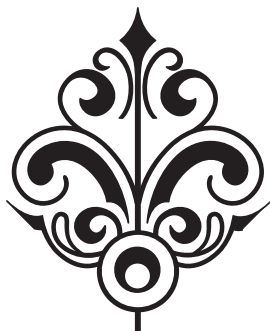

ИМОНИ БА ҲАМА ЛОЗИМ

Мавлоно Холиди Бағдодӣ

Таҳиягар

Ҳусейн Ҳилмӣ Ишик

ИМОНИ БА ҲАМА ЛОЗИМ

Мавлоно Холиди Бағдодӣ

Таҳиягар

Ҳусейн Ҳилмӣ Ишик

Printing

Çınar Matbaacılık

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Atahan No: 34 Kat: 5

Bağcılar - İSTANBUL - TURKEY

Sertifika No : 45103

Tel: (0212) 628 96 00

www.hakikatbooks.com

МУНДАРИЧА

- I- ИМОНИ БА ҲАМА ЛОЗИМ

[Имон ва Ислом] ПЕШГУФТОР	5
-1- САРСУХАН	9
-2- ИМОН ва ИСЛОМ.....	15
- 3 - ШАРТҲОИ ИСЛОМ.....	18
-4- ШАРТҲОИ ИМОН	23
- 5 - МАКТУБИ ШАРОФИДДИН МУНИР “раҳимахумуллоҳу таъоло” (Сабабхоро ичро кардан лозим)	76
- 6 - АЛЛОҲ ТАЪОЛО ҲАСТ ВА ЯГОНА АСТ, ТАМОМИ МАВҶУДОТ ҒАЙРИ Ӯ ДАР ҲОЛАТИ НЕСТӢ БУДАНД ВА БОЗ НЕСТ МЕШАВАНД.....	84

(Субҳанналлаҳи ва биҳамдиҳи субҳанналлаҳил азим). Оне ин калимотро субҳ ва шом меҳонад, гуноҳхонаш авф мешавад. Аз гуноҳ кардан эмин мемонад. Ин дуо, (**Тарҷуман Мактубот**) дар мактубҳои 307 ва 308-и китоб оварда шудааст. Сабаби рафъи ҳамаи дардҳост.

- I -

ИМОНИ БА ҲАМА ЛОЗИМ

[Имон ва Ислом]

ПЕШГУФТОР

*Китобро бо бисмиллоҳ оғоз кунем,
Номи Аллоҳ беҳтарин муҳофиз аст.
Неъматҳои Ў беҳисоб аст,
Ниҳоят Меҳрубон ва баҳшанда аст.*

Худованди мутаъол, дар дунё ба тамоми инсонҳо раҳм мекунад. Эҳтиёҷоти онҳоро халқ карда равон мекунад. Роҳи ба саодати абади расиданро нишон медиҳад. Ў онҳоеро ки нафсхояшонро, рафиқони бадашонро, китобҳои зарароварро ва ВАО-ро гуш карданд ва аз роҳи рост баромаданд ва куфрро пайравӣ карданд ва пушаймонанд, мебахшад. Онҳоро аз фалокати абадӣ меараҳонад. Ин неъматро ба золимон ва онҳое ки ҳаддро мегузаранд, ато намекунад. Онҳоро бо хоҳишоташон дар роҳи куфр мегузорад. Дар охират, аз муъминони гунаҳкор, ки доранд ба ҷаҳаннам мераванд, касеро ки хоҳад интиҳоб мекунад ва мебахшад. Онҳоро ба биҳишт дохил менамояд. Холиқи тамоми мавҷудоти зинда, ниғаҳдорандаи ҳар лаҳзаи тамоми махлуқот ва муҳофизи ҳама чиз аз тарс ва даҳшат аст. Ба номи шарифи ин Аллоҳ паноҳ бурда навиштани ин китобро оғоз мекунем.

Ҳамд Парвардигоро. Дуруду салавот бар Паёмбари дӯстдори Ў – Мухаммад ғалайҳисалом. Дуруду дуо бар аҳлу байт ва асҳоби одил ва содиқи ин Паёмбари бузург.

Ҳамд, ин боварӣ ва иқрор ба халқ кардан ва фиристодани тамоми неъматҳо аз ҷониби Аллоҳ таъоло аст. Шукр ин истифодаи ҳамаи неъматҳо муфовиқи Ислом аст.

Ҳазорон китоб дар барои эътиқодҳои дини ислом ва амрҳои манъкардаҳои ин дин иншо шудаву бисёре аз онҳо бо забонҳои гуногун

тарҷума шудааст. Аммо аз дигар тараф, ҳар замон, бадхоҳон, кӯтоҳандешон, ҷоҳилони дин ва худноогоҳон, ба аҳкоми фойданок ва бофайзи ислом, яъне амрҳояширо, манъкунандаҳояширо ҳучум кардаву барои доғдор ва тағйир додани онҳо ва фиреби мусалмонҳо кӯшишиҳо ба харҷ додаанд.

Аммо боиси хушнудист ки ҳоло ҳам олимони Исломи дар ҳар тарафи дунё, барои паҳн кардан ва ҳифз кардани эътиқоди исломӣ кӯшиши доранд. Олимони роҳи ҳаққро, ки Исломо аз Асҳоби Киром шунидаву дар китобҳо ҷой додан, олимони Аҳли суннат мегӯянд. Он беҳабароне ки китобҳои олимони аҳли суннатро нахондаанд ё нафаҳмидаанд, аз Қуръони Карим ва ҳадисҳои шриф фаҳмиши ноудуруст бароварданд. Агарчи ин суҳанҳову навиштаниҳои номувофиқ дида мешавад, аммо ин гуфтаҳову суҳанҳо имони мустаҳкам мусалмононро коста нахоҳад кард, баръакс ноогоҳ будани соҳибаширо мефаҳмонаду бас.

Оне ки иддаои мусалмони мекунад ваё бо ҷамоат намоз мехонад мусалмон доништа мешавад. Баъдтар, агар дар гуфтору рафтораш ё дар навишташ ҳарфе, ки зидди масъалаҳои имонӣ, ки аз тарафи олимони аҳли сунат доништа шудааст, дида шавад, фаҳмонда шавад ки ин куфр ва аз ҷумлаи мункарот аст. Гуфта шавад, ки аз ин даст кашида тавба кунад. Ва агар бо камақлӣ нофаҳмӣ ҷавоб дода даст накашад, аз ин бар меояд ки муртад, ноогоҳ ва мункир аст. Агар чи намоз ҳам хонад, ҳаҷ равад ва то абад кори ххайр кунад, аз ин фалокат наҷот намеёбад. Аз чизҳое ки сабаби куфр мешаванд, даст накашад ва тавба накунад, мусалмон буда наметавонад. Ҳар як мусалмон, чизҳое ки сабаби куфр мешаванд хуб омӯхта, аз муртад шудан худашро бояд ҳифз кунад ва инчунин кофиронро ваё ба зоҳир мусалмон ва мунофиқонро хуб шинохта аз зарарашон худро эмин нигоҳ дорад.

Қуръони Карим ва ҳадисҳои шарифро нодуруст ва хато шарҳ додан ва ҳафтоду ду гурӯҳи мунҳариф ҷудо шуданиши мусалмононро Расулуллоҳ “салаллоҳу алайҳи васаллам” ҳам хабар дода буд. Китобҳои **(Бариқа)** ва **(Ҳадиқа)** ин ҳадиси шарифро аз китобҳои **(Бухорӣ)** ва **(Муслим)** шарҳ додаанд. Мо бояд фирефтаи китобҳо ва суҳанрониҳои олимони дини ин гурӯҳҳо нашавем ва барои ба доми ин дуддони дину имон бояд ҳушиёр бошем. Ғайр аз ин мусалмонони ноогоҳ, коммунистон ва массонҳо, мубаллиғони насронӣ, ваҳҳобиҳо ва сиёнистони яҳудӣ аз ҳар тараф бо усулҳои гуногун барои аз роҳ задани насли мусалмон кӯшишиҳо доранд. Бо мақолаву филмҳо, театр

ва радио, наири телевизионии сохта, барои нест кардани Ислому имон кӯшишиҳо ба харҷ дода истодаанд. Ва дар ин роҳ миллионҳо пул харҷ доранд харҷ мекунанд. Олимони Ислом “ раҳима хумуллаху таъала ” ба ҳами инҳо ҷавобҳои даркориро додаанд. Ва дини Аллоҳ таъоло ва роҳи ҳузур ва наҷотро нишон додаанд.

Аз олимони ҳиққӣ ва олими бузурги ислом, китоби **(Эътиқоднома)** – и Мавлоно Халиди Бағдодӣ Усмонӣ “қуддиса сирруҳ” – ро интиҳоб кардем. Ин китоб аз тарафи Ҳочӣ Файзуллоҳ Эфендии Кемаҳӣ ба туркӣ тарҷума ва **(Фараъидул Фаваъид)** номгузорӣ шудааст. Ва соли 1312 дар Миср ба таъб расид. Ин тарҷумаро содда карда **(Имони ба Ҳама Лозим)** номидем. Наири якумаи соли 1966 баромада буд. Тавзеҳоти худамонро барои ҷудо кардан аз китоб даруни ин [] қавсҳо гузоштем. Ҳамд Аллоҳ таъолоро, ки наиш кардани ин китобро насибамон гардонид. Ва китоби асли форсӣ буда, дар кибӯхонаи Донишгоҳи Истанбул, қисми (Ибн ал Амин Маҳмуд Камол), бо исми **(Эътиқоднома)** дар рақами F. 2639 мавҷуд аст. Тарҷумаи туркӣ ба номи **(Ҳақиқат Китабэви), (Имон ва Ислом)** ба таъб расонида шудааст.

Нависандаи китоби **(Дуррул Мухтор)** Алауддини Ҳаскафӣ “раҳимахуллоху таъоло”, дар баҳси никоҳи кофир мегӯяд, (Як зани болиги мусалмони боникоҳ агар мусалмониро надонад, никоҳаш вайрон мешавад. [Яъне муртад мешавад]. Сифатҳои Аллоҳ таъолоро ба ӯ бояд гуфт. Ва ӯ ҳам тақрор карда бовар кардам бояд гӯяд). Ибни Обидин, инро ингуна шарҳ медиҳад, (Духтар вақте хурд аст, зери тобеи падару модараш мусалмон аст. Вақте болиг мешавад, тобеъияти падару модараш давом намеёбад. Болиг шуда исломиятро надонад, муртад мешавад. Шаш чизе ки барои имон овардан заруранд, омӯзад ва бовар накунад, лозим будани риояти исломиятро бовар накунад, агар **(Калимаи тавҳид)** **(Ла илаҳа иллаллоҳ, Муҳаммадан Расулуллоҳ)** гӯяд ҳам, мусалмонияш давом намеёбад. Шаш шартҳои **(Аманту биллаҳи)** – ро омӯхта ва онҳоро бовар кардам ва амрҳои манъкардаҳои Аллоҳ таъолоро қабул кардам, гуфтани лозим аст). Аз ин сухани Ибни Обидин бар меояд, ки кофир Калимаи Тавҳидро гуфта ва маъноширо бовар кардан пас ҳам мусалмон мешавад. Фақат, мисли ҳар як мусалмон ӯ ҳам агар имкон ёбад, **(Аманту биллаҳи ва Малаикатиҳи ва Кутубиҳи ва Русулиҳи вал Ямил ахири ва бил Қадари хайриҳи ва шарриҳи миналлоху таъала вал баъсу баъдалмавти ҳаққун, ашҳаду ан ла илаҳа иллаллоҳ ва ашҳаду**

анна Муҳаммадан ʿабдуҳу ва расулуҳу) гуфта асосҳои амантуро аз бар карда ва маънояш ва аз илмҳои ислом чизҳои ба ҳудаи лозимро бояд омӯзад. Як кӯдаки мусалмон ҳам, агар ин шаш чиз ва илмҳои исломиро наомӯзад ва бовар накунад, боақл ва болиғ шудан пас муртад мешавад. Баъди имон овардан, **(илмҳои ислом)** – ро, яъне фарзҳо, ҳаром, таҳорат, гусл ва намоз хондан ва макони авратро дарҳол пурсида омӯхтани ҳам фарз мешавад. Омӯзондан ваё ҳадди ақал ёри расондан барои ёфтани китобҳои ҳақиқии динӣ ба шахси пурсанда ҳам фарз мешавад. Касе барои пурсидан ваё китобе наёбад, ҷустуҷӯ кардани ҳам фарз мешавад. Начӯяд агар кофир мешавад. То пайдо карданиш, надонишаниш узр мешавад. Касе ки фарзҳоро дар вақташ анҷом намедихад, ва корҳои ҳаром анҷом диҳад, дар ҷаҳаннам азоб мекашад. Дар ин китоб дар бораи шаш асоси имон маълумоти фаровон аст. Ҳар як мусалмон ин китобро бояд хуб мутолиа кунад ва барои хондани кӯдакониш ва тамоми шиносҳоиш гайрат намояд. Маҳали аврат дар саҳифаи 475 – ум оварда шудааст.

Дар китобамон, вақти навиштани маъноҳои ояти карима, **(маъолан)** истифода шудааст. Ки маънояш (мувофиқи тафсири олимони) аст. Чунки маъноҳои оятҳои каримаро танҳо Расулulloҳ “саллаллоҳу ʿалайҳи васаллам” фаҳмида Асҳобашонро фаҳмондаанд. Олимони тафсир, ин ҳадисиҳои шарифро аз ҳадисохое ки мунофиқону зархаридони англис, яъне ходимони дини бемазҳаб тафсир кардаанд, ҷудо карданд. Он ҳадисиҳои шарифе, ки пайдо карда натавонистанд, бо рияи илми тафсир, он оятҳои каримаро ҳудашон маънидод кардаанд. Фаҳмиши он ҷоҳилоне, ки танҳо арабиро медонанд аз дин хабаре надоранд, **(Тафсири Қуръон)** гуфта намешавад. Аз ҳамин сабаб, дар ҳадиси шариф омадааст, ки **(Оне ки Қуръони Каримро аз пеши худ маънидод мекунад, кофир мешавад).**

Аллоҳ таъоло ҳамаамонро ба роҳи олимони Аҳли Суннат ҳидоят кунад! Аллоҳ моро фирефтаи олимони ҷоҳили ислом ва бемазҳабоне ки номи олимони исломро доранд ва дурӯғи маккороннаи душманони ислом накунад.

Китобҳои нашркардаи Ҳақиқат Китабэви ба тамоми забонҳо ба воситаи интернет дар ҳоли паҳн шудан аст.

Соли Мелодӣ
2001

Ҳичрӣ-Шамсӣ
1380

Ҳичрӣ-Қамарӣ
1422

Шарҳ: Миссионерҳо барои насронро, яҳудиҳо барои талмутро, Ҳақиқат Китабэвии Истанбул барои исломиятро паҳн кардан ва массонҳо бошанд барои динҳоро аз байн бурдан кӯшиш доранд. Оне ки ақлу илму инсоф дорад, аз инҳо дурусташро дарк карда тарҷеҳ медиҳад. Барои паҳни ин ёри расонда, сабаби ба саодат расидани тамоми инсонҳо ҳам дар дунё ва ҳам охираш мешавад.

Имрӯз дар дунё, мусалмонҳо ба се гурӯҳ чудо шудаанд. Гурӯҳи якум, ононе ки дар роҳи Асҳоби Кироманд, мусалмонҳои ҳақиқианд. Инҳоро (**Аҳли Суннат**), (**Суннӣ**) ва (**Фирқаи Ночия**) яъне гурӯҳи аз ҷаҳаннам начотёфтагон меноманд. Гурӯҳи дуюм, онҳоеанд, ки душмани Асҳоби Кироманд. Инҳоро (**Шиа**) ва (**Фирқаи Далла**), гурӯҳи таҳрифшуда меноманд. Гурӯҳи сеюм душмани сунниҳо ва шиаҳо мебошанд. Онҳоро (**Ваҳхобӣ**) ва (**Начдӣ**) меноманд. Чунки инҳо аввалин бор, дар шаҳри Начди Арабистони Саудӣ пайдо шудаанд. Инҳоро (**Фирқаи малъун**) мегӯянд. Чун, мусалмонҳоро кофир номиданашон дар китобҳои (**Саодати Абадия**) ва (**Қиёмат ва Охираш**) оварда шудааст. Пайғамбарамон ин гунаҳоро лаънат кардааст. Сабаби ба ин се гурӯҳ тақсим шудани мусалмонон, яҳудиҳо ва англисҳо мебошанд.

Ҳар як муъмин барои тазкияи нафс ва пок шудан аз гуноҳ, ҳар замон бояд (**Ла иллаҳа иллаллоҳ**) гӯяд ва барои тасфияи нафс, яъне барои гуноҳоне, ки аз нафс, шайтон, рафиқи бад ва китобҳои зарарнок меояд, бояд (**Астағфируллоҳ**) гӯяд. Оне, ки исломро риоят карда барои гуноҳонаш тавба мекунад, дуоҳояш қабул мегардад. Оне ки намоз намегузорад, ба занони урён нигоҳ мекунад, ҳаром мехӯрад ва менӯшад, мусалмон нест. Ва дуоҳои ин қабул намегарданд. Иловаи саҳифаи охириро нигаред!

-1-

САРСУҲАН

Мавлоно Халиди Бағдодӣ “қаддасаллоху таъоло сирруҳул азиз”, пеш аз оғози китоб, мактуби ҳабдахуми чилди сеи китоби (**Мактубот**) - и **Имом Раббонӣ Аҳмад Форуқи Сарҳандӣ** “раҳматуллоху алайҳ” – ро навишта китобашро зиннату баракат додааст. **Имом Раббонӣ** “қуддиса сирруҳ”¹, дар ин мактуб мефармояд:

1 Имом Раббонӣ соли 1034 [1624 – и мелодӣ] вафот мекунад

Мактубамро бо Бисмиллоҳ оғоз мекунам. Ҳамду ва шукр Аллоҳ таъолоро, ки тамоми неъматҳоро ба мо фиристод ва аз ҳама неъматӣ бузург, моро мусалмон гардонид, ва Муҳаммад ғалайҳиссаломро бо уммат қадрдонӣ кард.

Хуб бояд фикр кард ва фаҳмид, ки фиристандаи тамоми неъматҳо фақат Аллоҳ таъоло аст. Ҳама чизро танҳо Ӯ ҳаст кард. Ниғаҳдорандаи ҳар лаҳзаи ҳастии тамоми махлуқот танҳо Ӯст. Сифатҳои хуб ва волои банда эҳсонӣ ва лутфи Ӯст. Ризқро халққунанда ва расонанда танҳо Ӯст. Эҳсонаш ончунон бузург аст, ки ҳатто ризқи гунаҳкоронро қатъ намекунад. Он қадар пардапӯш аст, ки онҳоеро ки амрояшро гӯш намекунад ва аз манъкардаҳо дӯрӣ намеҷӯянд, разилу расво намегардонад ва пардаи номусашонро намедарад. Авфу марҳаматаш ончунон бузург аст, ки ҳатто барои ҷазо додани онҳое ки ҷазову азобро ҳақ кардаанд, ачала намекунад. Неъматҳоятро, эҳсонҳоятро ба дусту душман арзонӣ медорад. Аз ҳеҷ касро бебаҳра намемонӣ. Ва аз тамоми неъматҳо бузург ва қиммат, роҳи рост, роҳи саодат ва начотро нишон медиҳад. Барои аз ин роҳ берун нашудан ва ба Ҷаннат рафтан ташвиқ мекунад. Барои расидан ба неъматҳои абадӣ, завқҳои тамомнашаванда ва бебаҳои Ҷаннат ва ризогии худаш моро ба итоат қардани Пайғамбари дӯстдорааш “саллаллоҳу таъала ғалайҳи васалам” амр мекунад. Ҳамин тавр, неъматҳои Аллоҳ таъоло мисли офтоб дар майдон аст. Неъматҳое, ки аз дигарон меояд, дар асл аз Ӯ меояд. Ва Ӯ аст, ки дигаронро восита гузошта, хоҳиш ва қувваи хайр қаданро ба онҳо насиб мекунад. Аз ин сабаб, неъматҳои аз ҳар ҷо ва аз ҳар кас омада, дар асл аз тарафи Ӯст. Аз ғайри ӯ хоستان ва интизор будан, ба мисли, аз амонатдор амонататро ваё аз фақир садақа хоستان аст. Ин гуфтаҳоро ҷохилон ҳам мисли олимон, аҳмақу нодонон ҳам мисли доноён дурусту равшан медонанд, чун, барои ин гуфтаҳо ҳатто фикр қардан лозим нест.

Вазифаи инсон аст, ки ба Аллоҳ таъоло, ки ин ҳама неъматҳоро фиристод, чи қадаре тавонад, шукр кунад. Вазифае ки ақл амр мекунад, қарз аст. Фақат, ин шукрро ба ҷо овардан дар баробари Ӯ, на он қадар аст. Чунки инсонҳо, ки аз ҳеҷ чиз офарида шудаанд, заиф, муҳтоҷ, боайб ва бо нуқсонанд. Ва Аллоҳ таъоло бошад, то абад ҳаст. Аз айбу нуқсон пок аст. Соҳиби тамоми бузургист. Инсонҳо аз ягон ҷиҳат бо Аллоҳ таъоло монандӣ ва наздикӣ надоранд. Оё инсон, ки ин қадар паст аст, метавонад шукри он Зоти бузургро бачо орад? Чун бисёр чизро инсон

зебо ва пуркиммат хаёл мекунад. Фақат, барои Аллоҳ таъоло онҳо он қадар арзиш надоранд, ва аз инҳо хушаш намеояд. Чизҳоеро, ки мо эҳтиром ва шукр медонем, метавонанд нохушоҷанд бошанд. Ҳамин аст, ки инсон бо ақли нуксондор ва фаҳмиши кӯтоҳаш, чизҳои барои шукр ва эҳтиром дар баробари Аллоҳ таъолоро намеёбад. Ёст, ки роҳи шукр қардан ва эҳтиром гузоштанро ба мо нишон медиҳад, вагарна он чизҳое таъриф шукр мепиндорем, дар асл бад буда метавонад.

Ҳамин тавр, вазифаҳои бандагӣ, қарзи шукргузорӣ ки бо қалбу забон ва бадан иҷро ва бовар қарданашон лозим аст, аз тарафи Аллоҳ таъоло мӯйян ва аз тарафи Пайғамбари дӯстдораш “саллаллоҳу ʼалайҳи васаллам” гуфта шудаанд. Вазифаҳои бандаро ки Аллоҳ таъоло амр ва муайян кардааст, (**Исломият**) мегӯянд. Шукр дар баробари Аллоҳ таъоло, бо пайравӣ аз роҳи Пайғамбари Ё, қарда мешавад. Онҳое ки ин роҳро пайравӣ намекунанд, берун аз ин роҳ ҳеҷ як шукр ё ибодатро Аллоҳ таъоло қабул ва мақбул надорад. Чун, бисёр чизҳое ҳастанд, ки инсон хубу зубо медонад, аммо исломият инҳоро қабул надорад ва чиркин медонад.

Аз ин бар меояд, ки инсон бофаҳм, барои шукри Аллоҳ таъоло, бояд пайрави Муҳаммад ʼалайҳиссалом бошад. Роҳи ӯро (**Исломият**) меноманд. Пайрави Муҳаммад ʼалаҳиссаломро (**Мусалмон**) мегӯянд. Шукр қардани Аллоҳ таъолоро, яъне пайравӣ аз Муҳаммад ʼалайҳиссаломро (**ибодат қардан**) гӯянд. Таълими исломро ду қисм аст. Динӣ ва илмӣ. Таълими динӣ ҳам ба ду қисм чудо мешавад:

1 – Бо қалб эътиқод қардан, яъне бовар қардан яке аз таълимоти лозимист. Ин таълимотҳоро (**Усули дин**) ваё омӯзиши (**Имон**) мегӯянд. Кӯтоҳ қарда гӯем, (**Имон**) шаш чизе ки Муҳаммад ʼалайҳиссалом омӯзондааст, бовар ва исломиятро қабул қардан аст ва дурӣ ҷӯстан аз чизҳое ки дар онҳо қуфр ҷой дорад. Ҳар як мусалмон чизҳое ки дар онҳо қуфр ҷой дорад бояд омӯзад ва аз онҳо дурӣ ҷӯяд. Оне ки имон дорад, (**Мусалмон**) меноманд.

2 – Чизҳое ки бо бадан ваё қалб қарда ваё дурӣ ҷӯста мешавад, ибодат аст. Таълимоте ки қарданашон амр аст, (**Фарз**) ва дурӣ ҷӯстанашон амр аст, (**Ҳаром**) меноманд. Инҳоро (**Фуруи дин**) ваё (Аҳкоми исломия) ё таълимоти (**Исломият**) мегӯянд.

[Пеш аз ҳама чизи барои ҳама лозим, (**Калимаи тавҳид**) гуфтан ва маънояшро бовар қардан аст. Калимаи тавҳид (**Ла илаҳа иллаллоҳ Муҳаммадун расулulloҳ**) аст. Ва маънои (Аллоҳ якқаву ягона аст.

Муҳаммад ғалайҳиссалом пайғамбари Ёст) – ро дорад. Ба ин бовар доштан, ин (Имон доштан) ва (Мусалмон будан) аст. Ва касе ки ба ин бовар дорад, ӯро (**Муъмин**) ва (**Мусалмон**) мегӯянд. Имонаш бояд давомдор бошад. Аз ҳамин сабаб аз чизҳое, ки сабаби куфр мешаванд ва чизҳое ки дар онҳо куфр ҷой дорад дур будан лозим.

Қуръони карим каломи Аллоҳ аст. Аллоҳ таъоло Қуръони Каримро ба воситаи малоика Ҷабраил, ба Муҳаммад ғалайҳиссалом фиристодааст. Калимаҳои Қуръон арабиянд. Фақат, ин калимаҳоро Аллоҳ Таъоло бар ба бар гузоштааст. Калимаҳои арабии Қуръон, аз тарафи Аллоҳ таъоло тартиб дода шуда дар шакли оят, ҳарф ва калима омадааст. Маънои ин ҳарф ва калимаҳо каломи илоҳиро дарҷ мекунад. Ин ҳарфу калимаҳоро (**Қуръон**) мегӯянд. Маъноҳое, ки каломи илоҳиро ифода мекунанд ҳам, Қуръон мебошанд. Ин каломи илоҳи махлуқ нест. Мисли дигар сифатҳои Аллоҳ абадию азали аст. Ҷабраил ғалайҳиссалом ҳар сол як бор омада, оятҳоеро ки то он вақт нозил шуда буданд, бо тартиби Лавҳи Маҳфуз ба Пайғамбарамон меҳонд. Соли вафоташон ду маротиба омада аз аввал то охирашро хонданд. Пайғамбарамон ва бисёре аз Асҳоб, Қуръонро ба тамои азёд медонистанд. Соле ки вафот карданд, Халифа Абубакри Сиддиқ, ҳофизони Қуръонро ҷамъ карда, ва навиштаҷотҳоро оварда як Қуръони бутун навиштанд. Ҳамин тавр он китобро (**Мусхаф**) гӯянд. Сиву як ҳазор саҳоба, ба дуруст будани ҳар як ҳарфи ин мусхаф забон як карданд.

Суханони Муҳаммад ғалайҳиссаломро (**Ҳадиси Шариф**) меноманд. Ва онҳоеаш ки маънояш аз тарафи Аллоҳ Таъоло ва калимаҳояшро Муҳаммад ғалайҳиссалом гуфтаанд, (**Ҳадиси Қудсӣ**) мегӯянд. Китобҳои ҳадис бисёранд, аммо аз онҳо (**Бухорӣ**) ва (**Муслим**) машҳуранд.

Аз амркардаҳои Аллоҳ таъоло, таълимоте ки бовар карда мешавад, (**Имон**) оне ки иҷро карда мешавад (**Фарз**), оне ки бояд дурӣ ҷӯста шавад, (**Ҳаром**) мегӯянд. Фарз ва ҳаромро (**Аҳкоми Исломият**) меноманд. Оне ки ҳатто ба як таълимоти ислом бовар надорад (**Кӯфир**) аст.

Чизи дуҷоми ба инсон лозим, ин тоза кардани қалб аст. Вақте қалб мегӯем, ду чиз пеши назар меояд. Як порча гӯшти бадани моро қалб мегӯянд. Ин қалб дар ҳайвонҳо ҳам ҳаст, ки ӯро дил меноманд. Қалби дуҷом, қалби ноаёне аст ки дар дил аст. Ва инро қалб мегӯянд.

Дар китобҳои динӣ, дил гуфта он қалб дар назар аст. Қалб макони таълимоти инслом аст. Имон овардаву наоварда, ҳамин қалб аст. Қалби имондор тоза аст, ва қалби беимон чиркин ва мурда аст. Барои тоза будани қалбамон кӯшиш кардан, вазифаи якуми мост. Қалби моро ибодат кардан, хусусан намозу истиғфор тоза мекунад. Кори ҳаром анҷом додан, қалбро вайрон мекунад. Пайғамбарамон фармудаанд, ки: **(Истиғфор бисёр кунед. Дуои истиғфор хонданро давом диҳед, Аллоҳ таъоло аз ҳар гуна беморӣ ва дард шуморо нигоҳ медорад. Шуморо аз ҷое ки ҳеч тасаввур намекунад, ризқ медиҳад).** Истиғфор ин **(Астағфируллоҳ)** гуфтан аст. Барои қабули дуоҳо, тавба кардани гуноҳон, маънояшро доништа ва бовар карда, гуфтан лозим аст. Дуо бо қалби сиёҳшуда қабул намешавад. Қалби касе, ки инро се маротиба меҳонад ва намозҳояшро давом медиҳад, тоза мешавад. Дуое, ки қалб нагӯяд ва танҳо забон гӯяд, фоидае надорад.

Таълимоти динӣ, ки Ислом муқаррар кардааст, таълимоте аст, ки аз тарафи олимони **(Аҳли суннат)** дар китобҳо навишта шудааст. Оне, ки байни таълимоти имону исломи олимони Аҳли суннат, **(Насс)** оятҳои қаримаву ҳадисҳои шарифро, ки маънояш ошқор аст, бовар намекунад, **(Кофир)** аст. Бовар нақаданашро пинҳон кунад, **(Мунофиқ)** аст. Ва агар пинҳон кунад ва ҳам мусалмон гуфта, мусалмонони дигарро фиреб диҳад, **(Зиндик)** (бедин, беҳудо) аст. Агар нассҳое, ки маънояшон равшан нестро таъвил дода, хато бовар кунад, кофир намешавад. Фақат, барои баромадан аз роҳи рости аҳли суннат, ба ҷаҳаннам меравад. Он барои бовар кардан ба оятҳои ки маънояшон ошқор аст. Дар абадӣ дар азоб намемонад. Аз ҷаҳаннам бароварда мешавад ва ба ҷаннат фиристода мешавад. Инҳоро **(Аҳли Бидъат)** ваё **(Фирқаҳои Далолат)** мегӯянд. Ҳафтаду ду намуд фирқаи далолат ҳаст. Ибодатҳо, хизматҳо ва хайроте, ки инҳо, кофирон, муртадон мекунанд, ҳеч қадомаш қабул намешавад ва дар охират ба қор намеояд. Мусалмононе, ки эътиқоди дуруст доранд, **(Аҳли суннат вал ҷамаъат)** ё **(Суннӣ)** мегӯянд. Сунниҳо дар ибодат кардан ба чор мазҳаб ҷудо шудаанд. Ва аҳли ин чор мазҳаб, якдигарашонро дӯст медоранд ва аз аҳли суннат буданашонро медонанд. Оне, ки берун аз ин чор мазҳаб аст, аҳли Суннат буда наметавонад. Оне, ки аҳли Суннат нест, кофир ё аҳли бидъат шуданаш дар мактубҳои Имом Раббонӣ, хусусан дар ҷилди як, мактуби ду сада ҳаҷдаҳум, ва қисми (Забайих) – и ҳошияи Таҳтавии **(Дуррул Мухтор)** ва дар китоби **(Ал**

басаир лимункарит тавассули биахлил макабир) бо васиқаҳояш оварда шудааст. Ин ду китоб арабиянд. Дуюмаш, дар Ҳиндустон навишта шуда ончо ба таъб расида, соли 1395 [м. 1975], ва баъдтар дар Истанбул аз тарафи Ҳақиқат Китабэви ба таври офсетӣ нашр шуд.

Онҳое, ки ба тарзи яке аз ин чор мазҳаб ибодат мекунанд, гуноҳ кунанд ҳам ваё ибодатҳояшонро бонуксон анҷом диҳанд ва тавба кунанд, гуноҳояшон авф мешавад. Тавба накунанд, Аллоҳ таъоло онҳоро мебахшад. Ба ҷаҳаннам ҳеч намефиристад. Хоҳад агар, бо қадри гуноҳояш азоб мекунад ва боз аз азоб наҷот меёбанд. Онҳое, ки дар дин чизи муҳим ва маълум, ки ҳатто ҷоҳилон ҳам шунидаанд, ваё таълимоти кушоду равшанро бовар намекунанд, дар ҷаҳаннам то абад азоб мекашанд. Онҳоро (**Кофир**) ва (**Муртад**) мегӯянд.

Кофирон ҳам ду намуд, бокитоб ва бекитоб мешавад. Агар фарзанди мусалмоне буда баъдан аз дин баромадаро (**Муртад**) мегӯянд. Ибни Абид “раҳимаҳуллоҳу таъоло” онҳоро ки аз сабаби ширк, никоҳашон ҳаром аст муайян карда мефармояд, ки (Муртад, Мулҳид, Зиндик, Маҷусӣ, Бутпараст, философҳои Юнони Қадим, Мунофиқ ва он ҳафтаду ду фирка, ҳамаашон кофирони бекитоб мебошанд.) Комунистҳо ва масонҳо ҳам ҳамин тавр. Насронӣ ва яҳудиҳоро, ки ба китобҳои осмонии (**Таврот**) ва (**Инҷил**) ки баъдан иваз шудаанд ва бекор гардиданд, кофирони бокитобанд. Инҳо агар ба (Сифати Улуҳият) дохтани ягон махлуқ бовар кунанд, (**Мушрик**) мешаванд. (**Сифати Зотия**) ва (**Сифати Субутия**) – и Аллоҳ таъолоро (**Сифатҳои Улуҳият**) мегӯянд.

Қадоме аз кофирони бокитоб ва бекитоб, мусалмон шавад, аз ҷаҳаннам рафтани наҷот меёбад. Мусалмони тамоман беғуноҳ ва пок мешавад. Фақат, мусалмони (**Суннӣ**) шуданаш лозим. Суннӣ шудан, ин китобҳои олимони Аҳли сунатро хонда, омӯхта, бовар карда ва дар амал татбиқ кардан аст. Дар дунё мусалмон будан ё набудани як инсон, аз суҳан ва қорҳояш маълум мегардад. Ба охираат имондор ваё беимон рафтани аз нафаси охиранаш маълум мешавад. Мард ё зане, ки гуноҳи бузург анҷом додаст, агар бо қалби пок тавба кунад, гуноҳояш муҳаққ авф мешаванд. Беғуноҳ ва пок мешавад. Чи будани (**Тавба**) чи тавр иҷро кардани, дар китобҳои илмиҳол, масалан (**Имон ва Исло**) ва (**Саодати абадия**) – и туркӣ ва арабӣ муфассал оварда шудааст.]

-2-

ИМОН ва ИСЛОМ

Дар ин китоби (ЭТИҚОДНОМА) як ҳадиси шарифи (**Имонӣ ва Исломи**) – и Расулulloҳ “салаллоҳу ʔалайҳи васаллам” оварда мешавад. Бо баракати ин ҳадиси шариф, эътиқодҳои мусалмонон қавӣ шуданаширо, ҳамин тавр, расидан ба салоҳу саодат ва сабаби наҷоти онҳое, ки чурму гуноҳашон бисёр аст, умед дорам.

Эътиқоди зебоям нисбати Аллоҳ таъоло, ки муҳтоҷи чизе нест ва эҳсону карамаш бепоён ва нисбати бандаҳои ӯ ниҳоят меҳрубон, ин аст ки ин Холиде ки сармоҷаш кам, қалбаш сиёҳ, суҳанҳои ноҷоашро авф ва ибодатҳои бонуксонаширо қабул фармо! Аз шарри шайтони фиребкору дурӯғгӯй [ва аз навиштаҳои хатову дурӯғи душманони ислом] моро муҳофизат намо ва шод гардон! Аз ҳама раҳим байни раҳимон ва аз соҳибони эҳсон аз ҳама саховатманд танҳо Аллоҳ таъолост.

Олимони ислом мефармоянд, ки шахси (**Мукаллаф**), яъне ҳар як зан ва марди мусалмоне ки боақл ва болиғ ҳастанд, [Аллоҳ таъолоро шинохтан, доништан яъне] сифатҳои зотия ва сифатҳои субутияти Аллоҳ таъолоро дуруст дониста бовар карданаши лозим. Аввалин чизе, ки барои ҳама фарз шуд, ин буд. Надоништан узр намешавад. Надоништан гуноҳ аст. Аҳмад писари Холиди Бағдодӣ ин китобро барои худро аз дигарон боло доистан, илм фурӯхтан ва машхур шудан нест. Барои аз худ як ёдгорӣ ва як хизмат боқӣ гузоштан аст. Аллоҳ таъоло ин Холиди² очизро ва ҳамаи мусалмононро бо қувваи худаш ва бо ёрии рӯҳи мубораки Расулulloҳ имдод диҳад! Омин.

[(**Сифати зотия**)] – и Аллоҳ таъоло шашто аст. Инҳо: **Вучуд, Собик, Бақо, Ваҳдоният, Мухалафатун лил ҳавадис ва Қияму би нафсиҳи** ҳастанд. Вучуд аз худ ҳаст кардан аст. Собик, оғози ҳастӣ аст. Бақо, ҳастии абадист, нестнашаванда аст. Ваҳдоният, аз ҳеч чиз ҳаст шарик, назир ва монанд надоштан аст. Мухалафатун лил ҳавадис маъно ба ҳеч чиз, ба ҳеч як махлуқ монанд набуданро дорад. Қияму би нафсиҳи ин ҳастӣ аз худаш, ва барои вучуд доштан ба ҳеч чиз муҳтоҷ набудан аст. Ин шаш сифат дар ягон махлуқ дида намешавад. Инҳо, ба махлуқот аз ягон чиз таалуқ ваё пайвастагӣ надоранд. Баъзе олимон

2 Холиди Бағдодӣ соли 1242 [1826 – и мелодӣ] дар Шом вафот мекунад.

бар ин назаранд, ки Ваҳдоният ва Мухалафатун лил ҳавадис як буда, **(сифати зотия панҷ аст)**, мегӯянд.]

Ғайр аз Аллоҳ таъоло, дигар ҳама чизро (**Мосиво**) ваё (**Олам**) мегӯянд. Ҳоло (**Табиат**) мегӯянд. Ҳама оламҳо вучуд надошганд. Ҳамаашро Аллоҳ таъоло офарид. Ҳама оламҳо мумкин ё ҳодис аст. Яъне вучуд надошта бошад, агар ҳаст шуда метавонад ва вучуд дошта бошад агар нест шуда метавонад. Ҳадиси шариф ҳам мефармояд: **(Аллоҳ таъоло вучуд дошт, замоне ки ҳеч чиз вучуд надошт).**

Далели дигари ҳодис будани олам, ин ҳар замон вайрон шудаву иваз шуданаш аст. Ҳама чиз дорад иваз мешавад. Чизҳои Қадим бошанд, ҳеч иваз намешаванд. Зоти Аллоҳ таъоло [яъне худаш] ва сифатҳои ингунаанд. Ҳеч иваз намешаванд. [Ҳарчанд, дар олам дар ҳодисаҳои физикӣ, ивазшавии вазъи моддаҳо дида мешавад. Дар реаксияҳои кимиёвӣ, моҳияти моддаҳо иваз мешавад. Ҷисмҳо нест шуда ба дигар чимҳо табдил меёбанд. Имрӯзҳо, дар тағйироти атомӣ, ва реаксияҳои ядрои, модда, элемент ҳам нест шуда ба энергия табдил меёбанд.] Интавр ивазшавии дунё, аз якдигар ҳосил шуданашон, аз абадӣ намеояд. Инҳо бояд ибтидо дошта, ва аз аввалин моддаҳо ва элементҳо, ки аз ҳеч чиз офарида шудаанд, бошанд.

Далели мумкин будани дунё, яъне вучуд надошт, аммо вучуд дошта метавонад, ҳодис будани дунёст. Яъне, вучуд доштани ҳама чизе, ки вучуд надошт. [Вучуд, ҳаст шудан аст. Се намуди вучуд ҳаст: Якумаш, **(Вочибул вучуд)** аст. Яъне ҳастие, ки бояд бошад. Ҳамеша ҳаст. Аз ибтидо то интиҳо нест намешавад. Танҳо Аллоҳ таъоло вочибул вучуд аст. Дуюм, **(Мумтанибул вучуд)**. Яъне, Ҳаст намешавад. Ҳамеша бояд набошад. Шарики борӣ ҳамин тавр аст. Яъне, мисли Аллоҳ таъоло Худои дигаре буда наметавонад. Сеюм, **(Мумкинул вучуд)**. Яъне, буда ва ҳам набуда метавонад. Тамоми оламҳо ва махлуқот ҳамин тавранд. Баръакси калимаи **(Вучуд)**, калимаи **(Адам)** аст. Маънои адам, нестист. Оламҳо, яъне ҳама чиз пеш аз ҳаст шудан дам буданд. Яъне вучуд надошганд.]

Мавҷуд, ҳама чизе, ки ҳаст, ду намуд аст. Якум (**Мумкин**), дуум (**Вочиб**). Агар мавҷуд фақат мумкин мебуд ва вочибул вучуд намебуд, ҳеч чиз ҳаст намешуд. [Чунки, ҳаст шудани чизе вучуд надошт, як ҳодисаи ивазшавист. Мувофиқи қонунҳои физикӣ, барои ягон ивазшавии ҷисм, бояд ба ҷисм ягон қувваи беруна таъсир кунад. Ва ин қувва ҳам аз ибтидо бояд мавҷуд бошад.] Аз ҳамин сабаб, мавҷуде ки

мумкин аст, худ аз худ ҳаст шуда ва буда наметавонад. Ба ӯ ягон қувва таъсир намекард, ҳамеша дар нестӣ мемонд. Ҳаст шуда наметавонист. Вақте худашро ҳаст карда наметавонад, албатта, ки дигар мумкинҳоро ҳам халқ карда наметавонад. Офаридгори мумкинҳо, худаш вочибул вучуд буданаш лозим. Ҳаст шудани оламҳо, вучуд доштани як офаридгореро нишон медиҳад, ки дунёро аз нестӣ ҳаст кард. Мебинем, ки на ҳадис на мумкин, балки офаридгори ҳамаи мумкинҳо танҳо вочибул вучуд аст. Ӯ қадим аст. Яъне ҳамеша буд. Маънои вочибул вучуд ин вучодаш аз дигарон не, балки аз худаш аст. Яъне худ ба худ ҳамеша ҳаст. Аз тарафи касе ё чизи дигар офарида нашудааст. Агар ин тавр набошад, ҳадис ва мумкин бошад, аз тарафи кас ё чизи дигар офарида шуданаш лозим. Ва ин як натиҷаи баръакси фикр аст. Дар форсӣ калимаи **(Худо)** маънои худ аз худ вучуд дошта, яъне қадимро дорад. [Дар қисми 1, моддаи 6, саҳифаи 74 – и китобамон маълумоти бештаре мавҷуд аст. Лутфан хонед!]

Дар як низоми ҳайратовар будани оламҳо мебинем. Илм ҳам ҳар сол дорад чизҳои нав меёбад. Офаридгори ин низом, **(Ҳай)**, **(Алим)** донанда, **(Қодир)** тавоно, **(Мурид)**, **(Самӣ)** шунаванда, **(Басир)** бинанда, **(Мутақаллим)** гӯянда ва **(Холиқ)** халққунанда буданаш лозим. Чун, мурдан, ҷоҳил будан, нотавонӣ ва ба зӯр анҷом додан, қарӣ ва кӯрӣ ва сухан нагуфтан нуқсон ва чизҳои шармоваранд. Офаридгоре ки ин коинотро, ин дунёро болои ин низоми мӯхташам офарид ва аз нест шудан ҳифз мекунад, ин нуқсонҳоро доштаниаш ғайриимкон аст.

[Аз атомҳо сар карда то ситораҳо тамоми ҳастӣ бо як ҳисоб ва қонун офарида шудаанд. Низоми қонунҳо ва робтаҳои, ки дар физика, кимиё, астрономия ва биология кашф мешаванд, ақлҳоро дар ҳайрат меорад. Ҳатто Дарвин (вақте нозуқиҳои сохти чашмо фикр мекунам, аз ҳайрат лол меконам) мегуфт. 78% и ҳаво азот ва 21% оксиген ва 1% газҳои дигар мебошанд. Онҳо пайвастагӣ нестанд, омехтаанд. Оксиген аз 21% зиёд мешуд, чигарҳоямонро месӯзонд. Аз 21% кам мебуд, моддаҳои хӯроқро дар хун нест намекард. Инсонҳо ва ҳайвонҳо зиста наметавонианд. Ин ин миқдор, яъне 21%, дар ҳама ҷост ва дар борон ҳам иваз намешавад. Ин як неъматӣ бузург аст. Оё ин вучуд доштан, қудрат ва марҳамати Алоҳ таъолоро нишон намедиҳад? Ғайри ин аҷоибот, сохти чашм ҳеч дар ақл намегунҷад. Оё дар офаридгори ин ҳама қонунҳо, ҳисобҳои нозук ва формулаҳои илм ҳеч сифати бонуқсон буда метавонад?]

Ғайр аз ин, сифатҳои камолро дар махлуқот ҳам мебинем. Инҳоро дар махлуқот офаридааст. Агар ин сифатҳо дпр худаш намебуд, дар махлуқот чихел меофарид. Дар худаш намебуд, махлуқот аз Ё боло мешуданд.

Боз мегӯем, ки дар офаридгори ҷаҳон, ҳама сифатҳои камол, олии вучуд доштаниш ва сифатҳои бонуксон вучуд надоштаниш лозим. Ҷун, нуқсондор ва нопок Худо буда наметавонад.

Агар ин далелҳои ақлониро як тараф бимонем, оятҳои қарима ва ҳадисҳои шариф ҳам, соҳиби сифатҳои камол будани Аллоҳ таъолоро ошқору равшан нишон медиҳанд. Ба ин шубҳа қардан, ҷои нест. Шубҳа қардан сабаби қуфр мешавад. Ҳашт сифати дар боло овардашударо (**Сифати субутият**) мегӯянд. Яъне сифати субутияти Аллоҳ таъоло ҳашт аст. Аллоҳ таъоло тамоми сифатҳои камол дорад. Дар зот ва сифатҳои Аллоҳ таъоло ҳеч як нуқсон, сардаргумӣ ва тағйирот нест. (**Сифати Зотия**) ва (**Сифати Бутуния**) – ро (**Сифатҳои Улуҳият**) мегӯянд. Оне, ки дар махлуқот вучуд доштани сифати улуҳиятро бовар дорад, мушрик аст.

- 3 -

ШАРТҲОИ ИСЛОМ

Бо ёрии Аллоҳ таъоло, ки нигоҳдорандаи ҳастии тамоми оламҳост, ҳар дам ҳозир ва нозир ва диҳандаи тамоми хубихову неъматҳост, ба фаҳмондани сухани мубораки Пайғамбарамон “саллаллоҳу ʼалайҳи васаллам” оғоз мекунем.

Имоми қаҳрамони мусалмонон, аз бузургони Асҳоби Киром, машҳур бо сухани рост гуфтан, Уммар бин Хаттоб “разияллоҳу анҳ” мефармояд:

(Рӯзе, баъзе аз Асҳоби киром дар назд ва хизмати Расулуллоҳ “саллаллоҳу ʼалайҳи васаллам” будем). Он рӯз, он соат, он қадар рӯзи бошараф ва пурқиммат ва такрорнашаванда буд. Он рӯз дар сӯҳбати Расулуллоҳ, дар наздаш будан, рӯҳхоро ғизо ва ҷонхоро завқу сафо диҳанда дидори ҷамоли муборакашон насиб шуда буд. Барои фаҳмондани шараф ва пурқиммати ин рӯз, (Он рӯзе буд, ки ...) гуфтанд. Оё аз ин рӯз, ки Ҷабраил ʼалаҳисаломро дар шакли инсон дидан, овозашро шунидан, маълумоти барои бандаҳо заруриро зебо ва қушоду равшан аз забони мубораки Расулуллоҳ “саллаллоҳу

таъоло ʔалайҳи васаллам” шунидан насиб мешавад, вақти пуршараф ва пурқиммате ҳаст?

(Он рӯз марде наздамон омад, мисли баромадани моҳ. Либосҳояш сап сафед ва мӯйҳояш сиёҳ буд. Дар вай хоку чанг ваё аломатҳои сафар дида намешуд. Аз мо, асҳоби Расулulloҳ “саллаллоҳу ʔалайҳи васаллам”, ўро касе намешинохт. Яъне каси дида ваё медонистаамон набуд. Дар ҳузури Расулulloҳ “саллаллоҳу ʔалайҳи васаллам” нишаст. Зонуҳояшро бо зонуҳои мубораки Расулulloҳ наздик кард). Ин, Ҷабраил ном малоика буд. Дар шакли инсон даромада. Ин тавр нишастани Ҷабраил ʔалайҳисаллом адабро риоя накунад ҳам, чизи муҳимеро мефаҳмонд. Яъне барои илми динӣ омӯхтан, шарм доштан дуруст набудан ва барои устод ғурур ва кибр назебиданашро нишон медод. Ҷабраил ʔалайҳисаллом хост Асҳоби киромро нишон диҳад, ки ҳар кас дар дин чизҳои омӯхтан мехостагиашро бе шарм, озодона аз муаллимон пурсиданаш лозим аст. Чун дар омӯхтани дин, шарм доштан ва дар омӯхтану омӯзондану пардохти ҳаққи Аллоҳ таъоло дилгир шудан дуруст нест.

(Он марди шариф, дастҳояшро болои зонувони мубораки Расули Акрам “саллаллоҳу ʔалайҳи васаллам” гузошт. Аз Расулulloҳ пурсида гуфт: **эй Расулulloҳ! Ба ман исломиятро бифаҳмон**).

(Ислои), дар луғат ин таслим шудан аст. Расулulloҳ “саллаллоҳу ʔалайҳи васаллам” калимаи исломро, номи панҷ амал дар исломият номида баён намуданд:

Расули Акрам “саллаллоҳу ʔалайҳи васаллам” фармуданд ки:

1 – Яке аз аввалин шартҳои Ислом **(Калимаи шаҳодат овардан аст)**. Калимаи шаҳодат овардан, ин **(Ашҳаду ан ла илаҳа иллаллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʔабдуҳу ва расулуҳ)** гуфтани аст. Яъне одами боақл ва болиғ, ки сухан гуфта метавонад. Бояд **(Дар замини Осмон ғайри Ё касе лонки ибодат нест ва ҳаққи ибодат карданро надорад. Маъбуди ҳақиқӣ танҳо Аллоҳ таъолост)**. Ё вочибул вучуд аст. Ҳама бартағӣ дар Ёст. Дар Ё ҳеч як нуқсоне нест. Гуфтани, номи Ё **(Аллоҳ)** аст ва бо қалб бовар кардан аст. Ва боз, он марди гулобипӯст, сафеду дурахшону дӯстдоштанӣ ва сурхҷеҳра ва қошсиёҳу чашмсиёҳ, пешонақалон, бо хулқи зебо, касе ки сояаш ҳаргиз ба замин намеафтад, ширинсухан, касе, ки барои дар Арабистон, дар Макка таваллуд шуданаш араб садош мекунад, аз авлоди Ҳошим **(Зоти муборақ, ки номаш Муҳаммад писари Абдуллоҳ, банди ва расули Аллоҳ таъолост, яъне**

Пайғамбар аст). Писари Омина духтари Ваҳҳоб аст. [Соли 571 – и мелодӣ, 20 – уми моҳи Април, субҳи Душанбе, ҳангоми дамидани субҳ] дар шаҳри Макка ба дунё меояд. Ва дар синни чил солағӣ ба пайғамбарӣ баргузида шуд. Ин солро (**Сол ё санаи Бӣъсат**) меғӯянд. Пас аз ин, сздаҳ сол одамонро дар Макка ба дини Ислом даъват кард. Бо амри Аллоҳ таъоло ба Мадина ҳиҷрат кард. Дар ин ҷо, исломиятро ба ҳар тараф паҳн кард. Баъди даҳ соли ҳиҷрат, яъне Июни соли 632 – и мелодӣ, Душанбеи дувоздаҳуми моҳи Рабиул Аввал дар Мадина вафот мекунад. [Мувофиқи таърихнависон, замони ҳиҷрат аз Маккаи мукаррама ба Мадинаи мунаввара, соли 622 – и мелодӣ, Панҷшанбеи 27 – уми моҳи Сафар, наздики бегоҳ, ба ғори Савр мебароянд. Шаби Душанбе аз ғор баромада, 8 – уми моҳи Рабиул Аввал (27 – уми Сентябр бо тақвими Григорӣ ва 7 – уми Сентябр бо тақвими Ҷулианӣ) ба Мадина деҳаи Кубо мерасанд. Ин рӯзи хуш, оғози соли мусалмонон, (**Ҳиҷри Шамсӣ**), шуд. Оғози соли ҳиҷри шамсии шиъаҳо, аз ин шаш моҳ пеш аст. Яъне, 20 – уми март, чашни Наврӯз, ки иди оташпарастон аст. Шабу рӯзи панҷшанбе дар Кубо монда, рӯзи Ҷумъа ба роҳ баромад ва ҳамон рӯз ба Мадина расид. Вай рӯзи якуми моҳи Муҳаррам, оғози солшумории (**Ҳиҷри Қамарӣ**) қабул шуд. Ин, Ҷумъаи 16 – уми моҳи Июл буд. Ҳар соли Ҳиҷри Шамсӣ, ки ба оғози соли мелодӣ рост меояд, 622 сол пеш аз соли нави мелодист. Ва ҳар соли мелодӣ, ки ба оғози соли Ҳиҷри Шамсӣ рост меояд, аз соли нави Ҳиҷри-Шамсӣ 621 сол баъдтар аст.]

2 – Дуюмин шартӣ ислом, мувофиқи шартҳову фарзҳо, ҳар рӯз панҷ маротиба (**дар вақтҳои муайян намоз хондан аст**). Ҳар як мусалмонро фарз аст, ки ҳар рӯз панҷ маротиба дар вақтҳои муайян намоз гузорад. Агар тақвими хато тайёркардашудаи чоҳилонро риоя карда намозро аз вақташ пештар хонем, гуноҳи бузург аст ва намоз саҳеҳ намешавад. Ва ҳам сабаби дар вақти карохат хондани намозҳои суннати аввали пешин ва фарзи мағриб мегардад. [Вақти намоз, бо азон хондани муаззин маълум мешавад. Чизҳои хондаи кофирон ва аҳли бидъатро (**Азони Муҳаммадӣ**) гуфта намешавад.] Намозхоро бо диққат додани фарзҳо, вочибҳо, суннатҳо ва бо додани қалб ба Аллоҳ таъоло, дар вақташ гузошта мешавад. Дар Куръони Карим, намозро (**Салат**) меғӯянд. Салат дар луғат, маънои дуо кардани инсонҳо, истиғфор кардани малоикаҳо, меҳрубонӣ ва марҳамат кардани Аллоҳ таъолост. Дар исломият, дар китобҳои илми ҳол, маънои (**Салат**), ҳаракатҳои махсус кардан ва чизҳои махсус хонданро дорад. Намоз гузоштан бо (**тақбири ифтиҳо**) оғоз меёбад. Яъне, мардҳо

дастхояшонро то гӯшхояшон бардошта ба таги шикам ва занхо дастхояшонро то китфашон бардошта сипас дар поёни кафаси сина гузошта (**Аллоҳу Акбар**) мегӯянд. Дар нишасти охирон, сарро ба рости чап гардонда, салом дода ба охир мерасонанд.

3 – Сеюмин шарти Ислому (**Зақоти молро додан аст**). Маънои луғавии зақот, тозагӣ ситоиш кардан ва ба ҳоли хубу зебо омадан аст. Дар исломият зақот, ин: барои шахсест, ки аз эҳтиёҷоти худ ва миқдори муайяни зақоти мол, ки нисоб ном дорад, зиёд мол дорад, як миқдори мушаххаси молашро бояд ҷудо карда ба дигар мусалмонон, ки Куръони карим фармудааст, бидиҳад. Зақот ба ҳафт тоифаи мардум дода мешавад. Дар ҷаҳон мазҳаб, ҷаҳон намуд зақоти мол вучуд дорад. Зақоти тиллову нуқра, зақоти моли тичорат, зақоти ҳайвони чорпо, ки зиёда аз ним сол дар саҳро ҷаридааст, ва зақоти маҳсулоти замин. Ин зақоти ҷаҳорумро (**Ушр**) меноманд. Аз замин маҳсул гирад нагирад ҳам бояд ушр диҳад. Ва дигар се зақот, як сол баъд аз миқдори нисобро гузаштан дода мешаванд.

4 – Ҷаҳорум шарти Ислому, (**Дар моҳи шарифӣ Рамазон рӯза доштан аст**). Рӯза доштанро (**Савм**) мегӯянд. Савм дар луғат, як чизро аз чизи дигар муҳофизат кардан аст. Дар исломият бошад, дар моҳи Рамазон, аз сабаби амр кардани Аллоҳ таъоло, ҳар рӯз, худро аз се чиз муҳофизат кардан аст. Ин се чиз, хӯрдан, нӯшидан ва ҷимоъ мебошад. Моҳи Рамазон, бо дидани ҳилол [моҳи нав] дар осмон оғоз меёбад. Бо ҳисоб кардани тақвим сар намешавад.

5 – Панҷумин шарти Ислому, (**қасоне, ки тавонашро доранд, дар умраш як бор ҳаҷ кардан аст**). Барои одами тавонманд, ки барои ба шаҳри Макка рафтан ва омадан ва барои дар ин муддат рӯзгузаронии оилааш пулу сарват дорад, тавофи Каъбаи муаззама ва ист кардан дар майдони Арафот фарз аст.

Он мард ин ҷавобхоро шунида, гуфт: (**Дуруст гуфти эй Расулуллоҳ**). Ва Умар “разияллоҳу анҳ” он замон дар ҳайрат мондани Асҳоби Киромро, мегӯяд. Чун, ҳам савол медиҳад ва ҳам ҷавоби додашударо тасдиқ мекунад. Як чизро пурсидан, ин хоҳиши омӯхтани чизи нав аст. Дуруст гуфти бошад, инҳоро донистанатро нишон медиҳад.

Аз шартҳои дар боло оварда шуда, аз ҳама аввал, (**Калимаи шаҳодат**) гуфтан ва маънояшро бовар кардан аст. Баъдан, намоз гузоштан аст. Баъд аз вай рӯза доштан ва баъд ҳаҷ кардан аст. Ва аз

ҳама охир закот додан аст. Ин якдилона баландтарин будани Калимаи Шаҳодатро тасдиқ мекунад. Ва дигар ҷаҳор шартҳо, мувофиқи бисёре аз олимони, бо тариқи зайласт, ки дар боло овардем. Калимаи шаҳодат аз ибтидои мусалмонӣ ва аввалан шуда фарз шуд. Панҷ вақт намоз, дар соли дувоздахуми биъсат ва як солу чанд моҳ пеш аз ҳичрат, дар шаби меъроҷ фарз шуд. Рӯзаи моҳи шарифи Рамазон, дар соли дуввуми ҳичрат, дар моҳи Шабон фарз шуд. Закот, соли ки рӯза фарз шуд, дар моҳи Рамазон фарз шуд. Ва Ҳаҷ бошад, соли нухуми ҳичрат фарз шуд.

Касе аз ин панҷ шарт якеашро инкор мекунад, яъне бовар ва қабул накарда, баръакс масҳара карда, эҳтиром накунад, наъузубиллоҳ кофир мешавад. Мисли инҳо, касоне ки ҳалолу ҳаром, ки кушоду равшан маълум аст, қабул намекунад, яъне ҳалолро ҳаром ва ҳаромро ҳалол мегӯянд, кофир мешаванд. Касоне, ки маълумоти зарурии динии ба ҳама маълум, ки ҳатто ҷоҳилон ҳам шунидаанд, якеашро инкор нағз надида инкор кунанд, ҳам кофир мешаванд.

[Масалан, хӯрдани гушти ҳук, нушидани шароб, киморбозӣ ва ба берун баромадани занҳои сарлучу нимаурён, мардҳое ҳам, ки макони авраташон пӯшида нест (аз зону то шикам) ҳаром аст. Яъне инҳоро Аллоҳ таъоло мамнуъ кард. Барои ҳар як мусалмон фарз аст, ки макони авраташро, ки аз тарафи чор мазҳаби ҳақ маълум шудааст, пӯшонад. Ва ин маконҳоро нигаристани дигарон ҳаром аст. Дар **(Ҷимии Саодат)** омадааст, ки (барои занон, ки бо сару муй, дасту пойҳои кушода берун баромадан ҳаром аст, инчунин бо либосҳои тунук, танг, пур аз ороиш ва хушбӯй берун баромадан ҳам ҳаром аст. Падару модар, бародар ё шавҳаре ки барои ингуна берун баромадан мусоидат ва розӣ мешаванд дар гуноҳ ва азобаш шарик мешаванд). Яъне дар ҷаҳаннам баробар месӯзанд. Агар тавба кунанд, авф мешаванд ва намесӯзанд. Аллоҳ таъоло тавбакунонро дӯст медорад. Муносибат накардани духтарони боақл ва болиғ бо писарони бегона, соли сеюми ҳичрӣ амр шуд. Ба ҷосусону ҷоҳилони ба доми онҳо афтада ки мегӯянд, занҳо пеш аз ин маҷбур набуданд худро пӯшонанд, ва инро олимони фикҳ бароварданд, набояд бовар кард.

Оне, ки даъвои мусалмонӣ мекунад, бояд донанд, ки амалаҳои мувофиқи исломият ҳаёт ё на. Агар надонанд, аз олимони Аҳли Суннат пурсиданаш ваё аз китобҳои онҳо омӯхтанаш лозим. Амал бо исломият мувофиқ набошад, аз гуноҳ ва куфр начот ёфта наметавонад. Ҳар рӯз, тавбаи ҳақиқӣ карданаш лозим. Тавбакунанда, гуноҳ ва куфраш

муҳаккақ авф мешавад. Тавба накунад, дар дунё ва охираат азобашро, яъне ҷазояшро мебинад. Мусалмоне, ки гуноҳи бузург анҷом медиҳад, ба микдори гуноҳаш азоб кашида, аз ҷаҳаннам бароварда мешавад. Ва он кофирону беҳудоёне, ки ба Аллоҳ таъоло бовар надошта барои нест кардани исломият кӯшиш мекунанд, дар ҷаҳаннам абадӣ месӯзанд.

Ҷойҳое, ки мардону занон дар намоз ва ҳар ҷои дигар бояд пӯшонанд, (**Маҳали Аврат**) мегӯянд. Маҳали авратро кушодан ва ба маҳали аврати каси дигар нигоҳ кардан ҳаром аст. Оне, ки дар исломият маҳали аврат нест мегӯяд, кофир мешавад. Дар иҷмаъил, яъне дар ҷаҳор мазҳаб, касе ки кушодани маҳали аврат ва нигаристан ба маҳали аврати каси дигарро ҳалол гуфта, аҳамият надода, аз азоб наметарсад кофир мешавад. Занҳое, ки маҳали авраташонро кушода дар назди мардҳо суруд мехонанд, ҳамин тавранд. Дар мазҳаби Ҳанбалӣ, маҳали байни зону ва ронҳои по маҳали аврат нестанд.

Оне, ки (ман мусалмонам) мегӯяд, шартҳои имон ва ислом ва фазҳову ҳаромҳоеро, ки иҷмои ҷаҳор мазҳаб муайян кардааст, бояд омӯзад ва аҳамият диҳад. Надонишонаш узр намешавад. Яъне мисли, доништа ва бовар накардан аст. Ғайр аз рӯй ва дастҳои занҳо, дигар ҷойҳо дар ҷаҳор мазҳаб аврат аст. Оне ки маҳали дар яке аз ин мазҳабҳо маҳали аврат нест мекушояд, кофир нашавад, ҳам мувофиқи мазҳаби худаш гуноҳ анҷом додааст. Маҳали зону ва ронҳои по мардон ҳамин гунааст. Оне ки намедонад, омӯхтанаш фарз аст. Баъди омӯхтан, дарҳол бояд тавба карда пӯшонад.

Дуруғ гуфтан, ғайбат, ифтиро, дуздӣ, хилаву найранг, хиёнат, қалб шикастан, фитна, моли каси дигарро беичозати вай истифода бурдан, ҳаққи коргарро надодан, ба давлат исён кардан, яъне ба қонунҳо ва ҳукумат зид баромадан, андозхоро насупоридан ҳам гуноҳ аст. Инҳоро бар зидди кофирон ваё дар давлатҳои ғайримусалмон анҷом додан ҳам ҳаром аст. Надонишони маълумотҳои на он қадар машҳур ё зарурӣ аз тарафи ҷоҳилон, қуфр намешавад, вале фикс яъне гуноҳ мешавад.] Ба сах. 475 нигаред!

-4-

ШАРТҲОИ ИМОН

(Он мард боз пурсид, эй Расулulloҳ “саллаллоҳу таъоло ʻалайҳи васаллам”! (**Имон чист**) гуфт). Баъди пурсидан ва гирифтани ҷавоб дар бораи исломият, Ҷабраил ʻалайҳисалом аз Расули Ақрам

“саллаллоху ʔалайҳи васаллам” ҳақиқату моҳияти имонро пурсид. Маънои луғавии имон, як касро ростгӯ донистан ва бовар қардан аст. Дар исломият бошад, боварӣ доштан ба ин, ки Расули Ақрам “саллаллоху ʔалайҳи васаллам” пайғамбари Аллоҳ таъолост. ӯ Набӣ ва аз тарафи Аллоҳ таъоло пайғамбар интиҳоб шуданааст. Ва инро бо боварӣ, бо қалб гуфтан аст. Ва гуфтаҳои кӯтоҳе, ки аза тарафи Аллоҳ таъоло ба ӯ омадааст, кӯтоҳ бовар қардан ва гуфтаҳои васеъро васеъ бовар қардан ва калимаи шаҳодат гуфтан аст. Имони боқувват ингунааст: Чи тавре, ки аз сӯзондани оташи бузург мутмаинем, аз захр ва куштани мор мутмаинем ва мегурезем, ҳамин тавр сифатҳои Аллоҳ таъолоро бузург дониста ва бовар қарда, барои ризо ва дидори ҷамолаш давидан ва аз ғазаб ва азобаш гурехтан лозим. Ва имонро мисли болои мармар навишташуда, солим ва қавӣ дар қалбҳоямон ҷой додан лозим.

Имон ва исломи гуфтаи Муҳаммад ʔалайҳисаллом як аст. Боварӣ ба калимаи шаҳодат дар ҳарду ҳам ҳаст. Баъзе фарқиятҳои умумӣ ва хусусӣ дошта бошанд ҳам, дар исломият фарқият надоранд.

Оё имон як чиз аст ё муттаҳидии якчанд чиз? Муттаҳид бошад, аз чи чиз иборат аст? Амалҳо, ибодатҳо аз имон аст ё не? Вақти гуфтани имон дорам, иншааллоҳ гуфтан ҷоиз аст ё нест? Дар имон каму зиёдҳо ҳаст? Имон махлуқ аст? Имон овардан дар дасти инсон аст? Набошад, муъминҳо маҷбур имон оварданд? Агар дар имон, душворӣта ҷабр бошад, имон овардан ҷаро амр шуд? Инҳоро ҷудо ҷудо ҷавоб додан, вақти зиёд мегирад. Аз ҳамин сабаб, инчо ҳар қадамашро алоҳида ҷавоб намедихам. Фақат ҳаминро донистан лозим, ки мувофиқи мазҳаби Ашъарӣ ва Муътазила, амр қардани Аллоҳ таъоло ба қороҳонӣ иҷро қарданашон номумкин, ҷоиз нест. Мувофиқи мазҳаби Муътазила, амр қардани Аллоҳ таъоло ба қорҳое, ки иҷро қарданашон мумкин аст аммо берун аз тавонии инсон аст, ҷоиз нест. Барои ашъарӣён ин ҷоиз аст. Дар имону, ибодату амалҳо, Аллоҳ таъоло чизҳое ки бандаҳо наметавонанд, нахостааст. Аз ҳамин сабаб, мусалмоне, ки девона мешавад, ғофил мешавад, хоб меравад ё мемирад, ҳанӯз мусалмон аст, агарчи дар ҳоли тасдиқ қардан набошад.

Дар ин ҳадиси шариф, маънои луғавии имонро назар қардан нашоёд. Зеро маънои луғавияш, тасдиқ ва бовар қарданро ягон марди одии араб ҳам набуд, ки надонад. Мутмаинан Асҳоби Киром ҳам медонистанд. Аммо Ҷабраил ʔалайҳисаллом хост бо пурсидан аз Расулulloҳ

“саллаллоху ғалайҳи васаллам”, чи будани имонро дар исломият, ба Асҳоби Киром фаҳмонад. **(Имон)** ба сухане ки аз тариқи кашф ё вичдон, бо дарки зеҳнии далел, интиҳоб шудааст бовар карда, шаш чизи маълумро аз таҳи дил бовар кардан ва ба забон гуфтан аст. Ва Расулulloх “саллаллоху ғалайҳи васаллам” ин шаш чизро ин гуна шарҳ доданд:

1 – Яке аз ин шаш чиз, **ба вочибул вучуд ва мабъуди ҳақиқӣ ва офаридгори тамомӣ ҳастӣ будани Аллоҳ таъолоро бовар кардан аст.** Бояд дақиқ бовар кунем, ки танҳо Аллоҳ таъоло ҳама чизе [тамоми моддаҳо, зарраҳо, молекулаҳо, элементҳо, пайвастаҳо, ҷисмҳои органикӣ, ҳуҷайраҳо, ҳаёт, марғ, ҳодисаҳо, ҳама намуди кувва, энергияҳо, ҳаракатҳо, конунҳо, рӯҳ, малоик, ҳама махлуқоти ҷондору бечон аз ҳеч чиз офарид ҳар замон онҳоро зинда нигоҳ дошт, танҳо Ўст], ки дар дунё ва охират, вучуд дорад, аз ҳеч чиз, ғайриодӣ, беохир ва беназир офарид. Мисли офаридани ҳама чизе [замоне, ки ягон чиз вучуд надошт], ки дар дунё ҳаст, [замоне, ки қиёмат мерасад, ҳама чизро дар як дам] боз ҳамаро нест мекунад. Холик, Офаридгор, Соҳиб ва Ҳокими ҳама мавҷудот Ўст. Бояд бовар кунем, ки Ўро ҳоким, амир ё аз Ў бузурге нест. Ҳама бузургӣ, ҳама сифати камол аз Ўст. Дар Ў ҳеч як сифати нуқсондор нест. Хостагиашро карда метавонад. Кардаҳояш ҳам ғоидаовар барои худаш ё дигарон нест. Барои музд намекунад. Дар ҳар як кори Ў, ҳикматҳо, ғоидаҳо, лутфу эҳсонҳо ҷой дорад. Ў маҷбур нест, ки ба бандаҳояш хайротро аио кунад, ё чизи бағоиदारо ато кунад, баъзеҳоро савоб ва баъзеҳоро азоб кунад. Агар, ки тамоми осиевро ба Ҷаннат равон кунад ҳам, ба фазлу карамаш арзанда аст. Ва агар ҳама обидонро ба ҷаҳаннам гузорад ҳам, ба адолаташ мувофиқ аст. Фақат, мусалмонон ва обидонро ба Ҷаннат равон карда, ба онҳо неъматҳову хйроти абадӣ ва кофиронро дар Ҷаҳаннам азоби абадӣ доданаширо шарҳ додаст. Ў ваъдаро хилоф намекунад. Тамоми ҷондорон ҳам имон оваранд, ба Ў ғоидае нест. Тамоми олам кофир бошад, ва итоат накунад ҳам, ба Ў зараре нест. Вақте ки банда кореро анҷом додани мешавад, Ў хҳам хоҳад агар, он чизро меофарад. Офаридгори ҳар як ҳаракати банда, Ўст. Ў нахоҳад ва наофарад, агар ҳеч чиз ҳаракат карда наметавонад. Ў нахоҳад, агар ҳеч кас кофир намешавад. Ҳеч кас исён намекунад. Куфру гуноҳонро офарад ҳам, онҳоро дӯст намедорад. Ҳеч кас ба корҳои Ў зид баромада наметавонад. Ҳеч кас кувва ва ҳаққи гуфтани “барои чи ин тавр кард” “ин тавр мешуд агар” ва пурсидани сабабро надорад. Агар хоҳад, оне, ки ҳама гуноҳони кабираро анҷом додааст, ғайри ширку

куфр, мебахшад. Ва хоҳад барои гуноҳи кучак азоб мекунад. Кофиру муртадонро ҳеч намебахшад ва онҳоро азоби абадӣ медиҳад.

Мусалмонеро, ки **(Аҳли Қибла)** аст, обид аст, фақат эътиқодаш ба ʔтиқоди **(Аҳли Суннат)** мувофиқ нест, ва тавба накарда аз дунё гузарад, дар Ҷаҳаннам азоб диҳад ҳам, ингуна мусалмонони **(Соҳиби Бидъат)** дар Ҷаҳаннам абадӣ намемонанд.

Дар дунё, Аллоҳ таъолоро бо чашми сар дидан ҷоиз аст, аммо ҳеч кас надидаст. Дар қиёмат, дар маҳшар, кофирон ва муъминони гунаҳкор чехраи қаҳр ва ҷалолашро ва муъминони солах чехраи лутф ва ҷамолашро мебинанд. Муъминон дар ҷаннат бо сифати ҷамол Ӯро мебинанд. Малоикаҳо ва занҳо ҳам мебинанд. Кофирон бошанд, аз ин маҳруманд. Тибқи маълумотҳо, ҷинҳо ҳам маҳрум мебошанд. Мувофиқи бархе аз олимон, (муъминони солах ҳар субҳу шом, муъминони дараҷаи поинтар бошад, ҳар рӯзи Ҷумъа, ва занҳо бошанд, мисли идҳои дунё, дар сола чанд маротиба ба таҷаллои ҷамол ва руъият мушарраф хоҳанд гашт).

[Шайх Абдулҳақи Деҳлавӣ³, дар китоби форсии **(Такминул Имон)** мефармояд, ки: Дар ҳадиси шарифе омадааст, ки **(Рузи Қиёмат, Парвардигоратонро, мисли дидани моҳ дар рӯзи ҷаҳордаҳум, мебинед!)**. Чи тавре ки, Аллоҳ таъолоро дар дунё дар ноаён медонем, ҳамин тавр да охираат ноаён дида мешавад. Олимони бузурги мисли Абулҳасани Ашъарӣ, Имом Суютӣ ва Имом Байҳақӣ бар ин назаранд, ки малоикаҳо ҳам дар Ҷаннат, Аллоҳ таъолоро мебинанд. Имоми Аъзам Абуҳанифа ва дигар олимон, ба ин назаранд, ки ҷинҳо савоб намегиранд ва ба ҷаннат намераванд, аммо ҷинҳои муъмин аз ҷаҳаннам наҷот меёбанд. Занҳо, мисли идҳои дунё, дар сола чан маротиба ва муъминони комил ҳар субҳу шом, ва дигарон рӯзҳои ҷумъа ҷамоли Аллоҳ таъолоро мебинанд. Аммо муждагоние барои занҳо, малоикаҳо ва ҷинҳои муъмин вучуд дорад. Занҳои тоҳира, комила ва орифа мисли Фотимаи Заҳро, Хадичаи Кубро, Оишаи Сиддиқа, Марям ва Осия “разияллоҳу таъоло анҳунна аҷмаъин”, аз дигар занҳо мустасно мебошанд. Инро Имом Суютӣ ҳам ишорат кардааст.]

Дидани ҷамоли Аллоҳ таъолоро бояд бовар кард, чи тавр диданаширо фикр набояд кард кард. Чун қорҳои Аллоҳ таъолоро бо ақл дарк наметавон кард. Ба қорҳои дунё монанд нест. [Ва аз рӯи меъёрҳои физикӣ ва химикӣ чен карда намешавад.] Касе муқобили

3 Абдулҳақи Деҳлавӣ соли 1052 [1642 – и мелодӣ] дар Деҳли вафот кардааст.

чиҳати Аллоҳ таъоло истода наметавонад.. Ў модда нест. Чисм нест. [Элемент нест, омехта, пайвастагӣ нест.] Шумурдашаванда нест. Чен карда намешавад. Ҳисоб карда намешавад. Замон надорад. Ибтидо ва интиҳо, пешу қафо ваё болову поён надорад. Аз ҳамин сабаб, фикр, дониш ва ақли инсон, ҳеҷ кори Ёро дарк карда наметавонад. Чи тавр дидани Ёро ҳам дарк карда наметавонад. Бо ин ки, калимаҳои мисли даст, пой, чиҳат, ҷой, ки барои Аллоҳ таъоло ҷоиз нест, дар оятҳову ҳадисҳо омадаанд, ингуна ки мо мефаҳмем ва медонем нест. Ин оятҳову ҳадисҳоро (**Ташбехот**) меғӯянд. Инҳоро бояд бовар кунем, ва барои фаҳмидани чи ва чи тавр буданашон набояд талош кунем. Инҳоро ба таври кӯтоҳ ваё васеъ (**таъвил**) меноманд. Яъне, маъноҳои дигари барои Аллоҳ таъоло арзанда доранд. Барои мисол, даст ин кудрат ва қувва буда метавонад.

Муҳаммад ғалайҳисаллом, Аллоҳ таъолоро дар меъроҷ мушоҳида кард. Аммо ин мисли дидан бо чашми сар нест. Касе, ман Аллоҳ таъолоро дидам, гӯяд, зиндиқ аст. Дидани авлиёҳо “қаддасаллоху таъоло асрораҳум аҷмаъин”, мисли дидани дунё ва охират нест. Яъне (**Руъёт**) нест. Дар онҳо (**Шухуд**) ба вучуд меояд. [Яъне, бо чашми қалб мисолашро мебинанд.] Агар касе аз авлиёи киром дидам гӯфта бошанд ҳам, дар ҳолати сакр, дар ҳолате, ки хушашон дар сарашон набуд, шухудро бо руъёт иштибоҳ кардаанд. Набошад, инҳо суханои таъвилӣ ва фаҳмоанд.

Савол: Дар боло дидани Аллоҳ таъоло бо чашми сар ҷоиз аст, зикр шуд. Пас чаро касе ки чизи имкондошта рух дод гӯяд, зиндиқ шавад? Агар инсон бо инро гуфтан кофир шавад, пас метавон гуфт, ки ин ҷоиз аст?

Ҷавоб: Ҷоиз дар луғат ин ба маънои шуданаш имкон дорад ҳам надорад, омадааст. Дар мазҳаби Ашъарӣ [1], ҷоиз будани руъё инаст ки: Аллоҳ таъоло қодир аст, ки ҳисси тамоман дигари дидан дар ин дунё офарад, ки аз дидани наздик ё рӯ ба рӯ ваё қонунҳои физикӣ фарқ мекунад. Масалан, Ў қодир аст, ки пашаеро ки дар Андалус қарор дорад, ба кӯре ки дар Чин аст, нишон диҳад ва ин ҷоиз аст. Ин қувва ҳоси Аллоҳ таъолост. Дуюм, Аллоҳ таъолоро дар дунё дидан, зидди оятҳои қарима ва суханони олимони аст. Аз ин сабаб, касе, ки инро меғӯяд, (**Мулҳид**) ваё (**Зиндиқ**) мешавад. Сеюм, ҷоиз будани рӯё, маънои дидан бо қонунҳои физикӣ дар дунё ҷоиз астро надорад. Дар ҳоле ки, гуфтани Аллоҳ таъолоро дидам, ин мисли дидани дигар

чизхост. Ва ин дидан чоиз нест. Касе ки ингуна чизхоро, ки сабаби куфр мешаванд, мегӯяд, мулҳид ваё зиндик аст. [Ҳазрати Мавлоно Холид], баъди ин чавобҳо (диккат кунед!) мефармояд, Ҳамин тавр, ишора ба саҳеҳии чавоби дуом мекунад. [(Мулҳид) ваё (Зиндик) худашонро мусалмон мегӯянд. (Мулҳид) дар гапаш самимист. Ба мусалмон ва дар роҳи рост буданаш бовар дорад. (Зиндик) бошад, душмани Ислои аст. Барои аз дарун нест кардани исломият, худашро ба зохир мусалмон гуфта мусалмонро фиреб медиҳад.]

Гузаштани вақт, рӯз ё шаб аз болои Аллоҳ таъоло ғайримон аст. Аз сабаби ҳеҷ иваз нашудани Аллоҳ таъоло, аз ягон ҷиҳат Ў дар гузашта ин хел буд, ваё дар оянда ин тавр аст, гуфта наметавонем. Ў ба ҳеҷ чиз нуфуз намекунад. Бо ҳеҷ чизе якҷо намешавад. [Гурӯҳи шиаҳо бо номи **Нусайрӣ**, ки мегӯянд Аллоҳ таъоло ба ҳазрати Али хулул кардааст, кофиранд.] Аллоҳ таъолоро муҳолиф, муқобил, монанд, шарик, дастёр ё роҳнамо нест. Ў ҳаргиз модар, падар, писар, духтар ё ҳамсаре надошт. Ҳама вақт, бо ҳама ҳозир ва нозир аст. Ў ба ҳама аз шоҳраг дида наздиктар аст. Фақат, ҳозир буданаш, ихота карданаш ва наздик буданаш мисли фаҳмиши мо нест. Наздикии Ёро бо илму ақли олимон, бо кашф ва шухуди авлиёҳо “қаддасаллоҳу таъоло асрораҳум аҷмаъин” фаҳмида намешавад. Ақли инсон барои дарки маънии аслии инҳо қодир нест. Аллоҳ таъоло дар зот ва сифаташ як аст, дар онҳо ҳеҷ гоҳ ивазшавӣ ва дигаргунӣ намешавад. Ҷилди як, мактуби 46 – уми Тафаккуру фи алаиллаҳи ва ла тафаккуру фи затиллаҳи – ро хонед.

Исмҳои Аллоҳ таъоло (**Тавқифӣ**)анд. Яъне исмҳои ки исломият муайян кардааст гуфтанишон чоиз ва ғайри инҳоро гуфтан чоиз нест. [Масалан, Аллоҳ таъолоро олим метавон гуфт, аммо фақеҳ на. Чун, исломият Аллоҳ таъолоро фақеҳ нагуфтааст. Ҳамин тавр, ба ҷои номи Аллоҳ, Худо гуфтан чоиз нест. Чунки Худо ин маъноии илоҳ, маъбудро дорад. Аммо мисол, маъбуд ё худои ҳиндуҳо гов аст. Дар дигар забонҳо калимаҳои “Dieu”, “Gott”, “God” – ро ба маъноии худо, маъбуд истифода мебаранд. Аммо ба ҷои номи Аллоҳ истифода бурда намешавад.]

Исмҳои Аллоҳ таъоло беохир аст. Гуфта мешавад, ки ҳазору як ном дорад. Яъне ҳазору як номаш ба инсон маълум аст. Дар дини Муҳаммад ғалайҳиссалом, аз ин наваду нӯх тоаш истифода мешавад. Онҳоро (**Асмаул Ҳусно**) мегӯянд.

(**Сифати зотия**) – и Аллоҳ таъоло шаш аст. [Онҳоро дар боло

овардем.] (**Сифати субутия**) бошад, мувофиқи мазҳаби (**Мотуридия**) ҳашт аст. Мувофиқи мазҳаби (**Ашъария**) бошад, ҳафт аст. Ин сифатҳо ҳам, мисли сифатҳои зотия, азали ва абадист. Яъне то абад ҳастанд. Муқаддасанд, на ба мисли сифатҳои махлуқот. Бо ақл ва фикр, бо махлуқоти дунё муқоиса ё монанд карда, фаҳмида намешавад. Аллоҳ таъоло аз ин сифатҳо ба инсон яқтоӣ намуна эҳсон кардааст. Инҳоро дида, сифатҳои Аллоҳ таъолоро камтар фаҳмида метавонем. Аз сабабе ки инсон Аллоҳ таъолоро намефаҳмад, Ёро фикр кардан, ва талаш кардан барои фаҳмидан, чоиз нест. Ҳашт сифати субутияи Аллоҳ таъоло, бо зоти Ё яқсон ё дигаргуна нест. Яъне сифатҳои зоти Ё нест ва ғайр аз Ё ҳам нест. Ин ҳашт сифат:

Ҳаёт, Илм, Самъ, Басар, Қудрат, Калом, Ирода ва **Таквин** мебошанд. Дар мазҳаби Ашъария, сифати таквин ва қудрат як аст. Машия ҳам маъноӣ иродаро дорад.

Ҳар як сифати Аллоҳ таъоло ягона ва беназиранд. Дар ягонтоаш тағйирот нахоҳад шуд. Фақат, ҳар кадомаш аз ҷиҳати таалуқоти махлуқот, фарқ мекунад. Аммо ин фарқият ягонагии ёро зарар намерасонад. Ҳамин тавр, Аллоҳ таъоло ин қадар махлуқоти гуногун офарид ва ҳамашро ҳар замон аз нест шудан нигоҳ медорад. Фақат, Ё ягона аст. Дар Ё ивазшавӣ нахоҳад шуд. Ҳама махлуқот ҳар замон, аз ҳар ҷиҳат ба Ё муҳтоҷанд.

2 – Дуюм чизе, ки бояд ба ё бовар кард, (**боварӣ ба малоикаҳост**). Малоика ин фиристода ё хабаррасон ё қувват маъно дорад. Малоикаҳо ҷисманд. Латифанд. Аз ҳолати газ дида бисёртар латифанд. Нурунианд. Зиндаанд. Боақланд. Бадиҳое, ки дар инсон аст, дар малоик вучуд надорад. Дар ҳама шакл буда метавонанд. Мисле ки газҳо, моеъҳо ва сахт, ки шакл доранд, малоик ҳам шаклҳои зебо гирифта метавонанд. Малоик ин рӯҳҳои аз бадани инсонҳои бузург ҷудошуда нест. Насрониҳо малоикаҳоро ин гуна рӯҳ медонанд. Мисли энергия ва қувва бе модда ҳам нестанд. Яқ қисми философони пешин ингуна фикр мекарданд. Ҳамаашонро (**Малоик**) меғӯянд. Малоикаҳо пеш аз ҳама ҷондорон офарида шуда буданд. Аз ҳамин сабаб, пеш имон овардан ба китобҳо, имон овардан ба малоикаҳо оварда шудааст. Китобҳо бошанд, пеш аз паёғамбаронанд. Дар Қуръони Карим номҳои ҷизҳои муҳим ба ин тартиб омадаанд.

Имон ба малоикаҳо ингуна аст. Малоикаҳо офаридаи Аллоҳ таъолоанд. Шарик надоранд. Духтар надоранд. Мушрикҳо, кофирҳо

хамин тавр фикр мекарданд. Аллоҳ таъоло, ҳамаи малоикаҳоро дӯст медорад. Онҳо ҳаммашон амрҳои Аллоҳ таъолоро итоат мекунанд. Гуноҳ намекунанд. Бо амрҳо исён намекунанд. Мард ва ғайр нестанд. Издивоҷ намекунанд. Кӯдак надоранд. Сохиби ҳаёт ва зиндаанд. Дар ривояти Абдуллоҳ ибни Масъуд “разияллоху анҳ” кӯдак ддошта тавонистани як қисми малоикаҳо гуфта шуда, Иблис ва чинҳо аз ин гурӯҳ буданашон гуфта шуда бошад, ҳам ҷавоби ин дар китобҳо муфассал омадааст. Замоне ки, Аллоҳ таъоло офаридани инсонро хабар дод, малоикаҳо саволҳои (**Залла**) – и мисли (Эй Раб! Оё махлуқе, ки дар замин ғасод мекунад ва хун мерезонад, меофарӣ?), маъсум ва бегуноҳ будани онҳоро ифода мекунад.

Микдори малоикаҳо аз ҳама дигар махлуқот зиёд аст. Микдори онҳоро ғайри Аллоҳ таъоло касе намедонад. Дар осмонҳо ҷои холие вучуд надорад, ки малоикаҳо ибодат накарда бошанд. Ҳар ҷои осмон бо малоикаҳое, ки дар ҳоли рукуъ ваё сучуданд, пур аст. Дар осмону замин, сабзаҳо, ситораҳо, чондору бечон, дар катраҳои борон, дар баргҳои дарахтон, ҳар як молекула, дар ҳар як зарра, ҳар ҳаракат, ҳар реаксия хулоса дара ҳама малоика вазифадор аст. Дар ҳама ҷо, амрҳои Аллоҳ таъолоро анҷом медиҳанд. Онҳо воситаи байни махлуқот ва Аллоҳ таъолоанд. Баъзеашон барои дигар малоикаҳо амиранд. Баъзеашон ба Пайғамбарон хабар меоранд. Баъзеашон дар қалби инсон фикрҳои хубро меоранд, ки онҳоро (**Илҳом**) мегӯянд. Баъзеашон аз инсонҳо ва тамоми махлуқот хабаре надоранд. Дар муқобили ҷамоли Аллоҳ таъоло аз худ гузаштаанд. Ҳар яқашон ҷои махсус дорад. Он ҷояшонро тарк намекунанд. Баъзеашон ду, баъзеашон ҷаҳор ваё аз он ҳам зиёд қанот доранд. [Мисле ки қанотҳои ҳайвонот ваё тайёраҳо ки сохтори худро доранд ва баякдигар монанд нестанд, қанотҳои малоикаҳо ҳам аз чинси ҳудашон аст. Аз сабабе ки инсон надидааст, намедонад, номи чизеро шунавад, онро мисли чизҳои донистааш фикр карда фиреб меҳӯрад. Малоикаҳо бол доранд. Бовар дорем. Фақат чихел буданашро намедонем. Баъзан дар калисоҳо ва дигар маҷмааҳо ваё филмҳо малоика гуфта ҷисмҳои ҳастанд, ки бештар шабехи зани қанотдоранд. Мусалмонҳо инхел чизҳоро намекунад. Ин расмҳоианд, ки аз тарафи ғайримусалмонон тайёр мешаванд, ва онҳоро набояд дуруст шуморид, ва душманонро набояд фиреб дод.] Малоикаҳои ҷаннат дар ҷаннатанд. Номи амири малоикаҳо (**Ризвон**) аст. Малоикаҳои ҷаҳаннамро (**Забонӣ**) гӯянд. Инҳо дар ҷаҳаннам, вазифаҳои ки амр мешаванд, анҷом медиҳанд. Оташи ҷаҳаннам инҳоро зарар намедихад. Мисле ки

бахр ба моҳӣ зарар намерасонад. Амирони забонҳо нуздаҳто аст. Аммо аз ҳама бузургашон (**Молик**) аст.

Чаҳор малоике, ки ҳар як хайру шарри инсонро менависанд, (**Кироман котибин**) ваё (**Малоикаҳои Ҳафаза**) мегӯянд. Дигар будани малоикаҳои ҳафаза ҳам омадааст. Малоикаи дасти рост, амири малоикаи дасти чап аст. Ӯ чизҳои хуб ва ибодатхоро менависад. Малоикаи тарафи чап, шарро менависад. Дар қабр малоикаҳое ҳастанд, ки кофирон ва мусалмонони осиро азоб медиҳанд ва савол мепурсанд. Ин малоикаҳоро (**Мункар** ва **Накир**) гӯянд. Малоикаҳое ки муъминоро мепурсанд, (**Мубашшир** ва **Башир**) ҳам мегӯянд.

Малоикаҳо аз якдигарашон мартаба доранд. Малоикаҳои аз ҳама баландмартаба чорто аст. Якумаш (**Ҷабраил**) ʔалайҳиссалом аст. Вазифаи ӯ, ба пайғамбарон вайҳ овардан аст. Дуюм, малоикае ки (**Сур**) – ро медамад, ки номаш (**Исрофил**) ʔалайҳиссалом аст. Сурро ду маротиба медамад. Дар якумаш, тамоми мавҷудот ғайри Аллоҳ таъоло мемиранд. Дар дуюмаш, ҳама такрор зинда мешавад. Малоикаи саввум (**Миклоил**) ʔалайҳиссалом гӯянд. Арзонӣ, қимматӣ, қаҳтӣ, фаровонӣ, [ба низом даровардани иқтисод], [фарроҳ ва ҳузур овардан] ҳулоса ҳар як моддаро ба ҳаракат даровардан вазифаи ӯст. Чаҳорум, (**Азроил**) ʔалайҳиссалом аст. Рӯҳи инсонро ҳирифтагӣ вазифааш аст. [Дар форсӣ, рӯхро чон мегӯянд.] Баъди ин чаҳор малоика, малоикаҳои баланмартаба чаҳор гурӯҳанд: Малоикаҳои (**Ҳамалаи арш**) ки чаҳортоанд. Дар киёмат ҳашто мешаванд. Малоикаҳое ки дар ҳузури илоҳиянд, (**Муқаррабун**) гӯянд. Малоикаи бузурги азобро (**Қаррубиюн**) ва малоикаҳои раҳматро (**Рӯҳониён**) гӯянд. Ҳамаи инҳо малоикаҳои баланмартабаанд. Инҳо ғайр аз пайғамбарон, дигар аз ҳама инионҳо бузурганд. Аммо муъминони солах, аз аввоми малоик, яъне, аз малоикаҳои оддӣ афзалтару болотаранд. Малоикаҳои аввом, аз мусалмонони аввом, яъне аз фосиқон ва осийн афзалтаранд.

Кофирон бошанд, тамоми махлуқот пастаранд. Вақти дамидани сури якум, ғайр аз чаҳор малоикаи бузург ва ҳамалаи ашр, дигар ҳама малоикаҳо мемиранд. Баъди ин, ҳамалаи ашр ва ин чор малоикаи бузург ҳам чонро ба чонофарин таслим мекунанд. Дар сурри дуом, пеш аз ҳама, тамоми малоикаҳо зинда мешаванд. Ҳамалаи арш ва чор малоики бузург, пеш аз дамидани сурри дуом зинда мешаванд. Гуфта метавонем, ки ин малоикаҳо мисли пеш аз ҳама махлуқот офарида шуданашон, пас ҳама махлуқот мемиранд.

3 – Сеюм чизе ки бояд имон оварем, (**Ба китобҳое ки Аллоҳ Таъоло фиристодааст, бовар кардан аст**). Аллоҳ таъоло ин китобҳоро ба воситаи малоика, баъзан дар гуши баъзе пайғамбарон гуфта, ба баъзеаш ҳамчун навишта болои лавҳа, ба баъзеаш бе воситаи малоика шунавонда фиристодааст. Ҳамаи ин китобҳо каломи Аллоҳ таъолост. Абадӣ ва азалист. Махлуқ нестанд. Инҳо суханҳои малоикаҳо ваё пайғамбарон нест. Каломи Аллоҳ таъоло мисли навиштаҳо ваё фикркардаҳо ё гуфтаҳои мо нест. Бо ҳарфу боовоз нест. Чи гуна будани Аллоҳ таъоло ва сифатҳои ӯро инсон ффаҳмида наметавонад. Фақат, он каломро инсонҳо мехонанд. Дар зехнҳо навишта маҳфуз дошта мешавад. Вақте бо мо шавад, ҳодис мешавад. Вақте каломи Аллоҳ таъоло бо инсонҳо якҷо шавад, махлуқ ва ҳодис мешавад. Вақте каломи Аллоҳ таъоло гуфта фикр кунем, қадим аст.

Ҳама китобҳои фиристодаи Аллоҳ таъоло ҳақ ва дурустанд. Дурӯғ ва хато буда ва шуда наметавонанд. Замоне ки чазо ваё азоб мекунад гуфта аммо авф мекунад, ин бо шартҳое ки мо намедонем ваё бо ирода ва хоҳиши ӯ сурат мегирад. Китобе ки чазову азобро шарҳ, медиҳад, хабар додани чизе нест, ки Аллоҳ таъоло авф кунад, дурӯғтӯ шавад. Агар неъматҳое ки Аллоҳ таъоло ваъда кардааст, надоданаш ҷоиз набошад, ҳам авф кардани азобҳо ҷоиз аст. Ақл ҳам, оятҳои қарима ҳам, инро тасбит мекунад.

Ягон монеа ё мушкилӣ набошад агар, оятҳои қарима ва ҳадиҳои шарифро кушоду равшан маънидод кардан лозим. [Қуръони Қарим ва ҳадисҳои шариф бо луғат ва лаҳҷаи Қурайш оварда шудааст. Калимаҳоро ба мисли ҳазору чаҳорсад сол пеш маънидод кардан лозим. Истифода ё тарҷума кардан ба маъноҳои имрӯзаи калимаҳое ки бо гузашти замон иваз шудаанд, дуруст нест.] Дар оятҳои (**Муташабехот**) маъноҳои нухуфтае аст. Маъноҳои инро танҳо Аллоҳ таъоло медонад. Баъзе аз олимони бузург ки аз (**Илми ладунӣ**) каму беш бохабаранд, онҳо каму беш метавонанд фаҳманд. Дигар касе намефаҳмад. Аз ҳамин сабаб, ба каломи Аллоҳ будани оятҳои муташабех бовар карда, барои фаҳмидани маъноҳояшон набояд кӯшиш кард. Олимони мазҳаби Ашъарӣ бар ин ақидаанд, ки ин гуна оятҳоро кӯтоҳ ваё фарроҳ (**Таъвил**) кардан ҷозии аст. Таъвил ин, аз байни маъноҳои гуногун, машхурашро интихоб кардан аст. Масалан дар сураи Исро, ояти (**Дастии Аллоҳ болои дастҳояшон аст**), каломи Аллоҳ аст. Аллоҳ таъоло бо ин чиро дар назар дошта бошад, мо

танҳо бовар кардам гуфтанамон лозим. Маъноӣ инро ман фаҳмида наметавонам. Танҳо Аллоҳ таъоло медонад, гуфтан, аз ҳама роҳи хуб аст. Илми Аллоҳ таъоло мисли илми мо нест. Иродааш ба иродаи мо монанд нест. Дастҳои Аллоҳ таъоло ҳам мисли дастҳои мо нест. Дар китобҳои фиристодаи Аллоҳ таъоло, хондани танҳои оятҳо ваё танҳо маънояш ваё ҳарду ҳам (**Насх**) шудаанд, яъне аз тарафи Аллоҳ таъоло иваз карда шудаанд. Қуръони Карим ҳама дигар китобҳоро насх, ва ҳукмҳои онҳоро бекор кардааст. Дар Қуръони Карим то қиёмат ҳеҷ як ҳатогӣ, фаромӯшӣ, зиёдагӣ ваё нуқсон намешавад. Тамомӣ илмҳои гузаштаву оянда дар Қуръон ҳаст. Аз ҳамин сабаб аз ҳама китобҳои осмонӣ дида пурқиммат ва боло аст. Муъҷизаи аз ҳама бузурги Расулulloҳ саллаллоҳу ʻалайҳи васаллам ин Қуръони карим аст. Тамомӣ инсонун чин агар якҷо шуда барои гуфтани суҳанҳои як сура талош кунанд ҳам, гуфта наметавонанд. Адибону фосоҳону шоирони забардасти Арабистон якҷоя шуданд ва бисёр талош варзиданд, аммо мисли як оят ҳам гуфта натавонистанд. Зидди Қуръони карим истодагарӣ карда натавонистанд. Аллоҳ таъоло душманони исломро дар муқобили Қуръон, очиз, мағлуб мегардонад. Балоғати Қуръони Карим боло аз тавони инсон аст. Инсонҳо аз гуфтани мисли он очизанд. Оятҳои Қуръони Карим ба назм, насри бовазну қофияи суҳанҳои инсон монандӣ надорад. Дар баробари ин, он бо ҳарфҳои истифодакардаи адибони Арабистон гуфта шудааст.

Китобҳои осмонии ба мо маълум яқсаду чаҳорто аст. Аз инҳо даҳ саҳифа ба (**Одам**) ʻалайҳиссалом, панҷоҳ саҳифа ба (**Шит**) ʻалайҳиссалом, сӣ саҳифа ба (**Идрис**) ʻалайҳиссалом, даҳ саҳифа ба (**Иброҳим**) ʻалайҳиссалом нозил шудааст. Китоби (**Таврот**) ба Мусо ʻалайҳиссалом, китоби (**Забур**) ба Довуд ʻалайҳиссалом, китоби (**Инҷил**) ба Исо ʻалайҳиссалом ва (**Қуръони Карим**) ба Муҳаммад ʻалайҳиссалом фиристода шудааст.

Яқинсон, агар чизеро амр кардан, манъ кардан ваё пурсидан ваё ҳабаре расондан хоҳад, пеш аз ҳама онҳоро дар зехнаш фикр мекунад, тайёр мекунад. Маъноҳои дар зехнамон бударо (**Қаломӣ нафсӣ**) мегӯянд. Ин маъноҳоро арабӣ, форсӣ ваё туркӣ намегӯянд. Гуфтаниаш дар забонҳои гуногун, сабаби маъноҳои дигар гирифтаниаш намешавад. Суҳанҳе ки ин маъноҳоро мефаҳмонанд, (**Қаломӣ лафзӣ**) мегӯянд. Қаломӣ лафзӣ дар бисёре аз забонҳо фаҳмо аст. Аз ин бар меояд, ки қаломӣ лафзӣ мисли дигар сифатҳо, масалан, илм, ирода, дидан сифатҳоеанд ки дар

соҳиби калом вучуд доранд ва оддӣ, ивазнашавандаанд. Каломи лафзӣ бошад, каломи нафсиро мефаҳмондагӣ ва чамъи ҳарфҳову суҳанҳоеанд ки аз даҳон мебарояд ва ба гӯш мерасад. Ҳамин тавр, каломи Аллоҳ таъоло ҳеч хомӯш нашаванда ва махлуқ набуда як каломи азали ва абадист. Аз сифати зотия, илм, ирода, сифати субутия дигар буда худ ба худаш як сифат аст.

Сифати Калом ҳам одӣ аст. Ҳеч иваз намешавад. Бо ҳарф, бо овоз нест. Мисли амр, мамнӯъ, хабар расондан ва арабӣ, форсӣ, ибронӣ ваё туркӣ, дигар кардан ва нобуд карданаш ғайри имкон аст. Шакл намегирад. Навишта намешавад. Ба олотҳе мисли зехн, гӯш ва дил, ваё воситаҳо муҳтоҷ нест. Ба кадом забоне набошад, гуфта мешавад. Ҳамин тавр, бо арабӣ гӯянд агар, он Куръони Карим аст. Бо ибронӣ гуфта шавад, Таврот аст. Сурёни бошад, Инчил аст. [Дар китоби **(Шарҳул мақосид)**⁴ агар юнонӣ бошад, Инчил ва агар Сурёни бошад Забур аст, омадааст.]

Каломи илоҳӣ, чизҳои гуногунро муайян мекунад. Агар кисса яъне ҳодисаҳоро нақл кунад, **(Хабар)** мешавад. Ин тавр набошад агар, **(Иншо)** мешавад. Чизҳое ки бояд анҷом диҳемро гӯяд, **(Амр)** аст. Маънкардаҳоро гӯяд, **(Наҳй)** аст. Фақат, дар каломи илоҳӣ ҳеч як ивазшавӣ ва зиёдшавӣ намешавад. Саҳифаҳову китобҳои боваркардашуда ҳамааш аз сифати каломи Аллоҳ таъоло аст. Аз сифати калом ин каломи нафсист. Арабӣ бошад, Куръони Карим аст. Ваҳйро, ки ҳарфдор аст, назми фиристодае, ки навишта, гуфта, шунавида ва азбар карда мешавад, **(Каломи лафзӣ)** ва **(Куръони Карим)** мегӯянд. Аз баски каломи лафзӣ каломи нафсиро нишон медиҳад, онро каломи илоҳӣ ваё сифати илоҳӣ гуфтани чоиз аст. Мисле ки бутунашро Куръони Карим мегӯянд, қисм қисмашро ҳам Куръон мегӯянд.

Иттиҳоди олимони роҳи рост бар он ақидаанд, ки каломи нафс махлуқ нест, балки қадим аст. Барои ҳодис ё қадим будани каломи лафзӣ, ягон иттиҳоде нест. Як қисми ононе ки каломи лафзиро ҳодис медонанд, каломи лафзиро набояд ҳодис гуфт, мегӯянд. Агар ҳодис гуфта шавад, каломи нафсӣ шам ҳодис мешавад. Аз ҳама сухани хуб ҳам ҳамин аст. Зехни инсон, чизеро ки пештар дида аст, шунавад, дарҳол ба хотир меорад. Вақте яке аз олимони аҳли суннат, Куръони Каримро ҳодис мегӯянд, ин аз садову ҳарфоеи ки мо бо даҳон мегӯем, баҳс мекунад. Иттиҳоди олимони аҳли суннат, каломи лафзӣ ва ҳам

4 Мухаммад Абдуҳ соли 1323 [1905 – и мелодӣ] дар Миср вафот мекунад.

каломи нафсиро каломии Аллоҳ медонанд. Албатта буданд касоне ки инро маҷозӣ ҳисобиданд, аммо каломии нафсӣ ин каломии Аллоҳ аст, ин сифати каломии Аллоҳ таъоло аст. Каломии лафзӣ, ин каломии Аллоҳ аст. Аллоҳ таъоло холиқи он аст.

Савол: Аз навиштаҳои боло бармеояд, ки каломии азалии Аллоҳ таъоло шунида намешавад. Каломии Аллоҳро шунидам гуфтан, ин садои хондан ва калимаҳоро шунидан аст ваё садои хондан ва каломии азалии нафсиро фаҳмидам. Тамоми пайғамбарон, ҳатто ҳаркас метавонад бо ин ду роҳ шунавад. Пас сабаби (калимуллоҳ) гуфта чудо кардани Мусо ӯлайҳиссалом чист?

Ҷавоб: Мусо ӯлайҳиссалом берун аз одати илоҳӣ, каломии азалиро беҳарфу беовоз шунавид. Мисле ки дар ҷаннат Аллоҳ таъоло ба таври тасаввур нокарданӣ ва тавзеҳ нокарданӣ дида мешавад, ҳамин тавр ӯ шунид. Дигар ҳеҷ кас ингуна нашунид. Ва каломии Аллоҳро босадо шунид. Аммо, танҳо бо гӯш на, бо ҳар як зарраи вучуд, аз ҳар тараф шунид. Аз тарафи дарахт шунид, аммо фақат бо садо на, балки бо ларзиши ҳаво ва дигар роҳҳо шунид. Аз ҳамин сабаб, номи **(Калимуллоҳ)** – ро соҳиб шуд. Дар шаби меъроҷ, Муҳаммад ӯлайҳиссалоту вассалам каломии илоҳиро ин гуна шунид ва замони гирифтани ваҳӣ аз Ҷабраил ӯлайҳиссалом ингуна буд.

4 – Чаҳорумин чизе ки бояд имон оварем, **(Ба пайғамбарони Аллоҳ бовар кардан аст)**. Онҳо барои расондани инсонҳо ба роҳе ки Аллоҳ таъоло дӯст медорад, барои нишон додани роҳи рост фиристода шудаанд. Русул ин шакли чамъи расул аст. Дар луғат, фиристода ваё хабаррасон, оварда шудааст. Дар Исломият, **(Расул)** касест, ки офаринишаш, хуй, илм, ақлаш аз ҳама инсонҳои замонаш боло, як зоти пурқиммат ва мӯҳтарам аст. Ҳеҷ якеаш одати дӯст доштани хуйи бадро надорад. Дар пайғамбарон сифати **(Исмат)** вучуд дорад. Яъне чи пеш аз пайғамбарӣ ва чи баъд аз пайғамбарӣ, ҳеҷ як гуноҳи хурду кучак анҷом надодаанд. [Онҳое ки исломиятро нобуд кардан мехоҳан, Муҳаммад ӯлайҳиссалом пеш аз пайғамбар шудан дар пеши ҳайкалҳо қурбонӣ карданаширо мегӯянд, ва китобҳои бофтаи худашонро ҳам ҳамчун далел нишон медиҳанд, аммо дурӯғ будани ин ифтиротҳои чиркин аз сатрҳои боло баръало маълум аст.] Баъд ба пайғамбарӣ маъбус шудан, то пайғамбар буданаш паҳн шуданаш, кӯр, қар ва айбҳои ба ин монандро дошта наметавонанд. Дар ҳар як пайғамбар ҳафт сифат вучуд доштанаширо бовар кардан лозим аст: **Амонат, сидқ, табиғ, исмат,**

фатонат ва **амнул азл**. Яъне аз пайғамбарӣ азл намекунад. Фатонат ин бисёр боақл ва бофаҳм будан аст.

Пайғамбареро ки дини нав меорад, (**Расул**) мегӯянд. Дини нав наоварда, ба дини пешинаи инсонҳо даъват кунад, (**Набӣ**) аст. Дар таблиғ қардани амрҳои даъват қардан ба дини Аллоҳ таъоло, байни Расул ва Набӣ фарқе нест. Боварӣ ба пайғамбарон, ин дар байнашон ҳеч фарқе надида, ҳамашон содиқ, ростгӯ буданашонро бовар қардан аст. Ба яке аз онҳо бовар нақардан, имонро комил намесозад.

Пайғамбарӣ: бо қор қардан, гуруснагӣ, азоб кашидан ва бисёр ибодат қардан ба даст намеояд. Танҳо бо эҳсонуну интиҳоби Аллоҳ таъоло мешавад. Динҳо ба воситаҳои пайғамбарон, барои дар дунёву охират қорҳои инсонҳо осон ва ғоидаовар шудан, барои инсонҳоро аз қорҳои зишт ҳифз қардан ва ба саломативу ҳидоят расондани онҳо фиристода шудаанд. Бо вучуди он ки душманонашон зиёд буд, бо вучуди ҳама масҳараву нороҳатӣ, Аллоҳ таъоло ва амрҳои ба инсонҳо таблиғ мекарданд, ва аз душман ҳеч тарсе надоштанд. Аллоҳ таъоло барои нишон додани сидқу ростгӯии пайғамбарон, онҳоро муъҷизаҳо дод. Ҳеч касе зидди ин муъҷизаҳо омада наметавонист. Онеро ки пайғамбарро қабул ва бовар мекунад, (**Уммати**) он пайғамбар аст. Дар рӯзи қиёмат, ба пайғамбарон иҷозат дода мешавад, то аз умматаш ононе ки гуноҳашон зиёд аст, шафоат кунанд ва шафоаташон қабул мешавад. Аз умматон, ба олимону солахон ҳам иҷозат дода мешавад, то шафоат кунанд ва шафоати онҳо ҳам қабул мешавад. Дар мазори пайғамбарон “ъалайҳимуссалавоту ваттаслима”, ҳаёти ба мо номаълум вучуд дорад. Вучуди мубораки онҳоро ҳок намепӯсонад. Аз ҳамин сабаб, дар ҳадиси шариф (**дар мазори пайғамбарон намоз меҳонанд ва ҳаҷ мекунад**) омадааст.

[Альон, (**Ваҳхобиҳо**) – и Арабистон ин ҳадиси шарифро бовар надоранд. Ва мусалмонони ҳақиқиро ки бовар доранд, кофирашон меҳонанд. Барои хато таъвил қардани ин нассҳо, ки маъноҳояшон пӯшида аст, кофир нашаванд ҳам, (**соҳиби Бидъат**) мешаванд. Мусалмонро бисёр зарар мерасонанд. Ваҳобия, аз тарафи Муҳаммад бин Абдулваҳоби Начдӣ ташкил шудааст. Ҷосуси англис – Ҳемфер, ўро бо фикрҳои бадахлоқонаи Ибни Таймия⁵ фиреб медиҳад. Ё ба воситаи китобҳои Муҳаммад Абдуҳи Мисрӣ⁶ дар байни туркон ва дар

5 Аҳмад ибни Таймия соли 728 [1328 – и мелодӣ] дар Шом вафот мекунад.

6 Муҳаммад Абдуҳ соли 1323 [1905 – и мелодӣ] дар Миср вафот мекунад.

харчо паҳн мешавад. Олимони (**Аҳли суннат**) дар садҳо китобашон исбот кардаанд, ки ваҳобихо на мазҳаби панҷум, балки дар далолат ва роҳи нодуруст ҳастанд. Дар китобҳои (**Саодати абадия**) ва (**Қиёмат ва Охират**) ба таври васеъ оварда шудааст. Аллоҳ таъоло ҷавонони динро аз ин ваҳобияе ки англисҳо таъсис додаанд, хифз карда аз пайравӣ аз онҳоро муҳофаза кунад ва аз роҳи олимони (**аҳли суннат**) ки ҳадисони шариф мадҳ мекунад, ҷудо накунад!]

Агар чашмони мубораки Пайғамбарон “ъалайҳиссалом” хоб кунанд, ҳам, чашмони қалбашон хоб намекунад. Ҳамаи пайғамбарон дар иҷро кардани вазифашон ва дар доштани камолоти нубуват баробаранд. Ҳафт чизе ки дар боло зикр шуд, дар ҳамаашон вучуд дорад. Онҳо аз пайғамбарӣ озод намешаванд тарк намекунад. Авлиёҳо бошанд аз валиён омаданашон мумкин. Пайғамбарон “ъалайҳимуссалавату ваттаслима” аз инсонҳо мешаванд. Аз чинҳо ваё малоикаҳо барои инсонҳо пайғамбар фиристода намешавад. Чин ва малоика ба дараҷаи пайғамбарон намерасанд. Пайғамбарон бар якдигарашон мартаба доранд. Масалан, аз чиҳати уммати бисёр доштан, калон будани мамлакати зиндагӣ кардааш, бисёртар паҳн кардани илму маърифат, бисёртар будани муъҷиза ва давомнок буданаш, пайғамбари охирзамон (**Муҳаммад**) ъалайҳиссалом, аз ҳама пайғамбарон мартабаи боло доранд. Пайғамбарони улул азм аз пайғамбарони ғайри улул азм ва Расуло аз Набиҳое ки Расул нестанд, мартабаашон баландтар аст.

Микдори пайғамбарон “ъалайҳимуссалавату ваттаслима” муайян нест. Мувофиқи ривоятҳо саду бисту чаҳор ҳазор аст ва ҳатто шояд зиёдтар. Аз ин сесаду сенздаҳ ё сесаду понздаҳ ҳазораш Расуланд. Аз байни онҳо бошад, шаш тоаш мартабаи баландтар доранд. Онҳоро (**Улул азм**) мегӯянд. Пайғамбарони Улул азм, **Одам, Нӯҳ, Иброҳим, Мусо, Исо** ва **Муҳаммад Мустафо** “ъалаҳимуссалату вассалам” ҳастанд.

Аз байни пайғамбарон сию сетоаш машхур аст. Инҳо: **Одам, Идрис, Шит** ваё (**Шис**), **Нӯҳ, Ҳуд, Солеҳ, Иброҳим, Лут, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб, Юсуф, Аюб, Шуайб, Мусо, Ҳорун, Хизр, Юшаъ бин Нун, Илёс, Алёса, Зулқифл, Шамъун, Ишмоил, Юнус, Довуд, Сулаймон, Лукмон, Закарё, Яҳё, Узайр, Исо, Зулқарнайн** ва **Муҳаммад** ъалайҳи ва ъалайҳимуссалату вассалам ҳастанд.

Фақат, аз инҳо исми бисту ҳаштоаш дар Қуръон омадааст. Исмҳои Шит, Хизр, Юшаъ, Шамъун ва Ишмоил (а) наомадааст. Ва аз ин бисту ҳашт пайғамбар, Зулқарнайн, Лукмон, Узайр, ва Хизр (а) пайғамбар

буданашон сад дар сад маълум нест. Дар (**Мактуботи Маъсумия**) чилди 2, мактуби 36 – ум, далелҳои пурқувват барои пайғамбар будани Хизр ғалайҳиссалом вучуд дорад. Дар мактуби 182 – ум омадааст, дар шакли инсон дидани Хизр ғалайҳиссалом ва баъзе қорқоро анҷом додани ӯ, маъноӣ дар ҳаёт будани ӯро надорад. Аллоҳ таъоло ба ӯ ва йаъзе аз пайғамбарон, барои дар шакли инсон дидани рӯҳи онҳо иҷозат додааст. Дидани онҳо, маъноӣ дар ҳаёт будани онҳоро надорад. Исми дуҷуми Зулқил ғалайҳиссалом Ҳарқил аст. Ривоятҳои ҳам ҳафт, ки шояд ӯ Илос ваё Идрис ваё Зақариё ғалайҳиссалом бошад.

Иброҳим ғалайҳиссалом, Халилulloҳ аст. Чун, дар қалби ӯ, ҷуз меҳри Аллоҳ таъоло дигар меҳри ҳеҷ як маҳлуке вучуд нашофт. Мусо ғалайҳиссалом, Калимуллоҳ аст. Чун бо Аллоҳ таъоло гуфтугӯ қард. Иса ғалайҳиссалом, Калиматуллоҳ аст. Чун падар нашофт. Фақат бо қалимаи илоҳии (МАВҶУД ШАВ) аз модар ба дунё омад. Ғайри аз ин, қалимаҳои пур аз ҳикмати Аллоҳ таъоло ро ваъз дода ба гӯши инсонҳо расонид.

Аз фарзандони Одам, аз ҳама баландмартаба, шарафмандтарин, пурқимматтарин, **Мухаммад** ғалайҳиссалом Ҳабибуллоҳ аст, ки сабаби офаридани тамоми мавҷудот аст. Чизҳои ки Ҳабибуллоҳ будани ӯро, бузургии ӯро, олимартаба будани ӯро нишон медиҳанд, беҳад зиёданд. Аз ҳамин сабаб, ба ӯ, суҳанони мисли мағлуб шудан ва дигар гуфтан нашофт. Дар қиёмат пеш аз ҳама аз қабр хоҳад хест. Ба маҳшар пеш аз ҳама меояд. Ба ҷаннат пеш аз ҳама хоҳад даромад. Муъҷизаҳои бо ҳисоб тамоми намешавад ва барои ҳисоб қардан қувваи инсон намерасад. Ва инҷо навиштаҳои монро бо муъҷизаи меъроҷ оро медиҳем.

Расулуллоҳ “салаллоҳу таъол ғалайҳи васаллам” аз ҷойҳои хобаш бедор қарда шуда, бо бадани муборақашон аз шаҳри Макка ба Масҷидул Ақсо ва аз онҷо ба осмонҳо ва баъд аз осмони ҳафтум ба муллоқоти Аллоҳ таъоло бурда мешавад. Меъроҷро ин гуна бовар қардан лозим. [Дар тариқати Исмоилия, душманҳои дин ки номи олимро доранд, меъроҷ як ҳол буданашро ва Расулуллоҳ бо бадан неву рӯҳи рафтаниашро идао қарда ҷавоноро аз роҳ мезананд. Ин хел китобҳои дурӯғро набояд бовар қард ва набояд фирефтаи онҳо шуд. Чи тавр шудани меъроҷ дар бисёре аз китобҳои қиматбаҳо, масалан дар (**Шифои Шариф**)⁷ ба таври васеъ оварда шудааст.] Аз Маккаи

7 [] Нависандаи Шифо, Қади Иёд Молиқӣ, соли 544 [1150 – и мелодӣ] дар Мароқаш вафот мекунад.

муқаррама то (**Сидратул Мунтаҳо**) ҳамроҳи Ҷабраил ғалайҳиссалом меравад. Дар (**Сидратул Мунтаҳо**), осмони шашум ва ҳафтум дарахте аст, ки ҳеч чизе аз он боло гузашта наметавонад. Расули Ақрам “салаллоҳу ғалайҳи васаллам” дар Сидрат, Ҷабраил ғалайҳиссаломро бо шакли асосиаш бо шашсад ҳазор қаноташ дид. Ҷабраил ғалайҳиссалом дар Сидрат монд. Ў аз Макка то Қуддуси Шариф ё то осмони ҳафтум бо (Бурук) бурда шуд. (**Бурук**) як ҳайвони қаннатии сафед аст ки аз қотир хурд ва аз марқаб бузургтар аст. Аз ҳайвоноти дунё нест. Бисёр тез меравад. Масофае ки чашм меид, қадам мениҳод. Расуллоҳ “салаллоҳу ғалайҳи васаллам”, дар масҷиди Ақсо ба дигар пайғамбарон имом шуда намоз мегузорад. Рӯҳҳои пайғамбарон дар шакли аслиашон дар онҷо ҳозир буданд. Аз (**Қудс**) то осмони ҳафтум бо як нардбони ноаён ки (**Меъроч**) ном дошт, ба боло бароварда шуд. Дар роҳ малоикаҳо дар чапу рост қатор буданд. Ба Расуллоҳ мадҳу сано мефиристонданд. Ҳар замоне ки дохили осмоне мешуданд, Ҷабраил ғалайҳиссалом ба аҳли само ташрифи Расуллоҳро мужда меод. Дар ҳар як рӯсрӯн бо пайғамбаре вохӯрда салом мекард. Дар (**Сидро**) чизҳое ҳайратовари бисёре ро шохид шуд. Неъматҳо Қаннат ва азобҳои Ҷаҳаннамро дид. Аз завуқу орзуи дидори ҷамоли Аллоҳ таъоло ба ҳеч як аз неъматҳои Қаннат нигоҳ накард. Аз сидрат танҳо дар ихтоси нурҳо дохил шуд. Калому садоҳои малоикаҳоро мешунид. Аз ҳафтум ҳазор парда гузашт. Ки байни ду парда анқариб панҷ ҳазор саола роҳ аст. Ва баъдан аз курсие бо номи (**Рафраф**) ки аз офтоб ҳам дурахшонтар аст, гузашт. Ва ниҳоят бар Арши илоҳи расид. Аз аршу замону макон дунёҳо берун баромад. Бар мақоме ки каломи Қаноби Ҳақро метавон шунид, расид.

Мисле ки дар охират Аллоҳ таъолоро ноаён мебинем, ин гуна Аллоҳ таъолоро дид. Беҳарфу беовоз бо Аллоҳ таъоло сухан гуфт. Аллоҳ таъолоро тасбеҳ, ҳамду сано мегуфт. Бар иқромҳову шарафҳои беохир соҳиб шуд. Ба худаш ва умматаш панҷоҳ вақт намоз фарз шуда бошад ҳам, бо ишораи Мусо ғалайҳиссалом оҳиста оҳиста ба панҷ вақт фароварда шуд. Пеш аз ин, танҳо намози субҳ аср ваё хуфтавро мехонданд. Баъд аз ин сафари тулонӣ, баъд аз ин иқромҳову эҳсонҳо, баъд аз дидану шунидани ин қадар чизҳои ҳайратовару, боз ба ҷойгаҳаш баргашт. Ҷойгаҳ ханӯз сард нашуда буд. Чизҳои гуфтаамон, қисмаш дар оятҳои қарим ва ҳадисҳои шариф хабар дода шудааст. Бовар қардан ба ҳамаи ин воқиб набошад ҳам, чи тавре ки олимони

аҳли суннат мегӯянд, оне ки ин хабархоро бовар надорад, аз аҳли суннат хориҷ мешавад. Ва касоне ки ояти карима ваё ҳадиси шарифро бовар надоранд, кофир мешаванд.

Инҷо бархе аз далелҳои беохире ки **(Саидул анбиё)**, яъне аз пайғамбарон “ъалайҳимуссалавату ваттаслима” аз ҳама бузург будани Муҳаммад ъалайҳиссаломро таъкид мекунанд, меорем.

Рӯзи қиёмат, тамоми пайғамбарон “ъалайҳимуссалавату ваттаслима” зери байраки Ӯ қарор хоҳанд гирифт. Аллоҳ таъоло бар ҳар як пайғамбар [агар ба замони пайғамбарии беҳтарини махлуқот, ҳабибам Муҳаммад ъалайҳиссалом расидед, ба Ӯ имон оваред ва Ӯро ёрӣ расонед!] гуфта амр мекарданд. Тамоми пайғамбарон ба умматҳояшон ҳам чунин васият мекарданд.

Муҳаммад ъалайҳиссалом **(Ҳотамул анбиё)** аст. Яъне баъд аз Ӯ дигар ҳеҷ пайғамбаре намеояд. Рӯҳи муборакаш пеш аз ҳар пайғамбаре офарида шуда буд. Мақоми пайғамбарӣ пеш аз ҳама ба Ӯ дода шуда буд. Пайғамбарӣ бо ба дунё омадани Ӯ тамоm мешавад. Исо ъалайҳиссалом, дар замони ҳазрати Маҳдӣ аз осмон ба замин ояд ҳам, дини Муҳаммад ъалайҳиссаломро паҳн мекунад. Ва аз уммати Ӯ мешавад.

Фиркаи **(Кодиёнӣ)** ки аз тарафи англисҳо дар Ҳиндустон дар соли 1296 – и ҳиҷрӣ қамарӣ ва 1880 – и мелодӣ баромаданд, дар бораи Исо ъалайҳиссалом суҳанҳои чиркин ва дурӯғ мегӯянд. Худашонро мусалмон гӯянд ҳам, валекин дар асл исломиятро нест кардан мехоҳанд. Барои мусалмон набудани онҳо фатво дода шудааст. Инҳоро **(Аҳмадӣ)** ҳам мегӯянд.

[Аҳли бидъате ки дар Ҳиндустон баромад, зиндикҳое ҳастанд, ки онҳоро **(Ҷамоъати Таблиғ)** мегӯянд. Ин фирқаро соли 1345 [1926 – и мелодӣ] Илёс ном шахси чоҳиле ташкил дод. Идао мекард, ки (мусалмонон дар далолатанд ва ман барои наҷоташон амр шудаам). Чизҳои аз китобҳои устодонаш Назир Ҳусейн, Рашид Аҳмад Канқуҳӣ ва Халил Аҳмад Саҳаронпурӣ омӯхтаашро мегуфт. Барои фиреби мусалмонон ҳамеша аҳамияти намоз ва ҷамоъатро мефаҳмонд. Аммо намаз ваё ибодатҳои аҳли бидъат, яъне онҳое ки аз мазҳабҳои **(Аҳли суннат)** нестанд, қабул намешавад. Инҳоро пеш аз ҳама, китобҳои аҳли суннатро хонда аз бовариҳои аҳли бидъаташон канор гирифта мусалмони ҳақиқӣ шуданашон лозим. Онҳое ки аз оятҳои пӯшидаи Қуръони Карим маъноҳои нодуруст мебароранд, **(Аҳли бидъат)** ваё **(фосик)** мегӯянд. Ва онҳое ки оятҳои каримаро бо фикру ақидашон

ғаразонаи худ нодуруст маънидод мекунад, (**Зиндик**) мегӯянд. Зиндикҳо Куръони Карим ва исломиятро иваз кардан мехоҳанд. Ва ташкилотчӣ ва ёрирасони инҳо ва барои ба чор тарафи дунё паҳн шуданашон миллиардҳо харҷ мекардагӣ, аз ҳама душмани бузург англисҳо мебошанд. (**Ҷамоъати таблиғ**) ки ба фиреби англисони чоҳилу кофир дода шудаанд, худашонро (**Аҳли суннат**) номида намоз гузошта дурӯғ мегӯянд ва мусалмононро аз роҳ мезананд. Абдуллоҳ ибни Масъуд мефармояд, ки (Инсонҳое пайдо мешаванд, ки дин надоранд валекин намоз мегузоранд). Инҳо дар каъри чаҳаннам абадӣ хоҳанд сӯхт. Қисме аз инҳо, дар манораҳо баромада бо ришҳои дарозу чуббаҳои бузург оятҳои каримаро хонда нодуруст маънидод мекунад ва мусалмононро фиреб медиҳанд. Аммо тавре ҳадиси шариф мефармояд: (**Инналоҳа ла янзуру ила суварикум ва сиябикум ва лакин янзуру ила қулубукум ва ниятикум**), (Аллоҳ таъоло на ба шаклу либосҳоямон, балки ба қалбҳо ва ниятҳоямон нигоҳ мекунад).

Байт:

Қадди баланд дорад, дастор пора пора,

Чун ошиёни лаклак, бар қуллаи манора.

Аз сабабе ки (**Ҳакикат Китабэвӣ**) дурӯғ будани навиштахову гуфтаҳои ин чоҳилону аҳмақонро исбот кард ва онҳо ба китобҳои ҷавоб дода натавонистанд, (китобҳои Ҳакикат Китабэвӣ нодуруст ва вайронанд, ин китобҳоро нахонед) мегӯянд. Аломати аз ҳама бузурги фосидону зиндикони душманони ислом, ин китобҳои аҳли суннатро нахонед гуфтанишон аст. Зарарҳои ба Ислом расондашон ва ҷавобҳои олимони аҳли суннат дар китоби (**Маълумотҳои Фоиданок**) васеъ оварда шудааст.]

Муҳаммад ғалайҳиссалом, аз ҳама пайғамбарон баландиартаба, раҳмате бар оламиён аст. Ҳаждаҳ ҳазор олам аз раҳмати ӯ бархӯрдор аст. ӯ барои тамоми инсоният ва чинҳо пайғамбар аст. Ба малоикаҳо, наботот, ҳайвонҳо ва ҳар моддаҳо пайғамбар буданаш ҳам идаҳои зиёде ҳаст. Дигар пайғамбарон, бар як қавму мамлакати муайян фиристода шудаанд. Аммо Расули Акрам “салаллоҳу ғалайҳи вассалам” барои тамоми олам, ҳама махлуқоти ҷондору бечон пайғамбар аст. Аллоҳ таъоло дигар пайғамбаронро бо номашон нидо мекард, аммо Муҳаммад ғалайҳиссаломро эй Расулам, эй паёмбарам гуфта нидо мекард. Муъҷизаҳои ки ба дигар пайғамбарон дода шудаанд, ба ӯ ҳам дода шудааст. Аллоҳ таъоло Пайғамбари муҳтараманро он қадар

икром намудаанд, он қадар муъчиза додаанд, ки ба ҳеч пайғамбари дигаре дода нашудааст. Ҳангоми ишорат бо ангушти муборакашон ду пора шудани моҳ, тасбеҳ гуфтани сангоҳи кафи дасташ, (Эй Расулуллоҳ) гуфта салом додани дарахтон, гирия дарахти хушкшуда (**Ҳанона**) барои ҷудо шуданаш аз Расулуллоҳ, аз байни ангуштони муборакашон рехтани об ва дар охираат ба мақомҳои (**Мақоми Маҳмуд**), (**Шафоати Кубро**), (**Ҳавзи Кавсар**), (**Васила**) ва (**Фодила**) мушарраф шуданаш, ба Ҷаннат надорамада ба дидори ҷамоли илоҳӣ мушарраф шуданаш, дар дунё соҳиби хулқӣ азим, дар дин наздик, илм, ҳилм, сабр, шукр, зуҳд, ифғат, адл, муруват, ҳаё, шучоат, тавозуъ, ҳикмат, адаб, самоҳат, марҳамат, (рафъат) ва дигар фазилатҳои беохир аз ҳама баландмартаба байни Пайғамбарон буданашро нишон медиҳад. Микдори муъчизаҳои ки ба Ё дода шудааст, ғайри Аллоҳ таъоло касе намедонад. Дини Ё дигар ҳама динҳоро насх кардааст ва ҳукмоҳои онҳоро бекор. Дини Ё, аз ҳама динҳо беҳтарин, аз ҳама бузург аст. Уммати Ё аз ҳамаи дигар умматон мартабаашон баланд аст. Авлиёи уммати Ё, аз авлиёҳои дигар умматҳо шарафмандтар аст.

Аз байни авлиёҳои уммати Муҳаммад ғалайҳиссалом, касе ки халифаи Расулуллоҳ буданро лоиқ шудааст, касе ки дар хилофат аз ҳама дида лоиқтар, тоҷи сари Валиён (**Абубакри Сиддик**) разияллоху анҳ, баъд аз пайғамбарон аз ҳама хуб ва бузург аст. Дараҷаи хилофатро аз ҳама аввал Ё ба даст овард. Пеш аз Ислом ҳам бо лутфу эҳсони Аллоҳ таъоло бутҳоро напарастид. Аз кофирӣ ва фосидӣ маҳфуз буд. [Онҳое ки пеш аз нубуват буд парастидани Расулуллохро мепиндоранд, чи қадар ҷоҳилу бечора буданашон маълум аст.]

Баъд аз ин, Форуқи Аъзам, оне ки Аллоҳ таъоло барои Ҳабибаш рафиқ интиҳоб кард, халифаи дуум (**Умар бин Ҳаттоб**) разияллоху банҳ аст.

Баъдан, аз ҳама инсонҳо баландмартаба, халифаи сеюми Расулуллоҳ, ҳазинаи хубихову эҳсонҳо, сарчашмаи ҳаё, имон ва ирфон, Зиннурин (**Усмон бин Аффон**) разияллоху анҳ аст.

Ва баъдан, аз ҳама баландмартаба, халифаи чаҳоруми Расулуллоҳ, соҳиби мартабаҳои риккатовар, шери Аллоҳ таъоло (**Алӣ бин Абутолиб**) разияллоху анҳ аст.

Баъд аз инҳо, (**Ҳазрати Ҳасан**) халифа мешавад. Дар ҳадиси шариф си соли хилофат бо ин тамом мешавад, омадааст⁸. Баъд аз ин, аз

8 Муҳаммад бин Идрис Шофеи соли 204 [820 - мелодӣ] дар Миср вафот кардааст.

ҳама инсонҳо бахайртар, нури чашми Расулуллоҳ “салаллоху таъоло ъалайҳи вассалам” (**Ҳусейн ибни Алӣ**) разияллоху анҳ мебошад.

Ин бузургӣҳо, ин бисёр будани савоб, дар роҳи дини ислом ватану дӯсдоштатаринро тарк кардан, пеш аз дигарон мусалмон шудан, Расулуллоҳ “салаллоху таъоло ъалайҳи вассалам” – ро то охирон дарача пайрав будан, ба суннати ӯ пойбанд будан, барои паҳни дин талош кардан, куфру фасоду фитнаро аз худ дур кардан аст.

Гарчи Али “разияллоху анҳ” ғайр аз Абубакр “разияллоху анҳ” дигар пеш аз ҳама мусалмон шуда бошад ҳам, аз сабабе ки он замон кӯдак буд ва моле ҳам надошт ва дар хона ва хизмати Расулуллоҳ буданаш, имон овардани ӯ барои имон овардан ва ибрат гирифтани кофирон на он қадар таъсир дошт. Аммо имон овардани се халифаи дигар, Исломо қувват бахшиданд. Аз сабабе ки Имом Алӣ ва фарзанднаш “разияллоху ъанхум” аз ҳама хеши наздик ва аз хуни мубораки Расулуллоҳ аст, аз Сиддиқи Акбар ва Форуқи Аъзам баландмартаба аст, гуфта тавонем, ҳам ин бузургӣҳо аз ҳама чиҳат бузурганд гуфта наметавонем. Ин мисли якчанд чиз омӯзондани Хизр ъалайҳиссалом ба Мӯсо ъалайҳиссалом аст. [Бузургӣ аз тарафи хун мешуд, Ҳазрати Аббос аз ҳазрати Алӣ бузургтар мебуд. Ва дар Абулаҳаб ки бо хун аз ҳама наздик аст, шараф ва мартабае ки камтарин муъмин дорад, ҳеч вучуд надорад.] Аз сабаби бо хун наздик будан, **Ҳазрати Фотима** аз **Ҳазрати Хадича** ва **Ҳазрати Оиша** “разияллоху анхунна” баландмартабатар аст. Фақат, ки аз як чиҳат бузургӣ, аз ҳама чиҳат бузург буданро нишон намедихад. Аз ин се кадомаш баландмартабатар, олимоҳоямон дигаргун гуфтаанд. Мувофиқи ҳадиси шариф, ҳар сеаш ва **Ҳазрати Марям** ва хотуни Фиръавн **Ҳазрати Осия** “разияллоху таъоло анхунна ачмаъин” аз ҳама занони дунё баландмартаба ҳастанд. Дар ҳадиси шариф, (**Фотима аз ҳама занони чаннат баланмарта ва Ҳасан ва Ҳусейн аз ҳама ҷавонони чаннат баланмартабатар мебошанд**) омадааст, ки ин аз як чиҳат мартаба аст.

Баъд аз инҳо, аз баландмартабатарини Асҳоби Киrom, (**Ашаран Мубашшара**) яъне ба чаннат мужда дода шудаанд, мебошанд. Баъд аз инҳо, се саду сенздаҳ иштирокдорони чанги Бадр аз ҳама баландмартабаанд. Баъд аз онҳо, ҳама ҳафт ҳазор шеррони чанги Уҳуд, ва баъдан, ҳазору чаҳорсад касе ки дар (**Биъатур Ризвон**), яъне дар таги дарахте ба Расулуллоҳ ваъда дода буданд, баландмартабаанд.

Исмҳои Асҳоби Киrom “разияллоху ъанхум ачмаъин” ки дар роҳи

Расули Акрам “салаллоху ʔалайҳи васаалам”, ҷону молашонро фидо карда, ба Ӯ ёрӣ доданд, бо эҳтирому муҳаббат гуфтан вочиби аст. Дар шаъни онҳо суханҳои ноҷо гуфтан асло ҷоиз нест. Номҳои онҳоро бо беэҳтиромӣ гуфтан, ин далолат ва фосидӣ аст.

Оне ки Расулуллохро дӯст медорад, ҳама асҳоби Ӯро ҳам дӯстдоштанаш лозим. Чунки дар ҳадиси шарифе омадааст: **(Касе ки асҳоби маро дӯст медорад, ин аз он аст, ки маро дӯст медорад. Касе ки онҳоро дӯст намедорад, ин аз он аст, ки маро ҳам дӯст намедорад. Онҳоро азоб додагӣ, маро ҳам азоб додаст. Маро азоб додагӣ, Аллоҳ таъолоро азоб додаст ва Аллоҳ таъолоро азоб додагӣ албатта азоб мебинад.)** Дар дигар ҳадси шариф омадааст, **(Агар Аллоҳ таъоло барои бандааш аз уммати ман хубӣ кардан хоҳад, муҳаббати Асҳоби маро дар қалби ӯ ҷой мекунад. Ва ӯ, онҳоро ба ҷон баробар дӯст медорад.)**

Аз ҳамин сабаб, муҳорибаҳои байни Асҳоби Киромро нодуруст фикр кардан, мисли хилофатро ба даст овардан буд, фикр кардан ваё барои орзӯҳои нафсонияшонро ба ҷой овардан буд, фикр кардан нашояд. Ин тавр фикр кардан ва ба бузургон забон дароз кардан, ба мунофиқӣ аст ва ба фалокат роҳ паймудан аст. Чунки, бо нишастан дар ҳузури Расулуллоҳ, ва бо шунидани суханҳои мубораки Ӯ, таасуб [яъне яқравӣ накардан] ва мавқеи орзӯ ва ба дунё дил бастанро аз қалбҳои ҳамашон тоза шуда буд. Ҳирс [носерӣ, чашмгурусна], кин ва рафторҳои бад аз вучудашон таб тоза шуда буд. Касе ҳагто бо авлиёе аз уммати он пайғамбар “салаллоху ʔалайҳи вассалам” нишинад, аз рафтори хуби он авлиё ва аз бузургии ӯ фоида мебинад ва пок мешавад ва аз дилбандӣ ба дунё наҷот меёбад. Ин тавр бошад, дар ҳоле ки асҳоби киром Расулуллоҳ “саллаллоху ʔалайҳи вассалам” – ро аз ҳама бештар дӯст доштанд, мону ҷонашонро барои Ӯ фидо мекарданд, ватанашонро барои Ӯ тарк мекарданд, ба сӯхбаҳои Ӯ ки барои рӯҳ ғизо буд, ошиқ буданд, пас чи тавр инҳо аз рафторҳои бад наҷот намеёбанд, нафсҳояшон тоза намешавад ва барои ин ин дунёи гузарон мечанганд? Он бузургон албатта аз ҳама дида поктаранд. Инҳоро ҷудо кардан, муҳорибаҳояшонро ба мо барин қасони бадфикр монанд кардан, барои хоҳиши дунёиашон ҷангиданд гуфтан, мезебад? Дар бораи Асҳоби Киром ингуна чизҳои чиркин фикр кардан ҷоиз нест. Касе ки ин гуна идао дорад, оё фикр намекунад, ки душманӣ ба Асҳоби Киром, ин душманӣ ба Расулуллоҳ “салаллоху ʔалайҳи

васаллам” аст ки онҳоро тарбия кардааст. Онҳоро бад гуфтан, ин бадгуфтан ба Расулulloҳ аст. Аз ин сабаб аст, ки олимони дин бар он ақидаанд, ки (Касе ки асҳоби киромро бузург намедонад, ва эҳтиром намекунад, ин маънои онро дорад ки ба Расулulloҳ имон надорад.)

Мухорибаҳои Уштур ва Сиффин сабаби бадгӯй ба онҳо шуда наметавонад. Дар ин мухорибаҳо онҳое ки зидди Ҳазрати Алӣ баромаданд, ҳамаашро аз бад шудан начот ёфтан ва ҳатто савоб гирифтанишон ҳам дар маълумотҳо омадааст. Дар ҳадиси шариф омадааст, ки **(Мучтаҳиде ки хато мекунад, як савоб, вақте дурустиро меёбад, ду ваё дах савоб аст. Аз ду як савобаш барои иҷтиҳод кардан, ва дуоҷаш барои дурусташиро ёфтан аст.)** Ин бо зиддиятиву хархашаву иноду душманӣ байни бузургони дин нест. Бо сабаби иҷтиҳодашон аст. Барои амрҳои исломиятро ба ҷо оварданишон буд. Ҳамаи Асҳоби Киром мучтаҳид буданд. [Масалан, мучтаҳид будани Амр бин Ос “разияллоху ӯанҳ” дар саҳифаи дусаду наваду ҳашти китоби **(Ҳадиқа)** оварда шудааст.]

Барои ҳар як мучтаҳид фарз аст, ки бо маълумоте ки бо иҷтиҳод ба даст меояд, амал кунад. Ҳарчанд агар иҷтиҳодаш аз иҷтиҳоди дигар мучтаҳидони бузург фарқ кунад, ҳам амал карданиш лозим аст. Ба иҷтиҳоди каси дигар пайравӣ карданиш ҷоиз нест. Талабаи Имоми Аъзам Абуҳанифа⁹, Абуҷусуф бо Муҳаммад Шайбонӣ ва талабаи Имом Муҳаммад Шофеӣ¹⁰, Абусавр ва Исмоил Музонӣ ба Устодонашон дар баъзе ҷойҳо муҳолафат кардаанд. Баъзе чизҳое ки Устодонашон ҳаром гуфтанд, онҳо ҳалол шумориданд.

Ва баъзе чизҳое ки ҳалол гуфтанд талабаҳоишон ҳаром гуфтанд. Аз ҳамин сабаб, онҳоро гуноҳ карданд ва бад шуданд, гуфта наметавонем. Касе нест ки интавр гӯяд. Чунки инҳо ҳам мисли устодонашон мучтаҳид буданд.

Бале. Алӣ “разияллоху анҳ” аз Муъовия ва Амрибни Ос “разияллоху анҳума” дида бузургтар аст, олимтар аст. Бисёр мартабахое ҳақт ки ўро аз онҳо фарқ мекунонад. Иҷтиҳодаш ҳам аз иҷтиҳоди он ду, пурқувваттар ва бо исобат аст. Фақат, аза сабабе ки Асҳоби Киром ҳама мучтаҳиданд, ин ду ҳам дохил, аз ин ҷост ки ба иҷтиҳоди ин имоми бузург пайравӣ карданишон ҷоиз набуд. Бо иҷтиҳоди худашон ҳаракат карданишон лозим буд.

9 Аюб Сабри Пошо соли 1314 [1890 - мелодӣ] вафот кардааст.

10 Муҳаммад бин Идрис Шофеӣ соли 204 [820 - мелодӣ] дар Миср вафот кардааст.

Савол: Дар мухорибаҳои Чамал ва Сиффин, бисёре аз саҳобаҳои Муҳоҷирон ва Ансор бо имоми Алӣ якҷоя буданд. Ба ӯ итоат карданд. Дар ҳоле ки инҳо ҳамашон мучтаҳид буданд, ба Алӣ итоат карданро вочиб донистанд. Аз ин бармеояд, ки итоат кардан ба Алӣ разияллоҳу анҳ ба мучтаҳидон ҳам вочиб будааст. Иҷтиҳодхояшон муҳолафат кунад ҳам бо ӯ якҷоя шуданашон лозим будаст. Ин чи тавр мешавад?

Ҷавоб: Онҳое ки Ҳазрати Алиро итоат карда бо ӯ якҷоя ҷангиданд, барои итоат кардан бо иҷтиҳоди ӯ, якҷоя нашуданд. Аз сабаби иҷтиҳоди худашон бо иҷтиҳоди Алӣ мувофиқ буд, иҷтиҳодашон ба Алӣ итоат карданашонро вочиб нишон дод. Ҳамин тавр, иҷтиҳоди бисёре аз бузургони Асҳоби киром ба иҷтиҳоди Имом Алӣ мувофиқ наомад. Ва ба ин Имоми бузург ҷангиданашон вочиб шуд. Он вақт иҷтиҳоди Асҳоби Киром се гуна буд. Як қисмаш Имом Али ҳақ буданашро фаҳмида ба ӯ итоат карданашон вочиб шуд. Қисми дигаре, иҷтиҳоди бо ӯ ҷангиданро дуруст донистанд ва ба инҳо бо Али “разияллоҳу анҳ” ҷангидан вочиб шуд. Қисми сеюм бошад, ба ҳар ду тараф ҳам итоат накардан ва ҷанг накардан лозим аст, гуфтанд. Иҷтиҳоди инҳо ба мухориба пайванд нашуданашонро иҷоб мекард. Ва албатта ки ин се қисм ҳақ буданд ва савоб ҳам гирифтанд.

Навиштаи боло онҳое ки бо Алӣ “разияллоҳу анҳ” ҷангиданд, ҳақ мешуморад. Аммо олимони аҳли суннат, Имом Алӣ ҳақ буданашро идао доранд ва онҳое ки дар муқобилаш буданд хато карданд. Аммо ба хотире ки узр доштанд, авф шуданашон ваё савоб гирифтанишон оварда нашудааст. Ба ин чӣ мегӯед?

Ҷавоб: Бузургони дин ба мисли Имом Шофай ва Умар бин Абдулазиз бар ин ақидаанд, ки барои ҳеҷ яке аз Асҳоби киром, ӯ хато кард, гуфтан ҷои нест. Аз ин сабаб, (Ба бузургон хато кард, гуфтан дуруст нест) омадааст. Хурдон дар ҳаққи бузургон суханҳои мисли (дуруст кард, хато кард, хурсанд шудам ваё нашудам) гуфтанишон ҷои нест. Чи тавре ки Аллоҳ таъоло дастхоямонро ба хуни он бузургон олура накард, мо ҳам бояд забонамонро аз суханҳои ҳақ ваё ноҳақ нигоҳ дорем. Олимони бузург, баъд аз дидану омӯхтани далелҳо ва ҳодисаҳо, Имом Алӣ ҳақ буданаш ва онҳое ки дар муқобилаш буданд, хато карданашонро гуфта бошанд ҳам, ин суханонро бо (онҳое ки дар муқобили Алӣ буданд, дар миён гузошта метавонистанд, агар онҳо ҳам иҷтиҳоди худашонро ҳимоя карда метавонистанд) гуфтан меҳостанд. Зиёда аз ин, Зубайр бин Аввом ки дар мухорибаи уштур

бо ҳазрати Алӣ муқобил буд, баъд аз боз ҳам дақиқтар санҷидану омӯхтани ҳодисаҳо, иҷтиҳодашро иваз кард. Аз муҳориба даст кашид. Ҳамин тавр, суҳаноне ки Аҳли Суннат хаторо ҷоиз мебинанд, ин тавр фаҳмидан лозим. Набошад, ҳазрати Алӣ ва ҳамроҳони ӯ дар роҳи ҳақ ва дар тарафи муқобил волидаи азизамон Оишаи Сиддиқа ва дигар Асҳоби Киром дар роҳи ботил гуфтан ҷоиз нест.

Ин муҳорибаҳои Асҳоби Киром дар ҷудоғонагии иҷтиҳод ки аз шоҳаҳои аҳкоми шаръист, буд. Аммо дар Исломият, ҳеч як ҷудоафкани набуд. Дар ҳоли ҳозир баъзеҳо ба бузургони дин, мисли Муъовия ваё Амр бин Ос “разияллоҳу анҳ” забон дароз карда беэҳтиромӣ мекунанд. Хафа кардани асҳоби киром, ин хафа кардан ва хурд шумурдани Расулulloҳ “салаллоҳу ʔалайҳи вассалам” буданашро намедонанд. Фармудаи Имом Молик ки (онҳое ки дар ҳаққи Муовия ва Амр бин Ос “разияллоҳу анҳ”¹¹ бад мегӯянд, худашон сазовори он гапҳояшон ҳастанд), гуфта буд, дар (**Шифои Шариф**) навишта шудааст. Аллоҳ таъоло қалбҳоямонро бо меҳри Асҳоби Ҳабибаш пур гардонад. Он бузургон, солах ва муттақиёнро дӯст медорад. Мунофиқ ва шаккиҳоро дӯст намедорад.

[Онҳое ки кадр ва бузургии асҳоби Расулulloҳ “салаллоҳу ʔалайҳи вассалам” – ро мефаҳманд ва ҳамаашонро дӯст дошта, ба ҳамаашон эҳтиром доранд ва ба роҳи онҳо мераванд, (**Аҳли суннат**) мегӯянд. Ва онҳое ки баъзеашонро дӯст медорем ва дигаронашро дӯст намедорем ва ҳамин тавр да роҳи ягонташон нестанд, (**Рафизӣ**) ва (**Шиа**) меноманд. Рафизиро дар Эрон, Ҳиндустон ва Ироқ бисёранд. Дар Туркия вучуд надоранд. Баъзе аз инҳо, мусалмонони ватамонро, **Алавӣҳои** покро фиреб кардан мецоҳанд, ва худро (**Алавӣ**) меноманд. Аммо **Алавӣ** ин дӯстдори Алӣ “разияллоҳу анҳ” аст. Барои як касро дӯст доштан, дар роҳи ӯ будан, дӯстдоштаҳои ӯро дӯст доштан лозим аст. Инҳо агар Алӣ “разияллоҳу анҳ” – ро дӯст медоштан, ба роҳи ӯ мерафтанд. Алӣ “разияллоҳу анҳ” ҳама асҳоби киромро дӯст медошт. Ҳатто мушовири халифаи дуум Умар “разияллоҳу анҳ” буд. Аз Фотима “разияллоҳу анҳа” духтараш Умми Гулсум – ро ба Умар ҳонадор кард. Дар хутба барои ҳазрати Муъовия (бародаронатон аз мо ҷудо шуданд. Онҳо кофир ваё фосиқ нестанд), фармуд. Вақте ки Талха “роазияллоҳу анҳ”, ки муқобили ӯ меҷангид, шаҳид шуд, аз рӯйиш

11 Муовия бин Абусуфён 60 (680 – и мел.) дар Шом вафот кард. Амр бин Ос 43 (663 – и мел.) дар Миср вафот кард.

хокхоро тоза қард ва намозашро ҳудаш гузошт. Аллоҳ Таъоло дар Қуръони Карим (**Муъминон бародарони якдигар буданашро**) таъкид мекунад. Дар ояти охири сураи Фатҳ, (**Асҳоби Киrom якдигарашро дӯстдоштанашонро**) хабар медиҳад. Аз асҳоби киrom ҳатто якеашро дӯст надоштан ва ҳоло душманӣ қардан, ин бовар нақардан ба Қуръони Карим аст. Олимони аҳли суннат, бузургии Асҳоби Киrom “разияллоху таъоло анҳум аҷмаъин” – ро нағз фаҳмида буданд. Ва ҳамашонро дӯст доштанашонро амр қардаанд. Ва мусалмононро аз фалокат начот додаанд.

Онҳое ки аҳли байт, яъне Алӣ “разияллоху анҳ” ва тамоми авлодашро, наслашро дӯст намедоранд, ва ба нури чаши аҳли суннат душманӣ меварзанд, (**Ҳаричӣ**) мегӯянд. Имрӯз бошад ҳаричихоро (**Язидӣ**) меноманд. Дин ва имони Язидихо бисёр вайрон аст.

Онҳое ки Асҳоби киromро ҳамашонро дӯст медорем мегӯянд дар роҳи онҳо нестанд ва фикрҳои вайрони худро роҳи Асҳоб аст мегӯянд, (**Ваҳҳобиёнанд**). Ваҳҳобӣ бо фикрҳои вайроншудаи як инсонии диндори бемазҳаб Аҳмад ибни Таймия ва бо дурӯғҳои омехташудаи як ҷосуси англис – Ҳемфер, ба вучуд омад. Ваҳҳобиҳо олимони аҳли суннат, бузургони тасаввуф ва шиахоро дӯст намедоранд ва онҳоро бад мекунанд. Танҳо ҳудашонро мусалмон мешуморанд. Ва онҳое ки мисли онҳо нестанд, мушрик мехонанд. Молу ҷони инҳо ба ваҳҳобиҳо ҳалол аст мегӯянд. (**Ибоҳӣ**) мешаванд. Аз Қуръони Кариму ҳадисҳои шариф маъноҳои нодуруст бароварда, мусалмониро ин гуна ҳаёл мекунанд. Бисёре аз далилҳои шаръӣ ва ҳадисҳои шарифро инкор мекунанд. Олимони ҷаҳон мазҳаб, онҳоеро ки аз аҳли суннат ҷудо шудаанд ва бар далолат пайвастаанд, бар исломият бисёр зарар доданашон дар бисёре аз китобҳо бо васеаҳо исбот шудааст. Барои боз ҳам маълумоти бештар, китобҳои туркии (**Қиёмат ва Охират**), (**Саодати Ёбадия**) ва китобҳои арабии (**Минҳатул Ваҳбия**), (**Ат Тавассулу бин Наби ва бис Солиҳин**), (**Сабилун начот**) ва китоби форсии (**Сайфул Аброр**) – ро бихонед! Ин китобҳо ва бисёре аз китобҳои пурқиммат ки ҳамчун раддия бар аҳли бидъат, навишта шудааст, дар Истанбул аз тарафи (**Ҳақиқат Китабъви**) нашр шудаанд. Дар ҷилди сеюми (**Ибни Обид**)¹² ва дар китоби туркии (**Неъмат Ислоm**) дар баҳси никоҳ, ибоҳӣ будани ваҳҳобиҳо равшан гуфта

12 Муҳаммад Амин ибни Обидин соли 1252 [1836 – мелодӣ] дар Шом вафот қардааст

шудааст. Аюб Сабри Пошо¹³ яке аз амирони Султон Абдулҳамидхони II, дар китобҳои (**Миратул Ҳаромайн**) ва (**Таърихи Ваҳҳобиён**) ва дар чилди ҳафтуми таърихи Аҳмад Чавдот Пошо, ваҳоббихоро бо забони туркӣ дароз навишта шудааст. Дар китоби арабии (**Савоҳидул Ҳақ**) – и Юсуф Набҳанӣ, ки дар Миср ба таъб расидааст, ба ваҳҳобиҳо ва Ибни Таймия ҷавоби дароз додааст. Панҷоҳ саҳифаи ин китоб, ки соли 1972 дар Истанбул ба арабӣ ба таъб расондем, дар китоби (**Олимони Исломи ва Ваҳҳобиҳо**) маввҷуд аст.

Аюб Сабри Пошо “раҳималлоху анҳ” мефармояд: (Ваҳҳобӣ, соли 1205 [1791 – и мелодӣ] дар нимчазираи Арабистон, бо хун, бо як ихтилоли шиканча ба майдон омадааст.) Паҳнкунандаи китобҳои ваҳҳобӣ ва бемазҳабӣ, Муҳаммад Абдуҳи Мисрӣ аст. Китобҳои Абдуҳ байни ҷавонон ҳамчун китобҳои “олимони бузурги ислом, ислохотхоҳон, равшанфикрон” паҳн мешуд. Абдуҳ дар китобҳои кушоду равшан аз яке масонҳо ва сардори Ҷамъияти Масонони Қоҳира - Ҷамолиддин ал Афғонӣ¹⁴ ҳимоят мекард. Барои шикаст додани аҳли суннат, нобуд кардани исломият, душманони пинҳони ислом дар либоси олимони дин даромада, бо суханони тиллоӣ мусалмониро таъриф карда, маккорона ин фитнахоро ҷорӣ карданд. Абдуҳ ба осмонҳо бароварда шуд. Олимони аҳли суннат ва имомони мазҳабҳои ҷоҳил гуфтанд. Ҳатто исмҳои дигар гуфта намешуд. Фақат, онҳое ки барои исломият хунашон реخت, аҷдоди мӯхтарамон ки ба хотири Расулulloҳ “салаллоху ʼалайҳи вассалам” ҷонашонро доданд, насли тоза ва асили шаҳидони бошаъну шарафмон ба ин пропагандаҳо ва рекламаҳои ки бо миллионҳо пул мекарданд, дода нашуданд. Ҳатто ин қаҳрамонони динро нашуниданд ва нашинохтанд. Ҷаноби Ҳақ, насли ин шаҳидонро аз ҳучумҳои аҳмақона ҳифз кард. Имрӯз ҳам, Мавдудӣ¹⁵ Саййид Қутб¹⁶ ва Ҳамидуллоҳ ва мисли (Ҷамъати Таблиғ) китобҳои бемазҳабонро тарҷума карда, байни ҷавонон паҳн мекунанд. Дар ин тарҷумаҳо, рекламаҳои мисли девашон, мадҳу ситоиши мисли шакарашон, фикрҳои вайроншудае, ки ба фармудаҳои олимони ислом мувофиқ нестанд мебинем. Аллох

13 Аюб Сабри Пошо соли 1314 [1890 - мелодӣ] вафот кардааст.

14 Ҷамолиддин ал Афғонӣ соли 1314 [1897 - мелодӣ] вафот кардааст.

15 Ҷамолиддин ал Афғонӣ соли 1314 [1897 - мелодӣ] вафот кардааст.

16 Мавдудӣ ин муассиси (Ҷамъатул Исломия) дар Ҳиндустон буд. Соли 1399 [1979 – и мелодӣ] вафот кардааст.

Таъоло, ба хурмати ҳабибаш, пайғамбари дӯстдораш Муҳаммад “салаллоху ʔалайҳи вассалам”, мусалмонро аз хоби ғафлат бедор кунад. Аз дурӯғхову ифтироҳои душманон муҳофиза кунад. Омин! Аммо танҳо бо дуо кардан худамонро фиреб надихем. Ба одаги иллоҳияи Аллоҳ Таъоло итоат накардан, сабабҳоро сабабҳоро риоя накардан, кор накарда дуо кардан, мисли аз Аллоҳ таъоло муъҷиза хостан аст. Дар мусалмонӣ ҳам талош кардан ва ҳам дуо кардан аст. Аввал сабабҳоро риоя карда баъд дуо кардан лозим. Сабаби якуми аз куфр раҳо шудан, ин исломиятро омӯхтан ва омӯзондан аст. Бе ин ҳам, омӯхтани эътиқоди аҳли суннат ба занон, мардон ба ҳама фарз аст. Вазифаи аввалиндараҷа аст. Имрӯзҳо инҳоро омӯхтан бисёр осон аст. Чун, навиштан ва нашр кардани китобҳои динии дуруст озод аст. Барои мусалмононе ки давлат ин ҳурриятро ба онҳо медиҳад, ҳар як мусалмон, ёрӣ расонданааш лозим.

“Онҳое ки эътиқоди аҳли суннат ва илми ҳолро намеомӯзанд, ва ба кӯдакон намеомӯзонанд, аз мусалмонӣ ҷудо шудаанд, ва дар фалокати ба куфр афтидан ҳастанд. Дуоҳои ин гуна одамон бе ин ҳам қабул намешавад, ки худро аз куфр ҳифз кунанд. Расулulloҳ “салаллоху ʔалайҳи васаллам” мефармояд, ки **(Дар ҷое ки илм ҳаст, мусалмонӣ ҳаст. Дар ҷое ки илм нест, мусалмонӣ буда наметавонад.)** Чуноне ки барои намурдан хӯрдан, нӯшидан лозим аст, барои ба доми кофирон наафтидан, барои аз дин хориҷ нашудан, ҳам дину имонро омӯхтан лозим аст. Аҷдодамон ҳамеша якҷоя шуда китобҳои илми ҳолро хонда, динашонро меомӯхтанд. Танҳо бо ин роҳ мусалмон боқӣ монданд. Завқи Исломиятро гирифтанд. Нури ин саодатро ба мо дуруст оварда расониданд. Мо ҳам барои мусалмон монданамон, барои он ки фарзандонамон ба кофирони даруниву беруниамон нагараванд, аввалин чора ва аз ҳама муҳим, ин аз ҳама аввал китобҳои илми ҳоли аҳли суннатро хондан ва омӯхтан аст. Модару падаре, ки мусалмон будани фарзандашонро мехоҳанд, ба ӯ бояд Қуръонро омӯзонанд. То вақте ки фурсат дорем, хонем, омӯзем ва ба фарзандонамон ва ба наздиконамон омӯзонем. Баъди ба мактаб рафтанишон, омӯхтан мушкил мешавад. Ҳатто ғайриимкон. Замоне ки фалокат меояд, ох кашидан бефоида аст. Ба душманону зиндикони Исломи, китобҳои ширину тиллоӣ, газетаву маҷмуаҳо, телевизиону радиоҳояшон набояд фиреб хӯрд. Ибни Обидин “раҳималлоху таъоло”, дар ҷилди сеюм мефармояд, ки (кофироне ки ба ягон дин бовар надорад, аммо зоҳиран мусалмон вонамуд карда чизҳоеро ки ба куфр сабаб мешаванд,

мусалмонист, гуфта мефаҳмонанд, **(Зиндиқ)** меноманд).

Савол: Як кас, ки навиштаҳои аз китобҳои вайрони бемазҳабон тарҷума шудастро хонда мегӯяд, (Тафсири Қуръони Каримро бояд хонем. Динамонро, фаҳмиши Қуръони Каримро ба олимони дин гузоштан, фикри ботаҳлука ва даҳшатнок аст. Дар Қуръони Карим (Эй олимони дин) гуфта хитоб намекунад. (Эй инсонҳо), (Эй касоне ки имон овардед) гуфта хитоб мекунад. Барои ҳамин, ҳар як мусалмон, Қуръони Каримро худаш бояд фаҳмад ва аз дигарон интизор набошад).

Ин шахс ҳамаро тафсиру ҳадис хонданастро меҳоҳад. Аммо китобҳои калом, фикҳ ва илми ҳоли олимони Ислому бузургони аҳли суннатро тавсия намедиҳад. Китоби нашркардаи Раиси Кумитаи Дин Рашид Ризаи Миср¹⁷ ҳам, ки соли [1974 – мелодӣ] таҳти рақами 157 бо номи **(Ягонагӣ ва Мазҳабҳои Фикҳ дар Ислому)** хонадаҳоро дар ҳайрат гузошт. Дар бисёре аз ҷойҳои ин китоб, масалан дар суҳанронии шашум мегӯяд, ки:

(Имомони мучтаҳидаро ба пайгамбарон “салаватуллоҳу таъоло ғалайҳи вассалам” баробар кардаанд. Ҳатто сухани мучтаҳидро, ки ба ҳадис пайравӣ намекунад тарҷеҳ дода, ҳадисро нақз кардаанд. Ин ҳадис насҳишуда ваё дар назди имомамон ҳадиси дигаре мавҷуд аст, гуфтанд.

Ин тақлидкорҳо бо суҳанҳои онҳое ки дар ҳукм хато карданишон ва надоништанашон ҷоиз аст, амал кунанд ҳам, бо тарк кардани ҳадиси Пайгамбар ки ора аз хатост, аз тақлиди мучтаҳидон ҳам берун мешаванд. Онҳо ба ин назаранд, ки ғайр аз Имоми Мучтаҳид касе Қуръонро намефаҳмад. Ин суҳанони фикҳдонҳо ва дигар тақлидкорон аз яҳудиён ва ҳристианҳо интиқол ёфтанишон кушоду равшан аст. Ҳарчанд, ки фаҳмидани Қуръону ҳадис аз фаҳмидани китобҳои навиштаи фикҳдонҳо осонтар аст. Онҳое ки калима ва услубҳои арабиро ҳазм мекунанд, барои фаҳмидани Қуръону ҳадис мушкилӣ намекашад. Қодир будани Аллоҳ таъолоро барои кушоду равшан фаҳмондани дини ҳудаиш ки инкор карда метавонад? Муроди Аллоҳ таъолоро аз ҳар каси дигар хубтар фаҳмидан ва фаҳмондани Расулulloҳро ки инкор карда метавонад? Фаҳмонданҳои Ҳазрати Пайгамбар бар уммат кифоя нест маъно дорад. Вазифаи таблиғиширо пурра ифо накардааст маъно дорад. Бисёре аз одамоне агар Қуръони Карим ва суннатро намефаҳмиданд, Чаноби Ҳақ суннат ҳама инсонҳоро бо ҳукмҳои он китоб ва муқаллаф намасохт. Инсон чизҳое,

17 Сайид Қутб соли 1386 [1966 – и мелодӣ] дар Миср вафот кардааст.

ки бовар дорад бояд бо далелҳо донад. Чаноби Ҳақ, тақлидкоронро такбеҳ кардааст. Падару бобоҳоямонро тақлид карданмонро маъзур набуданаширо гуфтааст. Оятҳо нишон медиҳанд, ки тақлид дар назди Аллоҳ асло мақбул набуд. Фаҳмидани қисми фуруғи дин бо далелҳо аз фаҳмидани қисми имон осонтар аст. Хукмҳои баъзе ҳадисҳои нодирро баровардан қувва меҳаҳад, инҳоро надонистан ва иҷро накардан узр ҳисоб мешавад. Фикҳдонҳо баъзе масъалаҳоро аз худашон эҷод кардаанд. Барои инҳо хукмҳо бароварданд. Барои инҳо, рағӣ, қиёс, қиёси хофи барин чизҳоро далел оварданд. Инҳо бо роҳи ақл ибодатҳои номумкинро маълумот дода ба саҳна оварданд. Ҳамин тавр, динро васеъ карда чанд маротиба баланд бардоишанд. Мусалмононро дар қулфат андохтанд. Ман қиёсро инкор намекунам. Дар майдони сиёсат қиёс вучуд надорад. Имону ибодатҳо дар замони Пайгамбар тамоm шуд. Ҳеҷ кас ба инҳо илова карда наметавонад. Имомони мучтаҳид, тақлидро манъ накарданд, онро ҳаром гуфтанд.)

Навиштаҳое ки аз (Яғонағӣ ва Мазҳабҳои Фикҳ дар Ислом) Рашид Ризои бемазҳаб овардем, мисли китобҳои дигар бемазҳабон, тақлид кардани имомони ҷаҳор мазҳабро манъ кардаанд. Ҳамаро ба омӯхтани тафсир ва ҳадис амр мекунад. Ба ин чи мегӯед?

Ҷавоб: Навиштаҳои ин бемазҳабонро диққат кунем агар, фикронии вайрон, назарҳои тақсимкунӣ, мантики пӯсида ва бо калимаҳои зебову дилнишин мусалмононро фиреб карданишонро мебинем. Қоҳилон, ин навиштаҳоро мантиқ, дар атрофи ақл ба илм таъя карданишонро ҳаёл карда бовар мекунанд. Ба онҳо пайравӣ кунанд, ҳам соҳибони илм ва назари мустаҳкам, ҳаргиз ба доми инҳо намеафтанд.

Олимони Ислом “раҳимаҳумуллоҳу таъоло” ҷаҳордах аср аст, барои огоҳ кардани ҷавонон аз фалокату тахлуқаҳои ин бемазҳабон, ки мусалмононро ба фалокати абадӣ дучор мекунанд, ҳазорҳо китобҳои пурқиммат навиштаанд. Барои саволи боло ҳамчун ҷавоб як миқдор тарҷумаи саҳифаи ҳафтсаду ҳафтоду якуми китоби **(ҲУҶҶАТУЛЛОҲИ АЛАЛ ЁЛАМИН)** – и Юсуф Набҳониро¹⁸ мувофиқ дидем:

Аҳком баровардан аз Қуръони Карим кори ҳар кас нест. Ҳатто имомни мучтаҳида ҳам ҳама аҳкоми Қуръони Каримро бароварда наметавонанд. Аз ҳамин сабаб, Расулulloҳ “салаллоҳу ёлайҳи вассалам” аҳкоми Қуръони Каримро бо ҳадисҳо шарҳ додаанд. Чи тавре ки Қуръонро танҳо Расулulloҳ “салаллоҳу ёлайҳи вассалам”

18 Юсуф Набҳонӣ соли 1350 [1932 – и мелодӣ] дар Бейрут вафот кардааст.

фаҳмондаанд, ҳадисҳои шарифро ҳам танҳо Асҳоби Киром ва имомони мучтаҳида фаҳмида ва фаҳмонда тавонистаанд.

Барои инро фаҳмидан, Аллоҳ таъоло имомони мучтаҳидаро илмҳои ақлӣ ва нақлӣ, қувваи идрок, зеҳни тез ва ақли зиёда ва бисёр чизҳои дигар эҳсон кардааст. Дар сари ин ҳама ин бузургӣҳо тақво меистад. Баъд аз ин нури илоҳии қалбоҳоямон меояд. Имомони мучтаҳидамон бо ёрии ин бартариҳо аз каломии Аллоҳ Таъоло ва Расулulloҳ муроди онҳоро фаҳмиданд ва он чизҳоеро ки нафаҳмиданд, бо **(Қиёс)** гуфтаанд. Имомони чаҳор мазҳаб, ҳар кадомаш ба муридонаш ва пайравонаш: (агар ҳадиси саҳеҳеро шунидед, сухани маро як тараф гузоред ва аз Расулulloҳ пайравӣ кунед) гуфтаанд. Имомони мазҳабамон ин суханонро мисли худашон олимони мучтаҳидаро гуфтаанд. Ин олимони далелҳои чаҳор мазҳабро медонистагӣ ва тарҷеҳ мекардагӣ касонанд. Ин олимони мучтаҳид, далели иҷтиҳоди имомони мазҳабро бо санадҳои ҳадисҳои саҳеҳ, ки нав омӯтааст, ровиёнашонро ва кадомаш баъдтар ворид шудааст ва бисёр шартҳои дигарро таҳқиқ карда кадомаш тарҷеҳ доданаширо мефаҳмад ва маълум мекунад. Фақат, ба имомони мучтаҳиде барои масъалае ҳадиси шарифе ки ҳамчун далел буд, нарасида буд. Ва онро қиёс карда ҳукм мекунад. Баъдтар муридонаш он ҳадиси шарифро меомӯзанд ва дигар ҳукм медиҳанд. Аммо ин муридон барои ингуна иҷтиҳод карданашон аз мазҳаб баромада намешаванд. Ва баъд аз ин ҳам, муфтиёни мучтаҳид ин гуна ҷавоб додаанд. Аз ҳамаи ин навиштаҳо фаҳмида мешавад, ки мусалмононе ки имомони чаҳор мазҳаб ва мучтаҳидоне ки дар мазҳабҳои онҳо ба воҷеҳ расидаастро тақлид мекунанд, ба ҳукмҳои Аллоҳ таъоло ва Расулulloҳ тобеъанд. Ин мучтаҳидон ҳукмҳои дигарон аз Қуръони Карим ва Ҳадисони Шариф намефаҳманд, фаҳмида маълум карда ба дигарон расондаанд. Мусалмонон бошанд, аз китобу суннат муайян кардаҳои онҳоро тақлид кардаанд. Чун сураи Наҳл ояти чилу сеюм маъниян **(Агар надонед, аз онҳое, ки медонанд пурсед!)** мефармояд.

Ин ояти қарима, ҳар кас Китоб ва Суннатро фаҳмида натавонистанаширо меғӯяд. Ва фаҳмида натавонанд ҳам, ёфта тавонистанашонро мефаҳмонад. Онҳое ки намефаҳманд, барои фаҳмидан аз Қуръони Кариму Суннат кушиши фаҳмидан накунанд, онҳоро аз олимоне ки мефаҳманд пурсиданашон амр шудааст. Қуръони Карим ва Суннатро ҳама дуруст фаҳмида метавонист, ҳафтаду ду фирқаи таҳрифшуда намебаромад. Асосгузори ҳамаи ин фиоқаҳо олим буданд, фақат ҳеч

кадомаш нассоҳо яъне Куръону ҳадисро дуруст фаҳмида натавонисанд ва аз роҳи рост берун шуданд. Ва сабаби ба фалокат андохтани миллионҳо мусалмон шуданд. Дар маъноҳои нодуруст баровардан аз нассоҳо он қадар дода шудаанд, ки то дараҷае мусалмонони роҳи ростро мушрик, кофир гуфтан, аз роҳ бароманд. Дар китоби ваҳҳои (**Кашфу Субҳат**), ба туркӣ тарҷума карда ба хонамон андохтаанд, куштани аҳли суннат ва молҳояшонро ба яғмо бурданро мувоҳ гуфтаанд.

Аллоҳу Таъоло, иҷтиҳод қардани имомони мазҳабҳо ва сохтани мазҳабҳо ва ҳама мусалмонро ба ин мазҳабҳо чамъ қарданро танҳо ба уммати Пайғамбари дӯстдораш “саллаллоҳу таъоло ʻалайҳи вассаллам” эҳсон қардааст. Қаноби Ҳақ аз як тараф, бо офаридани имомони ʻэтиқод, ба зиндикону мулҳидон ва шайтонҳои инсонурат аз вайрон қардани ʻэтиқоду имон монеа шудааст, бо офаридани имомони мазҳабҳо ҳам, динро аз вайроншавӣ муҳофизат қардааст. Аз сабабе ки дар Масеҳият ва Яҳудият ин неъмат набуд, динҳояшон вайрон ва таҳриш шуданд ва ба бозича табдил ёфтаанд.

Ҷаҳор сад сол баъд аз вафоти Расулуллоҳ “саллаллоҳу ʻалайҳи вассаллам” олимони бузурги мучтаҳида намонданаширо олимони ислом якҷоя хабар додаанд. Яъне агар дар ҳоли ҳозир касе даъвои иҷтиҳод қардан дошта бошад, ё аз ақл бегона аст, ваё чоҳиле беш нест. Олими бузург Қалолиддини Суҷотӣ “раҳималлоҳу таъоло”¹⁹ ба дараҷаи иҷтиҳод баромаданаширо гуфтааст. Олимони замонаш аз ӯ саволе пурсиданд, ки ду ҷавоби гуногун дошт. Ва аз ӯ кадомаш боқувватар аст, гуфта пурсиданд, ҷавоб дода натавонист. Қораш бисёр ва барои ин вақт ҷудо қарда натавонистанаширо гуфт. Ҳарчанд, ки аз ӯ дар фатво иҷтиҳод қарданаширо хостанд. Ва ин иҷтиҳодро дараҷаи аз ҳама поён аст. Ба мисли Суҷотӣ як имоми бузург аз аз иҷтиҳод дар фатво гурезад агар, онҳое ки мусалмонро ба иҷтиҳоди мутлақ меандозанд, девона ваё чоҳил набошад, пас кист? Имом Ғазоли “раҳималлоҳу таъоло”²⁰ дар замони худ, мучтаҳид набуданаширо дар китоби (**Эҳё ул Улум**) баён қардааст.

Як мусалмоне, ки мучтаҳид нест, ҳадиси саҳеҳе омӯзад агар, имоми мазҳаб ба ин ҳукм қардан душвор бошад, мучтаҳидоне ки мувофиқ ба ин ҳадис иҷтиҳод қардаанд, ҷустуҷӯ қарда ёфтаниш лозим. Ва ин қорро мувофиқи он мазҳаб анҷом доданиш лозим. Олими бузург Имом Нававӣ

19 Суҷотӣ Абдураҳмон, соли 911 [1505 – и мелодӣ] дар Миср вафот қардааст.

20 Имом Муҳаммад Ғазоли соли 505 [1111 – и мелодӣ] дар шаҳри Тӯс вафот қардааст.

“рахималлоху таъоло”²¹ дар китоби **(Равдату Толибин)** инро дароз баён кардааст. Чунки, ба онҳое ки ба дараҷаи иҷтиҳод нарасидаанд, аз Китоб ва Суннат баровардани аҳком ҷоиз нест. Ҳоло баъзе ҷоҳилон ба дараҷаи иҷтиҳоди мутлақ расиданашонро идао мекунанд, яъне аз насс, Куръону суннат аҳком бароварда тавониста ва ба тақлиди ҷаҳор мазҳаб эҳтиёҷ набуданашро идао мекунанд. Ва мазҳабе ки солҳо боз тақлид мекарданд, тарк карда истодаанд. Бо фикрҳои вайрони худ, барои мазҳабҳоро аз байн бурдан талош мекунанд. Ба раӣҳои мо барин шахсони дин итоат карда нагавонистан ва дигар ҷизҳои ҷоҳилонаву аҳмакона мегӯянд. Бо таҳрики васвасаву нафсҳои шайтон, бартариётро идао мекунанд. Бо ин суҳанхояшон, на ин ки бартариёташонро балки аҳмақӣ ва пастияшонро нишон медиҳанд. Дар байни инҳо ҳама тафсир бояд ҳонад ва аз тафсир ва Бухорӣ бояд аҳком барорад мегуфтагӣҳоро ҳам мебинем. Бародарони Мусалмон!!! Аз дӯсти бо ин гуна аҳмақҳо бипарҳезед, аз онҳоро шахсони дин гумоштан ва аз китобҳои онҳоро хондан парҳез кунед! Ба имомони мазҳабо бипайвандед! Аз ҷаҳор мазҳаб, кадомешро ки хоҳи интиҳоб карда метавонӣ. Фақат, осониҳои мазҳабҳоро ҷӯстучӯ кардан, яъне **(Талфиқ)** кардан ҷоиз нест. [**(Талфиқ)** ин осониҳои мазҳабҳоро ҷамъ карда, як корро аз мазҳабҳо ба ягонтоаш мувофиқ нест, маъно дорад. Вақте як корро кардан, баъди мувофиқ кардани он яке аз ҷаҳор мазҳаб, яъне ин кор мувофиқи ин мазҳаб саҳеҳ буданаш, барои дигар се мазҳаби дигар ҳам саҳеҳ ва мақбул шуданаш ба ҷизҳои даркорӣ мувофиқ ояд, ба қадри имкон мувофиқат кунад, инро **(Тақво)** мегӯянд, бисёр савоб мешавад.]

Як мусалмоне ки ҳадисҳои шарифро хонда фаҳмида метавонад, аввалан ҳадисҳое ки далелҳои мазҳаби ҳудаш ҳастанд, бояд омӯзад. Баъдан, корҳоеро ки ин ҳадис мадҳ кардааст, анҷом ва корҳоеро ки манъ кардааст парҳез кунад. Ва бузургиву қиммати дини Ислому, камолоти номҳову сифатҳои Аллоҳ таъоло ва ҳаёт. Фазилатҳо ва муъҷизаҳои Расулуллоҳ “салаллоху ӯлайҳи васаллам”, дунё, охираш, ҳоли Ҷаннат ва Ҷаҳаннам, малоикаҳо, чинҳо, умаматон ва китобҳои пайғамбарони гузашта, Куръони Карим ва бартариҳои Расулуллоҳ ва Олу Асҳобаш “ризвануллоху таъоло ӯлайҳим аҷмаъин”, аломатҳои қиёмат ва боз бисёр маълумотҳои вобаста ба дунё ва охираш бояд омӯзад. Дар ҳадисҳои шарифи Расулуллоҳ “саллаллоху ӯлайҳи васаллам” ҳама маълумотҳо вобаста ба дунёву охираш ҷамъоварӣ шудааст.

21 Яҳё Нававӣ соли 676 [1277 – и мелодӣ] дар Шом вафот кардааст.

Аз ин навиштаҳоямон бармеояд, ки онҳоеро ки иддао мекунанд, ки ҳукмҳои диниеро ки мучтаҳидон аз ҳадисҳои шариф мебароранд, Ҷоида надоранд, чи қадар чоҳил будаанашонро фош кард. Дар байни миллионҳо номҳое, ки ҳадисҳои шариф зикр кардааст, ҳадисҳое ки ибодатҳо ва муомилотро баён кардаанд, хеле каманд. Мувофиқи гуфтаи баъзе олимони ададашон ба панҷсад мерасад. [Такрор ёфтагиро ҳам ҳисоб кунем, се ҳазорро намегузарад.] ИАз миёни ин қадар ҳадиси кам, ҳадиси саҳеҳеро нашунидани ҳар чаҳор имомони мазҳаб, имконнопазир аст. Ҳадисҳои саҳеҳро, ҳадди ақал яке аз имомони чаҳор мазҳаб ҳамчун далел истифода бурдааст. Як мусалмон, ки қораш ба ҳадиси саҳеҳе дар мазҳаби худаш мувофиқ намеояд, ба мазҳаби дигаре ки дар ин ҳадис иҷтиҳод кардаанд, пайравӣ карда он қорро анҷом доданаҳ лозим. Имоми мазҳаби худаш ҳам, шояд ин ҳадиси шарифро шунида бошад, аммо ҳадиси саҳеҳтаре ваё ҳадиси наве ки ҳадиси якумро насх кардааст, пайрави мекунад. Ваё аз рӯи сабабҳои дигаре ки мучтаҳидон медонанд, ин ҳадисро ҳамчун далел нагирифтааст. Мусалмон ки ин ҳадисро мешунавад, ҳукми пайрави нақардан ба ин ҳадисро гузошта, ин ҳадисро пайравӣ қарданаҳ беҳтар аст. Ва барои ин шахс, тақлид аз мазҳабе ки аз ин ҳадис ҳукм баровардааст, лозим аст. Чунки имомони он мазҳаб, аз далелҳои аҳком, надонитагиро вайро доништа, ӯ ба он ҳадис амал қарданро ягон қизи монета наёфтанаширо фаҳмидааст. Бо ин баробар, ин қорро дар мазҳаби худ эълон қарда анҷом доданаҳ ҳам қоиз аст. Чунки ингуна иҷтиҳод қардани имомони мазҳаб, муҳаққақ ки ба ягон далели боқувват тақя қардааст. Исломият надонистани ин далелҳоро аз тарафи муқаллидон, узр намешуморад. Чунки имомони қор мазҳаб, ягонтоаш, дар иҷтиҳод қардан аз Қуръону Суннат қудо нашудаанд. Мазҳабҳои инҳо, шарҳи Қитобу Суннат аст. Маъноҳо ва ҳукмҳои Қитобу Суннатро ба мусалмонҳо шарҳ додаанд. Ба дараҷае ки онҳо мефаҳманд, фаҳмонда ба қитобҳо гузарондаанд. Қорҳои имомони мазҳабо “раҳималлоҳу таъоло” барои дини Исломи он қадар хизмати муаззам аст, ки ёрии Аллоҳу Таъоло намебуд, барои анҷоми ин, қувваи инсон қифоягӣ намеқард. Ин мазҳабҳо, пайғамбари ҳақ будани Расулulloҳ “саллаллоҳу ѓалайҳи васаллам” ва саҳеҳ будани исломро баён қарда яке аз васиқаҳои пуқувваттарин аст.

Дар иҷтиҳодҳои имомони динамон, фарқиятро танҳо дар фуруи дин, яъне дар масъалаҳои қиҳқи мебинем. Дар усули дин, яъне дар имону этиқод ҳеҷ фарқияти нест. Далелҳои зарурӣ дар динро бо тавотур баён дошта, дар маълумотҳои фуруи дин, ки аз ҳадисҳои шариф қирифта

шудааст, фарқият ваё чудоӣ вучуд надорад. Дар фуруи дин, дар баъзе масъалаҳо фарқият вучуд дошта бошад. Ба ин, фаҳмиши пурқувватиӣ далелҳо сабаб шудааст. Ин фарқиятҳои кучак ҳам барои уммат раҳмат аст. Барои мусалмонҳо пайравӣ аз қадом мазҳабе ки барои хоҳишоти вай осон аст, ҷоиз аст. Расулulloҳ “саллаллоҳу ʻалайҳи васаллам” ин ҷудоиро мужда додааст, ва ҳамин тавр ҳам шудааст.

Дар Қуръони Карим ва ҳадисҳои шариф дар масъалаҳои эътиқод, ки қушоду равшан шарҳ дода шудаанд, яъне дар масъалаҳои боварибахш ва фикҳ иҷтиҳод қардан ҷоиз нест. Ба далолат ва вайронӣ роҳ мекушояд. Гуноҳи бузург мешавад. Дар масъалаҳои эътиқод танҳо як роҳи дуруст аст. Ин ҳам, мазҳаби (**Аҳли Суннат ва Ҷамоъат**) аст. Дар ҳадиси шариф, ҷудоие ки ҳамчун раҳмат ёд шудааст, дар фуруъ, яъне дар аҳком ҳам ҳамон аст.

Дар масъалае ки ҳукмҳои амали ҷаҳор мазҳабро фарқ мегузорад, аз байнашон ҳукми танҳо яқтоаш дуруст аст. Барои онҳое, ки ин ҳукмро тақлид мекунанд ду савоб ва барои онҳое ки ҳукми нодурустро тақлид мекунанд, як савоб аст. Раҳмат будани мазҳабҳо, ин як мазҳабро тарк карда, дар амал ба ҳукмҳои дигар мазҳаб тақлид қардан ҷоиз будан аст. Фақат ғайри ин ҷаҳор мазҳаб, мазҳабҳое ки аз аҳли суннат ҳастанд ва ҳатто Асҳоби Қиромро тақлид қардан, ҷоиз нест. Чунки, мазҳабҳои онҳо дар китобҳо нагузаштаанд ва фаромуш шудаанд. Ҷоиз набудани тақлиди асҳоби қиром бо мувофақаи олимони исломро, Имом Абубақри Розӣ “раҳимуллоҳу таъоло”²² ҳам хабар додааст. Бартариҳои мазҳабҳо ва мучтаҳидон, махсусан ҷаҳор мазҳаб, аз Китобу Суннат берун набаромадани мазҳабҳо ва ҳукмҳои бо иҷмоъ ва қиёс баёндошташон, райҳои худашон набуда, аз Китобу Суннат гирифта шударо фаҳмида меҳостагӣҳоро, хондани китобҳои (**Мизонул Кубро**) ва (**Мизонул Худрия**) – и Имом Абдулваҳоби Шаъронӣ “раҳимахуллоҳу таъоло” – ро тавсия медиҳем. Тарҷумаи китоби (**Ҳучҷатуллоҳу ʻалалаламин**) дар инҷо ба поён расид. Ҳама навиштаҳои боло, аз арабии асли тарҷума шудааст. Мисли ҳамеша, дар нашрқардаҳоямон, иловаҳо аз дигар китобҳоро дар қавси кунҷдор гирифта шудааст. Ҳаминтавр, ин иловаҳоямонро бо навиштаҳои аслии китоб фарқ мегузорад. Навиштаи аслии арабии боло, китоби (**Ҳучҷатуллоҳу ʻалалаламин**) соли 1394 [1974 – и мелодӣ], ба таври офсет дар Истанбул нашр шудааст.

Сухани (Дар Қуръони карим олимони дин гуфтан намеғӯянд) дуруст

22 Абубақр Аҳмади Розӣ соли 370, [980 – и мелодӣ] вафот кардааст.

нест. Оятҳои куногуни карима, олимони ва илмиро тавсиф мекунад. Ҳазрати Абдулгани Наблуси дар китоби (**Ҳадиқа**) мефармояд:

Сураи анбиё ояти ҳафтум маъниан (**Надонистаҳоятонро аз соҳибони зикр бипурсед!**) мефармояд. Зикр ин илм аст. Ин оят, онҳоеро ки намедонанд, ба ёфтан ва пурсидани олимони амр мекунад. Сураи Оли Имрон ҳам, ояти ҳафтум маъниан (**Маънои оятҳои муташобехро танҳо соҳибони илм мефаҳманд**) ва дар ояти ҳаждаҳум маъниан (**Вучуд ва ягонагии Аллоҳ таъоло ро соҳибони илм мефаҳманд ва баён мекунад**) ва дар сураи Қасас ояти ҳаштоду як маъниан (**Соҳибони илм ба онҳо, вой бар шумо! Ба онҳо ки имон оварданд ва амали солах анҷом доданд, савоби додан Аллоҳ таъоло аз неъматҳои дунё дида бехтар аст**) ва дар сураи Рум ояти панҷоҳу шашум маъниан (**То замоне ки соҳибони илм ва имон дар дунёянд, рузи қиёмате ки инкор мекард, имрӯз аст мегӯянд**), сураи Исро ояти саду ҳаштум маъниан (**Вақте ки соҳибони илм Қуръони Каримро мешунаванд, сачда мекунад ва дар офаридгорамон ҳеч нуқсе нест. Ў аз ваъдааш намегардад, мегӯянд**) ва сураи Ҳаҷ ояти панҷоҳу чор маъниан (**Соҳибони илм, каломи Аллоҳ Таъоло будани Қуръони Каримро мефаҳманд**), сураи Анкабут ояти панҷоҳ маъниан (**Қуръони Карим дар қалби соҳибони илм ҷой гирифтааст**) ва сураи Сабъ ояти шашум (**Соҳибони илм, каломи Аллоҳ будани Қуръони Карим ва ба ризои Аллоҳ таъоло расониданашро медонанд**) ва сураи Мучодала ояти ёздаҳум маъниан (**Дар ҷаннат ба соҳибони дараҷаи баланд дода мешавад**) ва сураи Фотир ояти бисту ҳафтум маъниан (**Аз Аллоҳ таъоло танҳо соҳибони илм метарсанд**) ва сураи Ҳучурот ояти чаҳордаҳум маъниан (**Аз ҳама баҳайратаринатон онест, ки аз Аллоҳ таъоло бисёр метарсад**) фармудааст.

Дар ҳадиси шариф, саҳифаи сесаду шасту панҷи китоби (**Ҳадиқа**) омадааст, ки (**Аллоҳ таъоло ва малонкаҳо ва ҳар як ҷондор ба инсонҳо хубӣ меомӯзонанд, дуо мекунад**) ва (**Рӯзи қиёмат, аввал Пайғамбарон ва баъд олимони ва баъд шаҳидон шафоат карда мешаванд**) ва (**Эй инсонҳо бидонед, ки илм аз олимони шунавида ва омӯхта мешавад**) (**Илм омӯзад! Илм омӯхтан ибодат аст**) (**Ба он ки илм меомӯзад ва меомӯзонад, савоби дараҷаи ҷиҳод ҳаст, Илм омӯзонданб мисли садақа додан аст**). **Аз олимони илм омӯхтан мисли намози таҳачҷуд хондан аст. Соҳибони китоби фатвои (Хулоса) Тохир Бухорӣ, “рахималлоҳу таъоло”²³ мегӯяд, ки (Хондани китоби**

фикх, аз шабҳо намоз хондан бехтар аст). Чунки фарзҳо, ҳаромҳоро [аз олимони ваё аз китобҳои навишташуда] омӯхтан фарз аст. Китобҳои фикхро барои худ ва барои дигарон омӯхтан аз хондани намози тасбеҳ бехтар аст. Ҳадиси шариф мефармояд: **(Илм омӯхтан аз ҳама ибодатҳои нофила бехтар аст. Чунки ба худ ва ба дигарон ҳам ғайриҷӯи мерасад)** ва **(Оне ки барои ба дигарон омӯзондан худ меомӯзад, савоби Сиддиқинро ба даст меорад)**. Дини Исломо аз танҳо аз устодон ва китобҳои омӯхта мешавад. Онҳое ки ба роҳбар ваё китобҳои лозим надоранд мегӯянд, дурӯғгӯ ва зиндиканд. Онҳо доранд мусалмононоро фиреб медиҳанд ва фалокат меандозанд. Маълумотҳои китобҳои динӣ ҳама аз Қуръони Кариму ҳадисиҳои шариф гирифта шудаанд. Тарҷумаи **(Ҳадақа)**²⁴ ба итмом расид.

Аллоҳ таъоло, Расулашро барои Қуръони Каримро таълим кардан фиристод. Асҳоби Киром, маълумотҳои Қуръони Каримро аз Расулуллоҳ омӯхтанд. Олимони дин бошанд аз асҳоби киром омӯхтанд. Ва дигар ҳама мусалмононо аз ин олимони дин ва аз китобҳои инҳо омӯхтанд. Дар ҳадиси шариф чунин омадааст: **(Илм хазина аст. Калидаш бошад пурсидан ва омӯхтан аст)** ва **(Илм омӯзед ва омӯзонед!)** ва инчунин **(Ҳама чиз сарчашма дорад. Сарчашмаи тақво қалбҳои орифонанд)** ва дар дигар ҷо чунин омадааст: **(Илм омӯзондан кафурати гуноҳост)**.

Имом Раббонӣ “раҳматуллоҳу алайҳ” дар мактуби саду наваду сеюми ҷилди якуми китоби **(Мактубот)** менависад:

Барои як инсон **(муқаллаф)** (касе ки боақл ва болиғ аст) пеш аз ҳама лозим аст имон ва баъдан эътиқодашро дуруст кунад. Яъне маълумотҳои ақоиди навиштаи аҳли суннатро омӯхта ва бо як тарзи мувофиқ бовар кунад. Аллоҳ таъоло ба қорҳои он олимони бузург савоби бузург ато кунад. Дар қиёмат, ҳалосӣ аз азоби Ҷаҳаннам аз ба доништагиҳои онҳо бовар кардан вобаста аст. Онҳое ки аз ҷаҳаннам наҷот меёбанд, танҳо онҳоеанд ки дар роҳи он бузургон мераванд. [Онҳоеро ки дар роҳи онҳо мераванд, **(Суннӣ)** мегӯянд.] Онҳое ки дар роҳи Расулуллоҳ “саллаллоҳу ʻалайҳи васаллам” ва асҳоби киром “ризваналлоҳу ʻалайҳим аҷмаъин” мераванд, танҳо инҳоянд. Дар байни маълумотҳои ки аз китоб яъне Қуръони Карим ва Суннат яъне ҳадиси шариф бароварда мешаванд, пурқиммат ва дурусташ танҳо маълумотҳои ҳастанд ки ин олимони бузург аз Китоби Суннат

24 Муаллифи Ҳадиқа, Абдуғанӣ Наблусӣ, соли 1143 [1731 – мелодӣ] вафот кардааст.

фаҳмидаанд ва гуфтаанд. Чунки ҳар як соҳиби бидъат, яъне ҳар як ислоҳотхоҳ ва ҳар **(мунҳариф)** ва бемазҳабон бо фикрҳои нопок ва ақли кутӯҳашон аз Китобу суннат мефаҳмад мегуянд. Барои бекадр кардани Олимони аҳли суннат меҳезанд. Гуфта мешавад ки ба ҳар сухане ки Китобу Суннат бароварда шуадааст мегуянд, набояд бовар кард ва ҳар навиштаро дуруст хайёл набояд кард ва инчунин ба навишташудаҳову пропагандаҳо дода набояд шуд.

Барои дуруст шарҳ додани гуфтаҳои аҳли суннат вал ҷамоъат, китоби форсии олими бузург Ҳазрати Турпушту **(Ал Муътамад)** бисёр пурқиммат аст ва возеҳ навишта шудааст. Ба осонӣ фаҳмида мешавад. Дар **[(Ҳақиқат Китабэвӣ),** соли 1410 [1989 – и мелодӣ] ба таъб расидааст. Фазлуллоҳ бин Ҳасани Турпушту аз олимони фикҳи Шанафӣ аст. Соли 661 [1263 – и мелодӣ] вафот кардааст.]

Баъди дуруст кардани маълумотҳои ақоидӣ яъне маълумотҳое ки ба онҳо бояд бовар кард, чизҳои **(Ҳалол), (Ҳаром), (Фарз), (Вочиб), (Суннат), (Мандуб)** ва **(Макрух)** – ро аз китобҳои фикҳи навиштаи олимони аҳли Суннат омӯхтан ва ба онҳо пайравӣ кардан лозим аст. Китобҳои мунҳарифи навишташудаи он ҷоҳилоне ки бузургии ин олимонро нафаҳмиданд, набояд хонд. Худо нигоҳ дорад! Дар он чизҳое ки бояд эътиқод дошт, агар мусалмоне ба мазҳаби аҳли суннат пайравӣ намекунад, дар охира аз дохил шудан ба ҷаҳаннам начот намеёбад. Оне ки имонаш дуруст аст, агар дар ибодаташ кутӯҳие ҳам ки бошад, тавба накунад ҳам бахшида шуданаш мумкин. Авф нашавад ҳам баъд аз азобашро кашидан аз ҷаҳаннам халос мешавад. Ин ҳам маънои онро дорад, ки эътиқод муҳим аст. Ҳочӣ Убайдуллоҳи Аҳрор “қадассалоҳу таъоло сирраҳулазиз”²⁵ мефармояд: (Ҳама кашфиётҳову кароматҳоро ба ман диҳанд агар, лекин фақат эътиқоди аҳли суннат вал ҷамоъатро надиханд, худамро хароб медонам. Кашфу каромат ҳеч набошад, кабоҳатам бисёр бошад ҳам, аммо агар эътиқоди аҳли суннат вал ҷамоъатро эҳсон кунанд, ҳеч ғамгин намешавам).

Имрӯз дар Ҳиндустон мусалмонҳо бесоҳиб монданд. Душманони дин аз ҳар тараф ҳучум карда истодаанд. Имрӯзҳо як лира додан барои хизмат ба Ислому, аз ҳазор лира додан дар дигар замонҳо савоби бештар дорад. Имрӯзҳо аз ҳама хизмати бузург барои Ислому, ин китобҳои аҳли суннат, китобҳои имон ва исломро ба деҳаҳо бурда таксим кардан аст. Ба кадом як батолеъе ваё ба кадом як бахтиёре ин гуна

25 Убайдуллоҳи Аҳрор, соли 895, [1490 – и мелодӣ] дар Самарқанд вафот кардааст.

хизмат насиб гардад, хурсанд шавад. Бисёр шуқр кунад. Барои Ислому хизмат кардан ҳар замон хизмат аст. Фақат, дар ин замоне ки ислому заиф аст, дар ин замоне ки кушиш доранд мусалмониро бо дурӯғхову тухматҳо нест кунанд, эътиоди аҳли суннатро паҳн кардан савобаш ба маротиб зиёд аст. Расулulloҳ “саллаллоҳу ʻалайҳи васаллам” ба асҳоби киром чунин фармуд: **(Шумо дар замоне зиндагӣ доред, ки агар фармудаҳои Аллоҳ таъоло аз даҳ нухашро пайравӣ карда иҷро кунед аммо якеашро нақунед, ҳалок мешавед. Азоб мебинед. Аммо баъди шумо замоне меояд ки онҳо ки амрҳои манъкардаҳои Аллоҳ таъоло аз даҳ танҳо яқтоашро пайравӣ карда иҷро кунанд ҳам наҷот меёбед).** [(Мишкатул Масобих) Ҷ. 1, саҳифаи 179 ва қатори 79 – уми Китобул Фитаи Тирмизи мавҷуд аст.] Замоне ки дар ин ҳадиси шариф гуфта шудааст, ҳамин замони мо аст. Бо кофирон ҷиҳод кардан, ҳуҷумкунандаҳои мусалмонро шинохтан ва онҳоро даст надоштан лозим аст. [Ҷиҳод ки қувва истифода мешавад, ҳукумат мекунад. Давлат лашқар дорад. Ин гуна ҷиҳод кардани мусулмон бо афсар шудан ва ба иҷро кардани вазифаҳои додаи ҳукумат мешавад. Ҷиҳоди қавли аз ҷиҳоди феълӣ, яъне ҷиҳод бо сухану навишта аз ҷиҳод ки қувва истифода мешавад, беҳтар аст. Ва ин дар мактуби шасту панҷум навишта шудааст.] Барои паҳн намудани китобҳои навиштаҳои олимони аҳли суннат, соҳиби қаромат ваё олим будан шарт нест. Ҳар як мусалмон мебояд барои ин кӯшиш кунад. Фурсатро набояд аз даст дод. Дар қиёмат инро аз ҳар як мусалмон меурсанд, ки чаро барои Ислому хидмате накардааст. Онҳое ки барои паҳн кардани китобҳои илмӣ қӯшиш намекуанд, Узр ва баҳона қабул намешавад. Пайғамбарон “ʻалайҳиссалом”, ки инсонҳоро аз ҳама бузург, аз ҳама пурқимматашон ҳастанд, ҳеҷ роҳат нанишастанд. Ба онҳое ки муъҷиза мекустанд, **(Муъҷизаро Аллоҳ таъоло меофарад. Вазифаи ман, паҳн кардани дини Аллоҳ таъоло аст)** гуфта ҷавоб мегардонданд. Вақте дар ин роҳ заҳмат мекашиданд, Алоҳ таъоло ҳам ба онҳо кӯмак намуда, муъҷиза меофарид. Ба мо ҳам лозим аст, ки китобҳои аҳли суннатро паҳн намоем ва он кофирон, душманон, онҳое ки ба мусалмонон бӯхтон мезананд ва азият медиҳанд, бад, паст ва дурӯғӯ буданашонро ба дӯстон нишон диҳем. [Инҳоро нишон додан, ғайбат намешавад. Амри маъруф мешавад.] Онҳое ки дар ин роҳ бо молашон, бо қувваашон, бо вазифаашон қоре намекунанд, аз азоб наҷот намеёбанд. Вақте дар ин роҳ ғайрат мекунанд, бояд донанд, ки мушқилӣ ва шиканҷаи қашидааш як саодати бузург ва як бурди қалон аст.

Пайғамбарон “ъалайхимуссалавот” хангоми расондани амрҳои Аллоҳ таъоло, таи ҳамлаи он чоҳилон ва бенасабон мондаанд. Бисёр азоб мекашидаанд. Султони он бузургон, интихобшуда, бандаи дӯустдори Аллоҳ таъоло Муҳаммад ъалайхиссалом чунин фармуд. **(Азиятҳое ки ман кашидам, ҳеч яке аз пайғамбарони дигар накашиданд).** Тарҷумаи **(Мактубот)** ба итмом расид.

[Ҳар як мусалмон бояд эътиқоди аҳли суннатро омӯзад ва ба ҷавонон омӯзонад. Китобҳову маҷаллаҳое ки суҳанони аҳли суннат оварда шудааст, бояд ёфт ва онҳоро бояд ба ҷавонон ва наздикон равон кард. Барои хонданашон бояд заҳмат кашид. Китобҳоеро ки ҷеҳраи дарунии душманони Исломо ошкор мекунад, бояд паҳн кард].

(Олимони аҳли суннат) олимоне мебошанд, ки ба дараҷаи иҷтиҳоди ҷаҳор мазҳаб расидаанд. Онҳо дар руи замин ба тамоми мусалмонон роҳи ростро нишон дода, дини Муҳаммад ъалайхиссаломро бе таҳрибу вайронкорӣ оварда расондаанд. Аз ҳама бузурги инҳо, яке аз ҷаҳор зоти бузург, яқумаш **Имоми Аъзам Абуҳанифа Нуъмон бин Собит** “раҳимахуллоҳу таъоло” аст. Яке аз бузургтарин олимони Исломо аст. Тарҷумаи ҳолаш дар китобҳои **(Саодати Абадаия)** ва **(Маълумотҳои Фоиданок)** ба таври васеъ оварда шудааст. Соли ҳаштоди [80] – и ҳичрӣ дар Куфа таваллуд ва соли 150 [767 – и мелодӣ] дар Бағдод вафот кардааст.

Дуюмаш **Имом Молик бин Анас** “раҳимахуллоҳу таъоло” бисёр олими бузург буд. Соли навади [90] ҳичрӣ дар Мадина таваллуд ва соли 179 [795 – и мелодӣ] онҷо вафот кардааст. Дар Ибни Обидин ҳаштоду ҳашт сол зиндагӣ қарданаш ҳам омадааст. Бобояш Молик бин абу Амр буд.

Сеюмаш **Имом Муҳаммад бин Идрис Шофеъӣ** “раҳимахуллоҳу таъоло” буда гавҳараки ҷаҳими олимони Исломо аст. Соли саду панҷоҳи ҳичрӣ [150] дар Ғаззаи Фаластин таваллуд шуда, соли дусаду бисту ҷаҳор 204 [820 – и мелодӣ] дар Миср вафот кардааст.

Чаҳорумаш **Имом Аҳмад бин Ҳанбал** “раҳимахуллоҳу таъоло” буда соли як саду шасту чор [164] дар Бағдод таваллуд ва соли 241 [855 – и мелодӣ] дар онҷо вафот кардааст. Яке аз сунтунҳои биноҳои Исломо аст “раҳатуллоҳу ъалайҳим аҷмаъин”.

Имрӯзҳо, оне ки ба яке аз ин ҷаҳор имом пайрав нест, дар як таҳлукаи бузург аст. Аз роҳи рост баромадааст. Ғайр аз инҳо ҳам олимони аҳли

суннат бисёр буд. Онҳо ҳам мазҳабҳои дуруст доштанд. Аммо бо гузашти замон мазҳабҳо фаромӯш шудаанд. Ба китобҳо навишта нашуданд. Масалан ҳафт имоми бузурги Мадина ки **(Фуқоҳаи Сабаъ)** номашон мебаранд. Ва **Умар бин Абдулазиз, Суфён бин Уяйна²⁶, Исҳоқ бин Раҳовах, Довуди Той, Амир бин Шароҳили Шабъӣ, Лайс бин Саъд, Муҳаммад бин Царири табарӣ, Суфёни Саврӣ²⁷** ва **Абдурахмон Авзой** “раҳимаҳумуллоҳу таъоло” ҳам аз ҷумлаи онҳоанд.

Асҳоби киром “разияллоҳу таъоло анҳум аҷмаъин” ҳамааш ситораҳои роҳи ҳақ буданд. Ҳар кадоме аз онҳо барои ҳидояти тамоми дунё ба роҳи рост кифоя буд. Мучтаҳид буданд. Ҳар кадомаш дар мазҳаби ҳудаш буд. Мазҳабҳои бисёриаш ба якдигар монанд буд. Фақат, аз сабабе ки мазҳабҳои онҳо якҷоя нашуданд ва китобҳо навишта нашудаанд, ба онҳо пайравӣ карданамон дуруст нест. Имомони ҷаҳон мазҳабро, яъне гуфтаҳо ва боваркардашонро муайян кардаанд, ва талабаҳои он маълумотхоро гирд оварда возеҳ фаҳмонданд. Ба китобҳо навишта шуданд. Имрӯз, ҳар чк мусалмон дар мазҳаби яке аз он имомоне ки номашон зикр шуд, буданаш лозим ва бо пайравӣ ба ин мазҳаб зиндагӣ карданаш ва ибодат карданаш лозим аст. [Оне ки ба ин яке аз ҷаҳон мазҳаб пайравӣ кардан намеҳаҷад, **(Аҳли Суннат)** нест. Нигаред ба саҳифаи дуюм, қисми сарсухан!]

Аз талабаҳои ин ҷаҳон имом, дутоаш дар паҳн кардани маълумотҳои имонӣ бисёр пешсаф шуданд. Ҳамин тавр, дар эътиқоду имон ду мазҳаб шуд. Имони дурусту мувофиқи Қуръони Карим ва ҳадисҳои шариф, танҳо имони таъйид кардаи ин ду мазҳаб аст. Фирқаи Начция ки маълумотҳои имонии аҳли суннатро паҳн кард, яке аз ин ду аст. Якеаш **Абул Ҳасан Ашъарӣ** “раҳимаҳумуллоҳу таъоло” буда соли [266] – и ҳиҷрӣ дар Басра таваллуд шуда, соли сесаду сӣ [941 – и мелодӣ] дар Бағдод вафот кардааст. Дуюмаш **Абу Мансури Мотуридӣ** “раҳимаҳумаллоҳу таъоло”, ки соли 333 баробар ба 944 – и мелодӣ дар Самарқанд вафот кардааст. Ҳар як мусалмонро мебояд, ки эътиқодашро ба яке аз ин имомон пайравӣ карда дуруст кунад. Тарикаҳои авлиҳо ҳақ аст. Аз Исломият заррае фарқ надоранд. [Дуруғгӯёни динӣ, дуруғгӯёне ки барои дастовардҳои дунё васила мешаванд, мунҳарифоне ки барои ба даст овардани мол, мавқеъ ташвиқ мекунанд дар ҳар аср ҳастанд. Имрӯзҳо ҳам, дар ҳар як вазифа ва ҳар самт инсонҳои бадқирдор

26 Муаллифи Ҳадика, Абдуганӣ Наблусӣ, соли 1143 [1731 – мелодӣ] вафот кардааст.

27 Суфёни Саврӣ соли 161, [778 – и мелодӣ] дар Басра твафот кардааст.

хастанд. Онҳоеро ки дастовардхояшонро, завқашонро бар ивази зарари дигарон ба даст меоранд, дида, онҳоро дида вазтфаҳоро ва ҳамаи инсонҳое ки дар он вазифа кор мекунанд бад гуфтан, ноҳақӣ ва ҷоҳилӣ аст. Бо ин кор мо мағлубиятро қабул кардаем. Аз ин сабаб, он оадмони мунҳариф аз дин, он тариқатдорони сохта ва ҷоҳилро дида, ба олимони Ислому, ба аҳли тасаввуф, онҳое ки хизматашон дар саҳифаҳои таърих навишта шудааст, ба он зотҳои бузург набояд забон дароз кунем. Онҳое ба он бузургон забон дароз мекунанд, ноҳақ буданашонро бояд донанд ва донем.] Авлиёҳо дорои каромат мебошанд. Ҳамааш ҳақ аст, дуруст аст. Имом Ёфеъӣ²⁸ мефармояд: (кароматҳои ғавсус сақалайн мавлоно Абдулқодири Гелонӣ “қаддасаллоху таъоло сирраҳул азиз”²⁹ аз даҳан ба даҳан он қадар паҳн шуда буд, шубҳа кардан ва бовар накардан ғайри имкон буд. Чунки дар ҳама ҷо паҳн шудан, яъне [Тавотур] ҳамчун санаду далел қабул карда мешавад).

Касеро ки намоз меҳонад, ягон сухани куфро ошкор ва безарурат гӯяд ваё истифода кунад, ки кофир шуданаш номӯйян аст, ба дигарон пайравӣ карда инро кофир гуфтан ҷоиз нест. Ҳатто кофир мурданаш маълум набошад, лаънат набояд карда шавад. Ҳатто кофирро ҳам лаънат хондан ҷоиз нест. Барои ҳамин, Язидро лаънат нахондан бехтар аст.

5 – Панҷумин шартӣ имон, **(ба рӯзи охират бовар кардан аст)**. Оғози он замон, рӯзи мурдани инсон аст. То охири қиёмат аст. Барои он рӯзи охират меғӯянд, ки баъди он шаб фаро намерасад ваё барои баъд аз ин дунё омаданаш аст. Ин рӯз ки дар ҳадисҳои шариф зикр мешавад, рӯзу шаби дониствагии мо нест. Маъноӣ як вақт ва як замонро дорад. Замони қоим шудани қиёмат маълум нест. Ҳеч кас ҳам он замонро фаҳмида натавонист. Фақат, Пайғамбарамон “саллаллоху ғалайҳи вассалам” яқчанд аломат ва оғозашро хабар дода буд. Ҳазрати Маҳдӣ мебарояд. Ҳазрати Исо ба замин мефарояд. Дачҷол мебарояд. Яъҷуч ва маъҷуч ном ҷонвар ҳама ҷо пайдо мешавад. Офтоб аз ғарб мебарояд. Заминларзаҳои бузург мешавад. Маълумотҳои динӣ фаромӯш мешаванд. Инсонҳои бедин, беахлоқ ва беномус амир мешаванд. Амрҳои Аллоҳ таъоло ба ҷо оварда намешавад. Корҳои ҳаром ошкоро дар ҳама ҷо сураат мегирад. Аз Яман як оташ мебарояд. Осмонҳову замин пора пора мешаванд. Офтобу моҳ хира мешаванд. Баҳрҳо бо якдигар омехта шуда, ҷӯшида хушк мешаванд.

28 Абдуллоҳ Ёфеъӣ, соли 768 [1367 – и мелодӣ] дар Макка вафот кардааст.

29 Абдулқодири Гелонӣ соли 561, [1161 – и мелодӣ] дар Бағдод вафот кардааст.

Мусалмонҳое ки гуноҳ мекунад, онҳоро (**Фосиқ**) меноманд. Барои фосиқон ва ҳама кофирон азоби қабр вучуд дорад. Ба инҳо албатта бовар кардан даркор. Замони майитро ба қабр гузоштан, бо як ҳаёти ноаён зинда карда мешавад. Ва роҳат ваё азоб мебинад. Ду малоика бо номи **Мункар** ва **Накир** бо як сурати даҳшатнок ба қабр омада савол пурсиданашонро ҳадисҳои шариф везеҳ шарҳ додааст. Мутобиқи баъзе олимон, саволҳои қабр аз баъзе масоили ақоидӣ мешавад. Аммо бархе олимони дигар бар ин назаранд, ки саволҳои қабр пурра аз ақоид хоҳад буд. [Аз ҳамин сабаб, ба кӯдаконамон ҷавобҳои саволҳои (Худоят кист? Динат чист? Дар уммати кӣ ҳастӣ? Китобат чист? Қиблаат кучост? Дар эътиқоду амал мазҳаб ба ки дорӣ?) – ро омӯзонем. Оне ки аҳли суннат нест, ҷавоб дода натавонистанаш дар китоби (**Тазкираи Қуртубӣ**)³⁰ навишта шудааст.] Қабри онҳое ки ҷавоби хуб медиҳанд, васеъ мешавад ва ба онҳо аз Ҷаннат як тиреза кушода мешавад. Субҳу шом боғҳои биҳиштро тамошо карда аз тарафи малоикҳо хубиҳо мебинад ва муждаҳо мешунавад. Ҷавоби хуб дода натавонад, бо ҷисмҳои оҳанин он чунон зада мешавад, ки садошро ғайр инсу чин дигар ҳама намуди махлуқ мешунавад. Қабр ончунон танг мешавад, устухонҳои ба якдигар медароянд. Аз ҷаҳаннам як тиреза кушода мешавад, субҳу шом ҷойҳои ҷаҳаннамро тамошо мекунад ва то маҳшар азоби бисёр талх мечашад. Ба зинда шудани баъд аз марг бовар кардан лозим аст. Устухонҳоро гуштҳои пӯсида хоку газ мешаванд ва баъдан бадан дигарбора офарида мешавад ва рӯҳ тақроран ба бадан даромада, ҳама аз қабр меҳезад. Барои ҳамин ин замонро (**Рӯзи Қиёмат**) мегӯянд.

[Наботот гази карбон диоксидро аз ҳаво, ва аз замин бошад обу намакро яъне моддаҳои хокро гирифта, инҳоро омехта мекунад. Ҳамин тавр ҷисмҳои органикӣ ва сангҳои бузурги сохта ба майдон меояд. Бо як реаксияи химиявӣ ки солҳо тул мекашад, (**катализор**) истифода бурда, дар муддати камтар аз як сония ҳаст шуданаш оварда шудааст. Ва ҳамин тавр, Аллоҳ таъоло дар қабр, об, карбон диоксид ва моддаҳои хокро омехта карда ҷисмҳои органикӣ ва узвҳои зиндари меофарад. Ингуна зинда шуданамонро муҳбири содиқ хабар медиҳад. Илмҳои дақиқ ҳам, имрӯзҳо дар дунё инҳо шуданашро хабар дода истодаанд.]

30 Муаллифи Тазкира, Муҳаммад Куртуби Моликӣ, соли 671 [1272 – и мелодӣ] вафот кардааст. (**Мухтасари Тазкираи Қуртубӣ**) аз тарафи Ҳақиқат Китабвӣ соли 1421 [2000 – и мелодӣ] аз нав ба таъриф расид.

Ҳамаи чондорон, (**Махшаргоҳ**) чамъ меоянд. Дафтари аъмоли ҳар як инсон парида ба назди соҳибаш меояд. Инҳо бо амри офарандаи заминро осмонҳо, зарраҳо, ситораҳо соҳиби қудрати беадад. Аллоҳ таъоло мешавад. Инҳоро Аллоҳ таъоло ба Расулаш “саллаллоҳу таъоло ʻалайҳи васаллам” хабар дода буд. Гуфтаҳои Ӯ албатта ҳақ аст. Ва албатта ҳамааш як ба як мешавад.

Дафтари аъмоли солахон ба дасти росташон ва аз фосиқону бадкорон аз акиб ваё ба дасти чапашон дода мешавад. Корҳои хубу бад, хурду хурду бузург, ошқору пинҳон ҳама дар дафтар оварда мешавад. Корҳои малоикаҳои (**Жироман Котибин**) хабар надоранд, бо шаҳодати забону даҳону бадан ба майдон мебарояд ва аз ҳамаи он саволу ҷавоб мешавад. Дар махшар ҳамаи он корҳои пинҳон бо хости Аллоҳ таъоло ошқор мешавад. Дар осмонҳову замин ба малоик чи кардед? Ба пайғамбарон “салавотуллоҳу таъоло ва таслиматуҳу ʻалайҳим аҷмаъин” суол карда мешавад, ки ҳукмиҳои Аллоҳ таъолоро ба бандаҳояш чи гуна расондед? Ба ҳама ҳатто ба пайғамбарон ҳам суол карда мешавад, ки чи тавр хоб кардед, вазиҷаҳое ки ба шумо дода шуда буд, чи тавр ба анҷом расонидед? Ҳақиқати дар байни якдигаратонро чи тавр риоя кардед гуфта суол карда мешаванд. Дар махшар, ононро ки имон доранд ва амалу ахлоқи зебо доранд муқофот ва эҳсонҳо интизор аст. Ва бадкирдоронро ҷазоҳои бисёр ҳам сангин дар пеш аст.

Аллоҳ таъоло ҳар муъминеро ки меҳодад, бо фазлу эҳсонаш ҳама гуноҳони хурду бузургашро авф мекунад. Ғайр аз ширку куфр, ҳар гуноҳеро ки хоҳад авф мекунад ва агар хоҳад бо адолаташ барои гуноҳони хурд ҳам азоб мекунад. Ононе ки мушрик ва кофир вафот мекунанд, ҳеч бахшида намешаванд. Кофирони аҳли китоб ва бекитоб агар Муҳаммад ʻалайҳиссалом пайғамбари тамоми башар буданашро бовар надошта, яке аз аҳкоми овардаи Ӯ, яъне амру манъкардаҳояшро хуш надошта бошад, ва дар ин ҳол аз дунё чашм пӯшад, албатта ҷаҳаннамӣ мешавад ва азоби беохир мечашад.

Рӯзи қиёмат, барои амалу корҳоро чен кардан, як олоти барқашӣ, як тарозуе ки мислашро ҳеч надидаем, ки номаш (**Мизон**) аст, ҳаст. Заминро осмон дар палааш меғунҷад. Палаи савоб дурахшон шуда дар тарафи ростӣ арш ва дар тарафи ҷаннат аст. Палаи гуноҳ торик буда, дар тарафи чапӣ арш ва дар тарафи ҷаҳаннам аст. Корҳову суҳанҳову нигоҳҳову дар онҳо шакл гирифта, хубиҳо дурахшон ва

бадиҳову гуноҳҳо торик шуда дар ин тарозу баркашида мешаванд. Ин тарозу ба тарозуҳои дунё монанд нест. Тарафи вазминаш боло мхезеад. Тарафи сабукаш поён мефарояд мегӯянд. Мувофиқи бархе аз олимони “раҳимаҳумуллоҳу таъоло” якҷанд намуди тарозу вучуд дорад. Бисёри онҳо, чи қадар буданаш ва чи гуна буданаш дар китобҳо возеҳ наомадаст. Инҳоро набояд фикр кард.

(Пули Сирот) вучуд дорад. Пули Сирот бо амри Аллоҳ таъоло дар болои ҷаҳаннам сохта мешавад. Аз болои ин пул гузаштан ба ҳама аср мешавад. Он рӯз ҳатто пайғамбарон (Эй Раббӣ мо! Ба мо саломат ато кун!) гуфта тавалло мекунад. Ононе ки ҷаннатиянд аз пул ба осонӣ мегузаранд. Баъзе аз онҳо мисли барқ, баъзе мисли шамол ва баъзе мисли асп мегузаранд. Пули сирот аз муй дида борик ва аз шамшер дида тез аст. Ба Исломият ба тамом пайравӣ кардан ҳам ба мисли гузаштан аз пули сирот аст. Инҷо онҳое ки бо нафс муҷодала карда қувва мегиранд, онҷо пули сиротро ба роҳам мегузаранд. Ва ононе ки пайравӣ аз Ислом надоранд ва додаи нафсашон шудаанд, Сиротро дер мегузаранд ваё намегузаранд. Барои ҳамин аст, ки Аллоҳ таъоло роҳи росте ки силомият нишон медиҳад, **(сиротал мустақим)** ном мебарад. Чун ба мисли гузаштани пули сирот буданашро нишон медиҳад. Ононе ки ҷаҳаннамиянд, аз Сирот нагузашта ба ҷаҳаннам меафтанд.

Барои пайғамбарамон Муҳаммади Мустафо “саллаллоҳу ʼалайҳи вассалам” ҳавзи маҳсусе ки **(Ҳавзи Кавсар)** номаш мебаранд, ҳаст. Бузургиаш як моҳа роҳ аст. Обаш аз шир сафед, бӯяш аз миск дида хушбӯйтар аст. Қаддаҳои дар атрофбуда, аз адади ситораҳо ҳам бисёртар аст. Оне ки аз ин ҳавз об менӯшад, абадан дигар ташна намешавад.

(Шафоат) ҳақ аст. Барои авф кардани гуноҳони хурду бузурги муъминоне ки тавба накарда вафот мекунад, Пайғамбарон, Валиҳо, Солеҳон, малоик ва дигар қасоне ки Аллоҳ таъоло иҷоза додааст, шафоат мекунад ва шафоаташон қабул мешавад. [Пайғамбарамон “саллаллоҳу таъоло ʼалайҳи вассалам” фармуданд ки: **(Аз умматам онҳоеро ки гуноҳи бузург мекунад ҳам шафоат мекунам)**]. Дар маҳшар шафоат панҷ навъ мешавад.

Якумаш, рӯзи қиёмат, дар маъшаргоҳ гунаҳкоре ки аз аз тудай мардум, аз бисёр интизор шудан хаста мешаванд, фарёд карда, як лаҳза ҳам бошад ҳисоби китобаш тезтар анҷом шуданашро меҷӯяд. Аз ҳамин сабаб, шафоат карда мешаванд.

Дуюмаш онхое ки ҳисобу китобашон осонтар аст, барои тезтар анҷом шуданаш шафоат карда мешаванд.

Сеюм муъминони гунаҳкор барои аз Пули Сирот ба ҷаҳаннам наафтоданашон, барои аз азоби ҷаҳаннам наҷот ёфтанашон шафоат карда мешаванд.

Чаҳорум муъминоне ки гуноҳашон бисёр аст, аброи аз ҷаҳаннам баромаданашон шафоат карда мешаванд.

Панҷум Дар ҷаннат неъматҳои бепоён вучуд дорад ва онҳо абадан монанд ҳам, ҷаннат ҳашт дараҷа дорад. Дараҷаи ҳар кас ба миқдори имону амалҳоиаш мешавад. Ва ҷаннатиён барои баланд шудани мартавау дараҷаашон дар ҷаннат шафоат карда мешаванд.

Ҷаннат ва ҷаҳаннам ҳоло вучуд дорад. Ҷаннат дар болои ҳафт қабати осмон ва ҷаҳаннам дар тағи замин аст. Ҷаннат ҳашт табақа (дар) дорад ва ҷаҳаннам бошад ҳафт дар дорад. Ҷаннат аз кураи заминро осмону офтоб ҳам бузург аст. Ҷаҳаннам ҳам аз офтоб дида бузург аст.

6 – Шашумин чизе ки мо бояд имон оварем ин (**боварӣ доштан ба қадар, ва боварӣ ба хайру шар ки аз ҷониби Аллоҳ таъоло аст**). Ҳама хайру шаре ки ба инсон меояд, ғоиб ва зарар, дастоварду зиёнҳои ҷама аз ҷониби Аллоҳ таъолост. (**Қадар**) дар луғат ба маънои санҷидан, баркашидан ва амру ҳукм омадааст. Ба маънои касрату (бисёри) андоза ваё бузургӣ ҳам меояд. Аллоҳ таъоло, хостани ҳастии як чизро дар азал қадар гуфтааст. Ва ҳаст шудани қадар яъне ҳаст шудани он чизро (**Қазо**) меғунд. Калимаҳои қазо ва қадарро дар ҷои якдигар ҳам истифода мебаранд. Мувофиқи ин қазо, ҷама чизҳои ки аз азал то абад офарида мешаванд, ин хости Аллоҳ таъоло дар азал аст. Ҳамаи ин ашҳо мувофиқ ба қазо, яъне на кам на зиёд шуда офарида шуданашро қадар меғунд. Аллоҳ таъоло ҷамаи он чизҳои ки дар гузашта шудаан ваё мешаванд аз азал меҳонист. Ва ин илмро (**Қазо ва қадар**) меғунд. Философони Юнони Қадим, инро (Инояти Азалия) номиданд. Ҳамаи махлуқон аз он қазо офарида шудаанд. Ҳаст шудани ашҳо мувофиқ ба илми Азал, (Қазо ва Қадар) меноманд. Барои ба қадар имон овардан, бояд хуб донем ва бовар кунем, ки офариниши як чизро Аллоҳ таъоло дар азал ирода кард, хоста бошад, он на кам на зиёд, пурра ба мисли хостааш ҳаст шуданаш лозим аст. Чизҳои ки ҳаст шуданашро хостааст, ҳаст нашуданаш имконнопазир аст ва инчунин чизҳои ки наметавонанд, ҳаст шуданаш имконпазир нест.

Офариниши ҳама ҳайвону наботот, чондору бечон [чисмҳои саҳт, моеъҳо, газҳо, ситораҳо, молекулаҳо, атомҳо, электронҳо, мавҷҳои электромагнетикӣ, ҳулоса ҳаракати ҳама гуна маҳлуқот, ҳодисаҳои физикӣ, реаксияҳои химиявӣ, мубодилаи энергия ва фаъолиятҳои физиологияи чондорон], қорҳои ҳубу бади ҳар як банда, дар дунёву оҳират ҷазои инҳоро диданашон дар азал, дар назди Аллоҳ таъоло мавҷуд буд. Ҳамаи инро дар азал медонист. Ҳама чизе ки аз азал то абдад иҷро мешавад, ашӯҳо, ҳаракатхояшон, хусусиятхояшон, ҳодисаҳо ба он илми азалиаш мувофиқ дорад меофарад. Ҳама қорҳои неку бади инсонҳо, мусалмон шуданашонро, қуфрашонро, ҳама қорҳои неку ба ҳосту ноҳост анҷом медиҳанд, Аллоҳ таъоло меофарад. Офаранда танҳо Ёст. Ҳама чизе ки сабабҳо ба майдон меорад, Ё меофарад. **(Ҳама чизро бо сабабе меофарад).**

Масалан оташ сӯзон аст. Дар ҳоле ки сӯзанда Аллоҳ таъоло аст. Дар сӯхтани оташ ҳеҷ алоқае надорад. Фақат, одаташ ин аст, ки оташ ба ягон чиз нарасад, сӯхтанро намеофарад. [Оташ ба гайр аз ба миқдори оташ гирифтаи гарм қардан, дигар қоре намекунад. Дар пайдоиши чисмҳои органикӣ, барои яқҷояшавии он қарбону гидрогену оксиген ба барои мубодилаи электрон, оташ қоре намекунад. Онҳое ки ҳақиқатро намебинанд, инро оташ мекунад фикр мекунанд. Сӯзанда ва оне ки муқобилияти сӯхтанро нишон медиҳад, оташ нест. Оксиген ҳам нест, гармӣ ҳам нест. Мубодилаи электрон ҳам нест. Сӯзанда танҳо Аллоҳ таъоло аст. Ва ҳамаи инро барои сӯхтан ҳамчун сабаб офаридааст. Оне ки маълумот надорад, фикр мекунад, инро оташ иҷро мекунад. Оне ки ҳанӯз мактаби ибтидоиро тамом қардааст, сӯхани (оташ месӯзонад) – ро ҳуш надорад. Ҳаво месӯзонад мегӯяд. Талабаи мактаби миёна ҳам инро қабул надорад. Оксигени дар ҳаво буда месӯзонад, мегӯяд. Ва ҳатмқардаи литсей бошад, сӯзондан ҳоси оксиген нест мегӯяд. Ҳар чизе ки электрон ҷазб мекунад, сӯзанда аст. Донишҷӯи донишгоҳ бошад, бо модда, энергияро ҳам яқҷоя мекунад. Дида мешавад, ки чи қадаре илм пеш равад, барои наздикшавӣ ба даруну моҳияти қор, дар пушти он чизҳое, ки сабаб мепиндоштем, боз чи сабабҳое намеёбем. Оне ки дар мартабаи баландтарини илму фан буд, оне ки ҳақиқатро пурра дида метавонист, Пайғамбарон “балайҳимуссалом” ва олимони ислом “раҳимаҳумуллоҳу таъоло”, ки дар роҳи ин бузургон рафта аз дарёи илм қатрае баҳравар буданд, имрӯз сӯзанда, он чизҳое ки мепиндорем набуданашро, онҳо танҳо ҳар як воситаи бечораву очиз буданашонро

овардаанд. Созандаи ҳақиқӣ сабабҳои офаридгор набуда, балки Аллоҳ таъоло аст.] Сӯзанда Аллоҳ таъоло аст. Бе оташ ҳам месӯзонад. Фақат, бо оташ сӯзондан аз одат аст. Сӯзондан нахоҳад, дар даруни оташ ҳам намесӯзонад. Чи тавре ки Иброҳим ғалайҳисаломро насӯзонд. Аз сабабе ки ўро бисёр дӯст медошт, одаташро вайрон кард. [Ҳамин тавр, моддаҳои ки сӯхтани оташро пешгирӣ мекунад, ҳам офаридааст. Ин моддаҳои имрӯзҳо кимёгарон дар ҳоли кашф кардан ҳастанд.]

Аллоҳ таъоло мехост, ҳама чизро бесабаб меофарид. Беоташ месӯзонд. Бе хӯрдан сер мекунонд. Бе тайёра парвоз мекунонд. Бе радио аз дур мешунавонд. Фақат, лутф карда, ба бандарош некӣ карда, офариниши ҳама чизро бо сабабе вобаста кард. Корҳоро дар зери сабабҳо пинҳон кард. Қудраташро зери сабабҳо пинҳон кард. Ва инсон вақте коре кардан мехоҳад, сабабҳои он корро иҷро мекунад ва баъдан ба он даст меёбад. [Оне, ки чароғро сӯзондан мехоҳад, гӯгирд истифода мебарад. Ва он ки рағғани зайтун баровардан мехоҳад ҳатман аз чумча истифода мебарад. Оне ки сараш дард мекунад, дору истеъмол мекунад. Ва он ҳам ки чаннатро мехоҳад, ҳатман сабабҳои он исломият аст, бояд риоя кунад. Оне ки худро бо таппонча мепаронад, мемурад. Оне ки заҳр меҳӯрад, мемурад. Оне ки дар вақти арақ карданиш, оби хунук меҳӯрад, ҳатман касал мешавад. Оне ки гуноҳ мекунад имонашро аз медиҳад ҳам ба ҷаҳаннам меравад. Ҳар кас, кадом сабаберо, ки иҷро кунад, ба он чизе даст меёбад ки ба он сабабҳо вобаста карда шудааст. Оне ки китобҳои исломиро мехонад, мусалмониро меомӯзад, дӯст медорад ва мусалмон мешавад. Оне ки дар байни бединону бе мазҳабон зиндагӣ карда. Ба сӯханони онҳо гӯш меандозад, чоҳили дин мешавад. Ва бисёре аз чоҳилони дин кофир мешаванд. Инсон ба воситаи сабабҳои кадом роҳе савор шавад, ҳатман ба ҳамон ҷо рафта мерасад.]

Гар Ҳақ чилва кунад, ҳар корро осон кунад,

Халқ кунад асбобро, дар як лаҳза эҳсон кунад.

Агар Аллоҳ таъоло корҳоро бо сабабҳо намеофарид, касе ба касе муҳтоҷ намешуд. Ҳама хостаҳоиашро аз Аллоҳ таъоло хоста, ҳеҷ коре намекард. Дар ин ҳолат, дар байни инсонҳо амир, маъмур, коргар, санъаткор, талаба, муаллим ва бисёр робитаҳои инсонӣ вучуд дошта наметавонист. Ва низоми дунёву охират вайрон мешуд. Байни зебову ҷиркин, хубу бад, мутиъ ва осӣ фарқ наменонд.

Агар Аллоҳ таъоло мехост, одаташро бо дигар роҳ ҳам мекард.

Ҳама чиро мувофики одаташ меофарид. Масалан, агар мехост кофиронро, онҳое ки ба завку сафои дунё дода шудаанд, ононе ки чон месӯзонанд, инсонхоро фиреб медиҳанд, ба Ҷаннат равон кунад. Ва имондоронро, ибодаткунандагонро, накукоронро ба Ҷаҳаннам гузорад. Аммо, оёти карима ва ҳадисҳои шариф, ин гуна нахостани Аллоҳ таъолоро нишон медиҳанд.

Ў офаридгори ҳама қорхову ҳаракатҳои хоста ва нахоста анҷомдодаи инсон аст. Барои боихтиёр анҷом додани қоре ваё ҳаракате, ба бандаҳои (Ихтиёр) ва (Ирода) додааст. Ва бо ин роҳ, ин интиҳоб қардану хостаҳоро барои анҷом додани қорҳо сабаб гузоштааст. Як банда, вақте ки як қоро ихтиёр мекунад, Аллоҳ таъоло ҳам хоҳад, онро меофарад. Банда нахоҳаду Аллоҳ таъоло ҳам нахоҳад, он офарида намешавад. Он чиз танҳо бо хоҳиши банда ҳам офарида намешавад. Агар Аллоҳ таъоло ҳам хоҳад, баъд офарида мешавад. Офаридани қорҳои ки банда хоҳиш дорад, мисли чизе ки ба оташ расад, дар он сӯхтанро офаридан аст, ба оташ нарасад, сӯхтан наофаридан аст. Қорд агар расад, буридан офарида мешавад. Буридан қорд нест, Ў аст. Қордро барои буридан сабаб гузоштааст. Аз ин бар меояд, ки ҳаракатҳои ки банда хоҳиш дорад, онҳоро ихтиёр қарданашон, тарҷеҳ додани ҳаракатҳои ва хостаҳои бонд ба сабабе офарида мешавад. Аммо ҳаракатҳои дар табиатбуда дар ихтиёри банда нест. Инҳо, танҳо агар Аллоҳ таъоло хоҳад, бо дигар сабабҳо меофарад. Моддаҳои хосиятҳои ҳаракатҳои ҳама чизро, офтобро, зарраҳоро, қатраҳоро, ҳуҷраҳоро, микробҳоро, атомҳоро танҳо Ў, Аллоҳ таъоло меофарад. Нест ҳеч офарандае ғайри Ў. Фақат, байни ҳаракатҳои моддаҳои бечон ва ихтиёри инсонро ҳайвон ин дигаргунӣ ҳаст, инсонҳо чизро ихтиёр қардаву тарҷеҳ додаву бихоҳанд, Ў ҳам бихоҳад, бандаро ба ҳаракат мебарорад ва меофарад. Ҳаракат қардани банда дар дасти худаш нест. Ҳатто аз чи гуна ҳаракат қардан ҳам беҳабар аст. [Ҳар як ҳаракати инсон бо бисёр ҳодисаҳои физикиву кимиёӣ ҳосил мешавад.] Дар ҳаракатҳои чисмҳои бечон, (Ихтиёр қардан) вучуд надорад. Офаридани оташ дар ҳолати расидани оташ, ин сӯхтанро тарҷеҳ додану хостани оташ нест.

[Хоҳишоти дӯстошта, ғоиданок ваё дардоварро Ў ҳам мехоҳад ва меофарад. Аз инҳо, хоҳишоти баду зарарнокро Ў ҳам намеҳадад ва намеофарад. Аз ин бандаро ҳамеша қорҳои неку ғоиданок ҳосил мешавад. Баъзе инсонҳо баъзан барои ҳосил нашудани бисёре аз қорҳо ғамгин мешаванд. Агар барои зараровар буданашон ин қорҳо офарида

нашуданд гуфта фикр мекарданду мефаҳмиданд, ҳечгоҳ ғамгин намешуданд. Барои ин ҳатто хурсанд мешуданд ва Аллоҳ таъолоро шуқр мегуфтанд. Аллоҳ таъоло ихтиёру корҳои хостаашонро, баъд аз он ки қалбҳои онҳо ирода ва ихтиёр мекунад, дар азал ирода карда, ин гуна шуданаширо хостааст. Агар дар азал ин гуна намехост, дар ҳаракатҳои хостаамон мо намехостем ҳам, Ё маҷбури меофарид. Хостаҳои мо баъди хостани мо офариданаш, аз сабаби дар азал чунин хостанаш аст. Аз ин бар меояд, ки иродаи Ё ҳокими иродаҳост].

Ҳаракатҳои хостаи бандаҳо, аз аввалин чиз ба майдон меояд. Яқум, ихтиёру иродаву қудрати қалби банда аст. Аз ин сабаб, ҳаракатҳои бандаро (**Касб кардан**) меноманд. Касб сифати инсон аст. Дуюм, офаридани Аллоҳ таъоло, ҳаст кардан аст. Амрҳои манъкардаҳову савобҳои азобҳои Аллоҳ таъоло аз ин сабаб аст, ки дар инсон касб вучуд дорад. Ояти наваду шашуми сураи (**Саффар**) ҳам маънияти (**Аллоҳ таъоло шуморо ва корҳои шуморо офарид**) мефармояд. Ин ояти қарима дпр ин инсон ҳам касб, яъне ихтиёри қалбаш дар ҳаракатҳои ва ҳам (**Иродаи ҷузъия**) вучуд доштанаширо нишон медиҳад. Ҷабр нашуданаширо возеҳ исбот мекунад. Барои ҳамин, (**Кори Инсон**) гуфта мешавад. Масалан, Алӣ зада шикаст мегӯянд. Яъне қазову қадар якҷоя офариданаширо нишон медиҳад.

Пеш аз он ки банда коре анҷом медиҳад, он корро банда бо қалбаш интиҳоб ва ирода карданаширо лозим аст. Банда чизе ки дар дохили қудраташ ҳаст, ирода мекунад. Ин хоҳиширо (**Касб**) меноманд. Марҳум Амидӣ ин касбро дар офариниши корҳо сабаб шуданаширо ва таъсир карданаширо мегӯяд. Агар ихтиёри касб дар офаридани он кор таъсир накунад, зарар ҳам дода наметавонад. Чунки, кори офаридашуда ва хостаи банда як аст

Фарқ намекунад. Аз ин бар меояд, ки банда ҳама хостаашро карда наметавонад. Нахостаҳои ҳам буда метавонад. Иҷро шудани ҳар хостаи банда ва иҷро нашудани ҳар нахостаҳои бандагӣ нест. Бар муқобили улуҳият хестан аст. Аллоҳ таъоло лутф карда, эҳсон карда, дилсӯзӣ карда ба бандаҳои ба қадри эҳтиёҷашон, ба қадре ки ба амрҳои манъкардаҳои Ё итоат мекунад, қуввати қудрати энергия додааст. Масалан, касе ки сикҳат аст ва пулдор аст, дар тамоми умр як бор ҳаҷ рафта метавонад. Дар осмон ҳилоли [моҳи] Рамазонро дида, ҳар сол як моҳ рӯза мегирад. Дар бисту ҳаҷор соат, панҷ вақт намоз меҳонад. Микдори молаш ба нисоб расад, пулдор бошад, баъд аз як

соли ҳичрӣ аз чил як ҳисса тилло ваё нукра чудо карда, ба мусалмонон закот дода метавонад. Дида мешавад ки инсон коҳои хостаашро хоҳад мекунад, нахоҳад намекунад. Бузургии Аллоҳ таъоло аз ин ҷо ҳам фаҳмида мешавад. Ҷоҳилону аҳмакони илми қазову қадарро сарфаҳм нарафта, ба суҳанони олимони аҳли суннат бовар намекунанд. Ба қудрат ва ихтиёри бандашро шубҳа мекунанд. Инсонро дар қорҳои хостаашон очиз ва маҷбур фикр мекунанд. Дар баъзе қорҳои ихтиёри бандаҳоро надида ба аҳли суннат забон дароз мекунанд. Ин суҳанони ноҷо ҳам, исботи он аст, ки дар худашон ирода ва ихтиёр вучуд дорад.

Қуввати қардан ваё нақардани як қорро (**Қудрат**) мегӯянд. Тарҷеҳ додан ё интиҳоб қардан ваё нақардани қорро (**Ихтиёр**) меноманд. Иҷро қардани он чизе ки ихтиёр қарда шуд, (**ирода**) аст. Қабул қардани қорро ва зид набаромадан ба қорро ё чизеро (**Ризо**) гӯянд. Якҷоя шудани ирода ва қудратро барои таъсир қардан дар рафти иҷро қор, (**Халқ**) ваё офаридан мегӯянд. Таъсирнок нашуда якҷоя нашуданашонро (**Қасб**) меноманд. Ҳар он чизе ки ихтиёр мекунад, холиқе дошта шарт нест. Ба мисли ҳамин, ба ҳар чизе ки ирода қарда мешавад, розӣ шудан ҳам лозим нест. Аллоҳ таъолоро холиқу мухтор мегӯянд. Бандаро қосиб ва мухтор гӯянд.

Аллоҳ таъоло тоъатҳоро гуноҳони бандаҳоро ирода қарда меофарад. Фақат аз тоъат розӣ аст ва аз гуноҳ розӣ нест. Ва гуноҳро наменвисандад. Ҳама чиз, бо ироду халқи Ё ҳаст мешавад. Ояти саду дуҷуми сураи Анъом ҳам дар ин бора маъниан чунин мефармояд: (**Худое ҷуз Ё нест. Холиқи ҳама чиз танҳо Ёст**).

Ононе ки дар фирқаи (**Муътазила**) ҳастанд, аз ине ки фарқи байни ирода ва ризоро намебинанд, охири дараҷа дар ҳайрат монданд. Инсон қори хостаашро худаш меофарад гуфтанд. Қазову қадарро инқор қардаанд. Аҳли фирқаи (**Ҷабрия**) бошад, тамоман ҳайрон монд. Бе халқ қардан, ихтиёр вучуд доштаниро нафаҳмиданд. Дар инсон ихтиёр нест гуфта, инсонро ба ҷубу санг монанд қарданд. Инсонҳо хошо, беғуноҳанд, гуфтанд. Оне ки ин ҳама бадихоро қунонд, хошо Аллоҳ таъолост, гуфтанд. Агар мисли гуфтаи аҳли Ҷабрия, дар инсон ирода ва ихтиёр намебуд, бадихову гуноҳонро Аллоҳ таъоло маҷбурӣ меқунонд агар, пас байни ҳаракатҳои инсоне бо дасту пой баста аз қӯҳ давр хӯрда давр хӯрда ба замин меояд ва инсоне ки қадамзанон атрофашро сайр қарда сайр қарда меояд, фарқе намебуд. Дар ҳоле, ки ҳаракатҳои қумаш бо қабр ва дуҷумаш бо иродаву ихтиёр иҷро шуда буд. Қасоне

ки фарқи байни инҳоро намебинад, кӯтоҳфикру кӯтоҳакл аст. Ва ҳам оятҳои каримаро инкор кардагӣ мешаванд. Амрҳову манъкардаҳои Аллоҳ таъолоро нолозим ва бечо дониста мешаванд. Чи тавре ки аҳли фирқаҳои Муътазила ва Қадария фикр мекунанд, ки инсон хостаашро худаш меофарад, ин ба ояти каримаи **(Офарандаи ҳама чиз Аллоҳ таъолост)** боварӣ надоштанишонро нишон медиҳад, дар айни ҳол дар офаридан инсонҳоро ба Аллоҳ шарик сохтан мешавад.

Шиаҳо ҳам мисли Муътазила. Фикр мекунанд, ки инсон хостаашро меофарад. Ва нагузаштани ҳар аз об новобаста аз чи қадар шопа хурданиашро далел меоваранд. Инҳо фикр намекунанд, ки инсон вақте меҳақад коре кунад, агар Аллоҳ таъоло онро нахоҳад, инчо хости Худо иҷро мешавад. Инчо суҳанҳои аҳли Муътазила хато буданаш бармалост. Яъне инсон ҳама хостаҳоиашро карда наметавонад ва офарида наметавонад. Агар мисли гуфтаҳои онҳо бошад, агар инсон ҳама хостаҳоиашро бароварда сохта тавонад, инчо Аллоҳ таъоло ҳошо очиз буданаш иҷоб мешавад. Аллоҳ таъоло аз аҷз муназзаҳ ва дур аст. Танҳо иродаи кардаи ӯ иҷро мешавад. Созандаву офарандаву ҳасткунандаи ҳама чиз танҳо ӯст. Худовандӣ ингуна мешавад. Барои инсонҳо (инро офарид, вайро офаридем, онро офариданд) гуфтани навиштан, бисёр бечо ва чиркин аст. Дар муқобили Аллоҳ таъоло беадабӣ мешавад. Сабаби куфр ҳам шуданаш мумкин.

[Ҳаракатҳои ихтиёрии бандаҳо, бо иродаҳои худашон набуда, ҳатто худашон беҳабар, бисёр ҳодисаҳои физикиву кимиёву физиологӣ ба майдон меояд. Он олимони боинсофе ки ин зарифиро фаҳмидаанд, ҳаракатҳои ихтиёрии худро (офаридам) гуфтан як тараф, ҳатто аз (ман кардам) гуфтан ҳаё мекунад. Аз Аллоҳ таъоло ҳаё мекунад. Ва он ки маълумот, фаҳмиш ва адаб надорад, дар ҳама аз ҳама чи гуфтан ҳаё намекунад.]

Аллоҳ таъоло дар дунё ба ҳама инсонҳо раҳм мекунад. Ба он чизҳое ки муҳтоҷанд, офарида ато мекунад. Барои дар дунё дар роҳату хузур зиндагӣ қардан ва дар охират саодати абадиро ба даст овардан, чи қор қарданишон лозим аст, возеху равшан муайян кардааст. Онҳое ки ба фиреби нафсашон, рафики бад, китобҳои зарарнок ва радиоҳои афтада, ба роҳи куфру далолат мераванд, хостаашро ба хидоят расонда онҳоро ба роҳи рост мебарад. Ба золимон ин неъматро эҳсон намекунад. Онҳоро дар умқи хостаҳоиашон, дар умқи инқорҳоиашон мегузорад.]

Инчо тарҷумай китоби **(Эътиқоднома)** ба поён мерасад. Тарҷумони

ин, Ҳочӣ Файзулло Эфендӣ мебошад. Аз шаҳраки Камоҳи Эرزинҷон аст. Солҳои зиёд дар Соке мударрисӣ кардааст ва соли 1323 [1905 – и мелодӣ] вафот кардааст. Нависандаи китоб бошад, Мавлоно Холиди Бағдодии Усмонӣ “қуддиси сирруҳ” соли 1192 – и ҳичрӣ дар шарқи Бағдод, дар Шаҳрузур таваллуд шуда соли 1242, [1826 – и мелодӣ] дар Шом вафот кардааст. Аз сабабе ки аз насли Усмони Зиннурайн “разияллоҳу ӯанҳ” аст, Усмонӣ номаш мебаранд. Ба бародараш Мавлоно Маҳмуд Соҳиб ҳадиси дуҷуми китоби **(Ҳадиси Арбаъин)** ва ҳадиси машҳуре бо номи **(Ҳадиси Ҷабраил)** – и Имом Наваиро хононда, Мавлоно Маҳмуд Соҳиб аз бародараш маъноӣ ин ҳадисро возеҳу равшан навиштанаҷро хост. Мавлоно Холид, барои хушнудии бародари нуруниаш қабул карда он ҳадиси шарифро ба забони форсӣ шарҳ дод.

**Бихезу бикшо чашми ақл, тавалло ку Худовандро,
Аз он роҳ машав берох, тавалло кун Худовандро.**

**Гузор панҷ вақт намозатро, бигир рузаи Рамазонро,
Бидех закотатро, гар дорой, тавалло кун Худовандро.**

**Рӯзе ояд, ки набинад чашмат, нашнавад гӯшад,
Фурсат ба даст н-ояд ҳар дам, тавалло кун Худовандро,**

**Ғанимат дон офиятро, неъмат дон ҳар дақиқатро,
Пойбанди амраш бош, тавалл кун Худовандро.**

**Мағзарон умратро тихӣ, мадеҳ бар нафсат қувват,
Барҳез! Мабош дар ғафлат, тавалло кун Худовандро.**

**Ноумед ҳаргиз машав, гар гуноҳат мисли кӯҳ бошад,
Авфаш карамаш беҳад аст, тавалло кун Худовандро.**

**Раҳмати вақти саҳар, меборад дар ҳар мамлакат,
Қалб пок мешавад он дам, тавалло кун Худовандро.**

**Номи Худоро ёд кун, қалбу руҳро шод кун,
Мисли булбул фарёд кун, тавалло кун Худовандро.**

- 5 -

МАКТУБИ ШАРОФИДДИН МУНИР “РАҲИМАХУМУЛЛОХУ ТАЪОЛО” (Сабабхоро ичро кардан лозим)

Яке аз бузургони олимони Ислом, Шарофиддин Аҳмад бин Яҳё Мунирӣ “рахматуллоҳи ғалайҳ”, ки дар Ҳиндустон ба воя расидааст, дар мактуби ҳаждаҳуми китоби форсии **(Мактубот)** мефармояд:

Зиёде аз инсонҳо, бо шубҳаву хаёл ҳаракат карда хато мекунанд. Баъзе аз ингуна фикрҳои вайрон инҳо ҳастанд, ки мегӯянд: *(Аллоҳ таъоло ба ибодатҳои мо эҳтиёҷ надорад. Аз ибодатҳои мо ба ӯ ҳеҷ ғоидае нест. Ибодатҳо ва исёни инсонҳо дар назди бузургии ӯ мусовӣ аст. Онҳое ки ибодат мекунанд, беҳуда заҳмат мекашанд)*. Ингуна фикр кардан хатост. Аз сабабе ки Исломиятро наредонанд, ин тавр мегӯянд. Онҳо фикр мекунанд, ки ибодатҳои мо барои Аллоҳ таъоло ғоидавар аст ва барои ҳамин амр шудааст. Ин гуна фикр кардан хатои маҳз аст. Ин чизи имконнопазирро имконпазир фикр кардан аст. Ғоидаи ибодати кардаи ҳар як инсон танҳо ба худаш аст. Инро Аллоҳ таъоло дар сураи **(Фотир)** ояти ҳаждаҳум возеҳу равшан хабар додааст. Иносне ки ин гуна фикр мекунанд, ба монанди беморес, ки парҳез намекунад. Духтур ба ин бемор парҳез медиҳад ва бемор агар парҳез накунам ба духтур ҳеҷ зараре намерасад, фикр карда парҳез намекунад. Ба духтур зараре надорад гуфтаниш дуруст аст. Аммо ба худаш зарар мерасонад. Табиб, барои худаш ғоидавар аст на, балки барои бемор аз касалии начот ёбад гуфта ба ӯ парҳез карданиро тавсия медиҳад. Тавсияи духтурро гӯш кунад, шифо меёбад. Итоат накунад, мурда меравад. Ва табибро аз ин ҳеҷ зараре намерасад.

Як қисми онҳое ки ин гуна вайрон фикр мекунанд, ҳеҷ ибодат намекунанд, аз ҳаром дурӣ намечӯянд, яъне аз исломият пайравӣ намекунанд. Онҳо *(Аллоҳ карим аст. Раҳим аст. Ба бандаҳои раҳм мекунад. Авғаш беҳисоб аст. Ҳеҷ касро азоб намекунад)* мегӯянд. Бале, суханҳои аввалашон дуруст аст. Фақат, суханони охирашон дуруст нест. Инчӯ шайтон дорад онҳоро фиреб медиҳад. Ба исён тела дода истодааст. Оне ки ақл дорад, аз шайтон пайравӣ намекунад. Чи тавре ки Аллоҳ таъоло раҳиму карим аст, азобаш ҳам шиддатнок аст. Азобаш ҷонсӯз аст. Дар ин дунё мебинем, ки зиёдаанд инсонҳое ки дар фақириву мушкилиҳо зиндагӣ доранд. Бисёре аз бандаҳои шро бе

дудилағӣ дар азобу машақат ҳаёташонро ба сар мебаронад. Дар ҳоле ки бисёр Карим ва Раззоқ аст, бе машақати зироат коштану деҳқонӣ накардан, як пораи нон ҳам намедиҳад. Дар ҳоле ки ҳамаро ӯ ҳаёт мебахшад, инсонеро ки намехӯрад ва намепӯшад зинда намеғӯзорад. Бемореро ки дору истифода намекунад, шифо намедиҳад. Барои зиндагӣ кардан, бемор нашудан, соҳиби мол шудан, мисли инҳо барои ҳама неъматҳои дунё сабабҳо офаридааст ва ба онҳое ки сабабҳоро риоя ваё иҷро намекунанд, ҳеч раҳм накарда, аз неъматҳои дунё маҳрум гузоштааст. Доруву давоҳо ду навъ мешаванд: моддӣ ва маънавӣ. Доруву давоҳои маънавӣ ки ҳама беморию табобат мекунад, ин садақа додан ва дуо кардан аст. Дар ин бора ҳадисҳои **(Садақа дода беморонатонро табобат кунед)** ва **(Истиғфори бисёр кардан ба ҳама дардҳо даво)** мавҷуд аст. Илоҷҳои моддӣ бисёранд. Бо таҷриба онҳоро метавон фаҳмид. Истифодаи илоҷҳои маънавӣ, барои ёфтани илоҷҳои моддӣ ёрӣ мерасонад. Расидан ба неъматҳои охират ҳам ин гуна аст. Кофириро, захре ки қалбу руҳро мекушад, кардааст. Танбалӣ ҳам рӯҳро хаста мекунад. Инҳоро агар даво накунем, рӯҳ бемор шуда мемирад. Илоҷи ягонаи қуфру чоҳилӣ, имон ва маърифат аст. Илоҷи танбалӣ бошад, намоз хондан ва ҳама ибодоҳоро кардан аст. Оне, ки дар дунё захр менӯшад ва Аллоҳ Раҳим аст, аз зарари захр маро эмин нигоҳ медорад гӯяд, бемор шуда, мурда меравад. Касе ки исхол дорад, равғани хинд истеъмол кунад, [ваё касе ки касали канд дорад, ширинӣ ё торт хурад] касалиаш авҷ мегирад. Аз сабабе, ки бадани инсон нозук аст, эҳтиёҷот ҳам [хӯрок, либос, хона] бисёр лозим мешавад. Инҳоро ёфта ва барои мувофиқ ба исломият истифода бурда тавонистан, тайёр шудан бисёр муфид аст. Барои ин корхоро ба осонӣ ва ба роҳат анҷом додани инсон, дар инсонҳо як қувваи дигар **(Нафс)** офарида шудааст. Барои дар ҳайвонҳо офарида шудани ин қувва, ягон сабабе мавҷуд нест. Нафс кардани чизҳову корхое, ки барои бадан лозиманд, меҳодад. Кардани бисёртари ин корҳо ба нафс ширинтар меояд. Хоҳишоти нафсро **(Шаҳват)** мегӯянд. Истифодаи бисёри шаҳват, бе маслиҳати ақл, ба қалбу бадан зарар меорад ва гуноҳ мешавад. Нигаред ба сах. 32 - и **(Саъодати Абадия)**.

Як қисми фикрҳои вайрон ҳам, гуруснагӣ кашида ризояит нишон медиҳанд. Ва ин тавр, хоҳишоти шаҳвату ғазаб ва саргармиҳое ки Исломият намеписандад, аз решааш нест кунанд. Фикр мекунанд, ки исломият инҳоро нест карданашонро амр мекунад. Муддати зиёд

машаккати гуруснаги ро кашида, ин хоҳишоти бадро нест нашуданаширо мебинад. Ва фикр мекунад, ки Исломият чизҳои имконнопазирро амр мекунад. *(Исломият ин гуна амр намекунад. Хуйҳое ки аз офариниши инсон бо ӯ ҳастанд, нест намешаванд. Кӯшиши аз инҳо халос шудан, мисли кӯшиши занҷиро сафед кардан аст. Кӯшиши чизи имконнопазирро кардан, умрро беҳуда сарф кардан аст)*. Инҳо хато фикр карда хато кор мекунанд. Ҳол он ки исломият ин гуна амр мекунад гуфтанашон, чоҳили ва ахмакие беш нест. Чунки исломият нест кардани ғазабу шахвату сифатҳои инсонро амр намекунад. Ин тавр гуфтан, бухтони бузурге бар сари исломият мешавад. Агар исломият ин гуна амр мекард, соҳиби дин Муҳаммад ӯлайҳиссалом ин гуна сифатҳоро намедошт. Дар ҳоле ки **(Ман инсонам. Мисли ҳама ман ҳам ғазабнок мешавам)** мегуфт. Аҳён аҳён ғазабнок шуданаши дида мешуд. Ғазабӣ шуданаши ҳамеша барои Аллоҳ таъоло мешуд. Аллоҳ таъоло дар сураи Оли Имрон, ояти саду сию чор касонеро ки **(хашми худро фурӯ мебаранд)**, мадҳ мекунад. На онҳоеро ғазаб намекунанд. Оне ки вайрон фикр мекунанд, ки инсон бояд шахваташро нест кунад, бисёр ҳам фикри хатост. Издивоҷ кардани Расулulloҳ “салаллоху ӯлайҳи вассалам” бо нӯҳ ҳамсарашон, хато будани ин фикрро ҳам нишон медиҳад. Касеро ки шахваташ кам мешавад, барои барқарор карданаши бояд илоҷ истифода кунад. Ғазаб ҳамин гуна аст. Инсон завҷа ва фарзандашро бо сифати ғазабаш муҳофизат мекунад. Ба муқобили душманони Илом, бо ёрдами ин сифат чиҳод мекунад. Инсон баъд аз соҳиби бачаву кача шудан ва мурдан, бо шаъну шараф ёд карданаши бо ёрии шахваташ мешавад. Инҳо, сифатҳоеанд, ки Исломият мадҳ кардааст, писандидааст ва таъриф кардааст.

Исломият на нест кардани шахвату ғазаб, балки ҳоким шудан ба ҳардуи онҳо ва истифодаи онҳо дар чаҳорҷубаи дин амр мекунад. Ба савора ва шикорҷӣ нест кардани аспу сағашон не, балки онҳоро тарбия карда ба фоидаи худашон истифода бурданашон лозим аст. Ба ҳамин монанд, шахвату ғазаб ба мисли сағи шикорҷӣ ва аспи савора аст. Ин ду агар набошанд, неъматҳои охиратро шикор карда намешавад. Фақат, барои аз инҳо фоида гирифтани, онҳоро тарбия карда мувофиқи дин истифода кардан лозим. Гар тарбия нашаванд, чонвар шуда худудҳои динро гузаранд, инсонҳоро дар фалокат меандозанд. Риёзат кардан барои ин ду сифатро нест кардан набуда, балки барои тарбияи онҳо ва истифодаи онҳо дар чаҳорҷубаи дин аст. Иҷрои ин барои ҳар кас мумкин

аст. Маданият истифодаи қувваи атомӣ ва сохтани ҳавопаймоҳои низомӣ нест. Маданият инҳоро ба ғоидаи инсоният истифода бурдан аст. Ин ҳам бо итоату пайравӣ аз исломият ба даст меояд.

Агар ба қисми чаҳоруми андешаҳои вайрон биёем, инҳо доранд худашонро фиреб медиҳанд. *(Ҳама чиз дар азал навишта шудааст. Қӯдак пеш аз ба дунё омадан (Саъид) ваё (Шақӣ) шудани маълум аст. Барои ҳамин ҳам ибодат қардан ғоидае надорад)* мегӯянд. Расулulloҳ “саллаллоҳу ʼалайҳи вассалам” иваз нашудани қазо ва қадар, ҳама чиз дар азал навишта шуданашро фаҳмонда, асҳоби киром ҳам: (он замон тақдири дар азал бударо бовар қарда, ибодат накунем) гуфтанд. Расулulloҳ “саллаллоҳу ʼалайҳи вассалам” дар муқобили ин суҳанҳо чунин гуфт. **(Ибодат бикунед! Ҳама он чизе ки дар азал тақдир қарда шудааст ба ҳама, иҷро қарданаш осон мешавад)**. Яъне касеро, ки Аллоҳ таʼоло дар азал саъид муайян қард, он дар дунё амалҳои саъидонро анҷом медиҳад. Аз ин бар меояд, ки ибодат қардани қасоне ки саъид гуфта шудаанд ва исён қардани қасоне, ки шақӣ гуфта шудаанд, ҳаёти осоишта доштанишон дар азал тақдир қарда шудани ба хӯрок ва илоҷ гирифтанишон монанд аст. Ва бемор шудани мурданишон дар азал тақдир шудани ба хӯроку илоҷ нагирифтанишон монанд аст. Оне ки аз гуруснагиву беморӣ мурдани дар азал навишта шудааст, хӯроку илоҷ гирифтани стифода бурдан насиб намешавад. Доро шудани қасе ҳам ки дар азал барояш тақдир шудааст, роҳҳои қас қардан барояш қушода мешавад. Оне, ки мурдани дар шарқ барояш тақдир шудааст, роҳҳои ба ғарб рафтани баста мешавад. Чи тавре, ки шунидаем, Азроил ʼалайҳиссалом ба назди ҳазрати Сулаймон омада, ба марде ки дар бари ӯ менишаст, бо диққат нигоҳ қард. Ва вақте Азроил ʼалайҳиссалом меравад, ин мард аз ин нигоҳи сарди Азроил тарсида, аз Сулаймон ʼалайҳиссалом хоҳиш мекунад, ки ба шамол амр қунад то ӯро ба шаҳре аз шаҳрҳои дури Ҳиндустон барад. То аз Азроил ʼалайҳиссалом наҷот ёбад. Вақте Азроил ʼалайҳиссалом тақрор омад, Сулаймон ʼалайҳиссалом аз ӯ барои ҷӣ барои он мард нигоҳи сард қарданашро пурсид. Азроил ʼалайҳиссалом чунин ҷавоб дод: (баъд аз як соат барои ҷони ӯро дар Ҳиндустон гирифтани амр шудам. Вақте, ки ӯро дар бари ту дидам аз ҳайрат ба ӯ бо диққат нигоҳ қардам. Аммо ба амр итоат қарда ба Ҳиндустон рафтам ва ӯро онҷо ёфтам ва ҷонашро ситонидам). [Ин қисса дар **(Маснавӣ)** – и Ҷалолиддин Румӣ “раҳимаҳумуллоҳу

таъоло³¹ ба тафсил оварда шудааст]. Дида мешавад, ки он чизе ки дар азал тақдир мешавад, як амр набуда балки илм аст. Нигаред ба саҳифаи чилу нӯх! Ин мард барои ичро шудани қадаре, ки дар азал навишта шудааст, аз Азроил ғалайҳиссалом тарсид. Сулаймон ғалайҳиссалом ба ӯ итоат кард. Тақдири дар азал буда, ба сабабҳои занҷирӣ ба ҷо оварда шуд. Ба мисли ин, имон овардани касе ки дар азал саъид гуфта шудааст, бо риёзату бо дуруст кардани одатҳои бад, насиб мешавад. Сураи (**Анъом**) ояти саду бисту панҷум ҳам маъниан: **(Аллоҳ таъоло ба қалби касе, ки ҳидояташро меҳаҳад, исломиятро ҷой мекунад)** мефармояд. Оне, ки шақӣ шуданаш дар азал тақдир шудааст, яъне ба ҷаҳаннам рафтани тақдир шудааст, (ибодат қардан лозим нест, ҳама саъид ва шақӣ шуданаш аз азал маълум аст) мегӯяд. Ин тавр фикр қарда, ибодат намекунад. Ин гуна фикр қардаву ибодат нақарданаш, аз азал шақӣ шудани он касро нишон медиҳад. Ба ҳамин монанд, барои касе ки ҷоҳил монаданаш дар азал тақдир шудааст, (ҳама чиз дар азал тақдир шудааст, хондану омӯхтани касе ки ҷоҳил аст, ғоиде надорад) мегӯяд. Ҳамин тавр ҳам, намеҳонаду намеомӯзад ва ҷоҳил мемонад. Барои касе, ки зироат кишт қарда ҳосили фаровон гирифтани тақдир шудааст, заинашро шудгор қардану тухм коштан насиб мешавад. Имон овардану ибодат қардани онҳое, ки дар азал саъид гуфта шудаанд ва кофир шудану исён қардани онҳое, ки дар азал шақӣ гуфта шудаанд ҳамин гуна аст. Касе, ки аҳмақ аст, инро намефаҳмад. (Байни имон овардану ибодат қардан ва аз азал саъид будан ваё қуфру исён қардану аз азал шақӣ будан чи муносибат аст?) гуфта мепурсанд. Ҳатто кӯтоҳақлон, ин муносибатро фаҳмидан меҳаҳанд. Кӯшиши ҳама чизро бо ақли кӯтоҳаш ҳал қарданро мекунад. Дар ҳоле, ки ақли инсон маҳдуд аст. Он чизҳое, ки ақл намегирад намефаҳмад, кӯшиши фаҳмидан қардан, ин як беақливу аҳмақие беш нест. Онҳое, ки ин тавр мекунанд, аҳмақ буданишон маълум мешавад. Исо ғалайҳиссалом ҷунин мефармояд: (қувваи қурҳои модарзодро бино қардан ваё мурдари зинда қардан ба ман наомада буд. Фақат, сухани ҳақро ба аҳмақон фаҳмонида натавонистам). Аллоҳ таъоло бо илму ҳикмати беҳиращ, баъзе аз бандаҳояшро ба дараҷаи малоика баланд мебардорад. Ҳатто за малоик ҳам баланд. Ва баъзеашро ҳам ба мартабаи сағу ҳуки мурда поён мефарорад. Тарҷумаи мактуби ҳаҷдахум инҷо ба итмом расид!

31 Ҷалолуддин Румӣ соли 672 [1273 – и мелодӣ] дар Қунияти Туркия вафот қардааст.

Дар китоби **(Мактубот)** – и Шарофиддин Аҳмад бин Яҳё сад мактуб мавҷуд аст. Соли 741 [1339 – и мелодӣ] навишта шуда, соли 1329 [1911 – и мелодӣ] дар Ҳиндустон ба таъб расидааст. Дар Истанбул, дар китобхонаи Сулаймония дастнависаш мавҷуд аст. Дар мактуби ҳафтоду шашум чунин мефармояд:

(Саъодат) ин маънои Чаннатӣ буданро дорад. **(Шақоват)** ҳам чаҳаннамай буданро ифода мекунад. Саъодату Шақоват, ба мисли ду ҳазинаи Аллоҳ Таъоло аст, ки калиди ҳазинаи аввалӣ тоъату ибодат аст. Ва калиди ҳазинаи дуюм, маъсияту гуноҳҳо мебошанд. Аллоҳ таъоло саъид ваё шақӣ шудани ҳар як шахсро дар азал медонист. Ин илмро **(Қадар)** меноманд. [Инро навишти пешона ҳам мегӯем]. Оне, ки саъид шуданаш дар азал муайян шудааст, итоъати Аллоҳ таъолоро мекунад. Ва оне, ки шақӣ шуданаш маълум аст, ҳамеша гуноҳ анҷом медиҳад. Дар дунё, ҳар кас саъид ваё шақӣ буданашро аз амалаш фаҳмида метавонад. Олимони дин, ки ҳамеша дар фикри охиратанд, саъид ва шақӣ будани ҳар касро ин гуна мефаҳманд. Олими дине, ки ба дунё дода шудааст, инро фаҳмида наметавонад. Ҳар як ғиззату неъмат, ба Аллоҳ таъоло бо ихлос итоъат ва ибодат қардан аст. Ҳар як бадихову мушкилиҳо бошад, аз анҷом додани гуноҳ ҳосил мешавад. Дарду бало бар сари ҳар кас аз гуноҳ анҷом додан меояд. Роҳат ва ҳузур бошад аз роҳи итоъат ба даст меояд. [Одати Аллоҳ таъоло ин гуна аст. Инро касе иваз қарда наметавонад. Он чизе, ки ба нафс осон ва ширин метобад, набояд саъодат фикр қард. Ва он чизҳоеро, ки ба нафс душвор ва талх метобад, набояд шақоват ва фалокат фикр қард]. Нафаре, ки солҳо умрашро дар Қудс, дар Масҷиди Ақсо, бо тасбеҳ ва ибодат мегузаронд, аз сабабе ки шартҳои ибодату ихлосро наомӯхта буд, бо тарки як сачда он қадар зарар дид, ки ҳалок шуд. Сағи асҳоби Қаҳф бошад, бо вучуди он, ки начас буд, аз сабабе ки аз паи сиддиқон рафта буд, он қадар мартабаи баландеро соҳиб шуд, ки ҳеч наафтод. Ин ҳол инсонро дар ҳайрат мегузорад. Асрҳост, ки олимони ин сирро фаҳмида наметавонанд. Ақли инсон, ҳикмати инро намефаҳмад. Ба Одам ғалайҳиссалом аз гандум истеъмол макун гуфта шуд, аммо аз сабабе ки истеъмол қарданаш дар азал тақдир шуда буд, истеъмол қард. Ба Шайтон амр шуд то ба Одам ғалайҳиссалом сачда кунад, аммо сачда нақарданаш дар азал навишта шуда буд. Маро чӯед фармуд. Фақат, расидани инсонҳои беихлосро нахост. Мусофирони роҳи илоҳӣ ғайр аз (ҳеч чиз нафаҳмидем) гуфтанд, дигар ҳеч чиз нагуфтанд. Ҳоло ба

мо чи расад. Ў ба имон овардану ибодат кардани инсонҳо ҳеч эҳтиёче надорад. Куфр варзидану гуноҳ анҷом доданашон ҳам ба Ў ҳеч зараре намерасонад. Ў ба махлуқот ҳеч этиёче ҳам надорад. Илмро барои тоза кардани зулмат ва ҷаҳлро барои гуноҳ кардан сабаб гардонд. Аз илм, имону тоъат таваллут мешаваду аз аз ҷаҳл куфру гуноҳ. Тоъат агар бисёр хурд ҳам бошад, набояд аз даст дод. Ва гуноҳ агар бисёр хурд ҳам бошад, набояд наздик шуд. Олимони Ислом фармуданд, ки се чиз ба се чиз сабаб мешавад. Тоъат сабаби ба даст овардани ризоияти Аллоҳ таъоло мешавад. Гуноҳ кардан сабаби ғазаби Аллоҳ таъоло мешавад. Ва имон овардан, сабаби бошараф ва пурқиммат будани инсон мегардад. Барои ҳамин ҳам, аз анҷом додани гуноҳони хурд ҳам мебояд эҳтиёт кард. Чунки ғазаби Аллоҳ таъоло айнан дар ҳамон гуноҳ буда метавонад. Ҳар як муъминро аз худ болотару хубтар бояд донад. Чун, он муъмин бандаи бисёр ҳам дӯстдори Аллоҳ таъоло буда метавонад. Тақдире, ки дар азал барои ҳар кас навишта шудааст, ҳеч кас иваз карда наметавонад. Аллоҳ таъоло хоҳад, ҳатто шахсе ки ҳамешав гуноҳ кардааст ва ҳеч тоъате накардааст, мебахшад. Сураи Бақара ояти сӣ ҳам маъниян инро ифода мекунад, ки вақте малоик: **(Эй Раббӣ! Оё касеро меофаринӣ, ки дар замин фасод кунад ва хун бирезад)** мегӯянд, Аллоҳ таъоло дар ҷавоб (Онҳо фасод намекунанд) нагуфт, балки **(Ончиро ман медонам, шумо намедонед)** фармуд. (Онҳое, ки лоиқ нестанд, лоиқашон мекунам, Дурмондаҳоро наздик мекунам. Онҳе, ки залилу бечораанд, азиз медорам) фармуд. Агар шумо ба кори онҳо нигаред, ман ба имони дар қалбашонбуда менигарам. Шумо ба бегуноҳ буданатон менигаред, онҳо ба раҳмати ман паноҳ мебаранд. Чи тавре, ки бегуноҳии шуморо дӯст медорам, авф кардани гунҳни онҳоро ҳам дӯст медорам. Оне, ки ман медонам, шумо дониста наметавонед. Имондоронро ба лутфи азалиям расонда, бо лутфи абадиям, ҳамеша сарашонро сила мекунам. Тарҷумаи мактуби ҳафтоду шаш ба итмом расид.

Шарофиддин Аҳмад бин Яҳё Мунирӣ “раҳматуллоҳи таъоло ғалайҳ” соли 782 [1380 – мелодӣ] вафот кардааст. Дар Ҳиндустон, дар шаҳри Биҳор зиндагӣ кардааст. Қабраш ҳам дар онҷост. Мунир номи яке аз деҳаҳои шаҳри Биҳор аст. Тарҷумаи ҳолаш дар китоби **(Ахборул Ахёр)** – и Шоҳ Абдулҳақи Дехлавӣ “раҳматуллоҳи таъоло ғалайҳ” ба тафсил оварда шудааст. Ин китоб форсӣ буда, соли 1332 [1914 – и мелодӣ] дар Ҳиндустон, шаҳри Диебанд ва баъдтар дар

Лахори Покистон ба таъб расид. Китобҳои (**Иршодус Солиқин**), (**Мадинул Маъонӣ**), (**Мактубот**) бисёр китобҳои пурқиммат ҳастанд.

[Имом Раббонӣ “раҳматуллоҳи ғалайҳ” дар мактубҳои мухталифаш чунин мефармояд: (амркардаҳои Аллоҳ таъолоро (**Фарз**) меноманд. Ва манъкардаояшро (**Ҳаром**) гӯянд. Он чизҳое, ки фарз ваё ҳаром нестанд, яъне инсон дар анҷом додан ё истифодаи онҳо озод аст, (**Мубоҳ**) мегӯянд. Фарзхоро бачо овардан, аз ҳаромҳо дурӣ чустан ва мубоҳхоро барои ризогии Аллоҳ анҷом доданро (**Ибодат кардан**) меноманд. Барои саҳеҳ ва мақбул шудани ибодат, моро мебояд (**Илм**) яъне шартҳои дуруст анҷом доданро омӯхта, (**Амал**) яъне мутобиқ ба ҳама шартҳо ва бо (**Ихлос**) анҷом диҳем. Ихлос ин фикр накардани пулу мол, мавқеъ, шӯҳрат ва манфиатҳои дунявӣ буда, қорро танҳо ба хотири он, ки Аллоҳ таъоло амр кардааст ва барои ризоияту муҳаббати Ёро ба даст овардан, анҷом додан лозим аст. Илмо бо омӯхтани китобҳои фикр бо Устод, метавон ба даст овард. Ва ихлосро бо хондани китобҳои тасаввуф ва бо гӯш андохтан ба суханони валиён ва аз ҳоли ҳаракатҳои онҳо ба даст овардан мумкин аст. Илмҳои Ислому ду навбанд: Маълумоти динӣ ва маълумоти илмӣ. Инҳоро ба қадри лозима омӯхтан фарз аст. Масалан дар бораи тарзи истифодаи илм, миқдор ва истифодаи қувваи барқу мошинаи электрикиро каме ҳам бошад маълумот доштан фарз аст. Дар ғайри сурат ба марг сабаб шуда метавонад. Мусалмон, ки ба фарзҳои ҳаромҳо бовар дорад аз танбалӣ ваё аз таъсири дӯстӣ бад ибодатхояшро бачо намеорад ва дар ин ҳол тавба накарда вафот кунад, то тамоми шудани гуноҳхояш дар ҷаҳаннам месӯзад. Мусалмон, ки фарзҳои наомӯзад, донад ҳам, вале қиммат ва аҳамияташро надонад аз Аллоҳ таъоло натарсида онҳоро тарк кунад ва ҳеҷ ғамгин нашавад, аз мусалмонӣ баромада, кофир мешавад. Дар ҷаҳаннам то абад месӯзад. Анҷом додани ҳаромҳо ҳам ҳамаи гуна аст. Илму шартҳои ибодатро наомӯхта ва надониста, ибодат кардан, бо ихлос бошад ҳам саҳеҳ намешавад. Мисле, ки ҳеҷ ибодат накардааст, дар ҷаҳаннам месӯзад. Оне ки шартҳои медонаду диққат мекунад, ибодаташ саҳеҳ мешавад. Ва аз азоби ҷаҳаннам начот меёбад. Фақат, агар бо ихлос накарда бошад, ин ибодат ҳам ва ҳеҷ як қори некаш қабул намешаваду савобе ба даст намеорад. Аллоҳ таъоло ин гуна ибодату хайроти ҳасанотро нарасониданашро возеҳ хабар додааст. Ибодате, ки бе илму ихлос анҷом дода мешавад, фоидае надорад. Инсонро аз қуфру гуноҳ ва азоб начот дода наметавонад.

Мунофиқоне, ки тамоми умр ибодат кардаанд, аммо дар холи куфр вафот кардаанд, кам нестанд. Ибодате, ки бо илму бо ихлос ичро мешавад, дар дунё инсонро аз куфру гуноҳ начот дода азиз мегардонад. Дар охират ҳам аз азоби ҷаҳаннам начот ёфтанаширо Аллоҳ таъоло дар сураи Моида ояти нӯҳ ва дар сураи Аср ваъда додааст. Аллоҳ таъоло дар ваъдааш содиқ аст. Ба ваъдааш албатта, ки вафо мекунад.])

- 6 -

АЛЛОҲ ТАЪОЛО ҲАСТ ВА ЯГОНА АСТ, ТАМОМИ МАВҶУДОТ ҒАЙРИ Ӯ ДАР ҲОЛАТИ НЕСТӢ БУДАНД ВА БОЗ НЕСТ МЕШАВАНД

Мавҷудоти атрофамонро бо узвҳои ҳиссияшон мешиносем. Ҷизҳоеро, ки ба узвҳои ҳиссиамон таъсир мекунад, (**Мавҷудот**) [махлуқот] мегӯянд. Таъсирҳо ба панҷ узви ҳиссии мавҷудотро (**хусусият**) ваё (**сифат**) меноманд. Зиё, садо, об, ҳаво, шиша ҳар як (**мавҷудот**) аст. Вазнӣ, яъне мавҷудоте, ки вазминӣ ва ҳаҷм дорад ва дар холигӣ чоеро ишғол мекунад, (**ҷавҳар**) ваё (**модда**) мегӯянд. Моддаҳо аз якдигар бо сифатҳову хусусиятҳоишон фарқ мекунанд. Ҳаво, об, санг ва шиша ҳар кадом як модда ҳастанд. Зиё, садо бошад, модда нестанд. Чунки, равшанӣ ва овоз ҷой намегиранд. Ва вазн надоранд. Ҳар як мавҷудот дорои (**Энергия**) яъне (**Қудрат**) ваё қувва ҳастанд. Яъне кор анҷом дода метавонанд. Ҳар як модда дар се ҳолат буда метавонад: газ, моеъ ва сахт. Моддаҳои сахт, шаклҳои худашонро доранд. Аммо моддаҳои газӣ ва моеъӣ як шакли муаян надоранд. Инҳо шакли ҳамон зарф ё ҷисмеро мегиранд, ки дар дохилашанд. Ҳолати шаклгирии моддаро (**ҷисм**) меноманд. Моддаҳо ҳамеша дар шакли ҷисманд. Яъне шаклҳои гуногун аст. Фақат, ҳамааш аз моддаи оҳан сохта шудааст. Ҷисмҳо ду навъанд: Ҷисмҳои содда ва мураккаб.

(**Олам мутағаййир аст**), яъне ҳар замон, дар ҷисм дигаргуниҳо мешавад. Масалан ҳаракат карда ҷой иваз мекунад. Бузург мешавад, хурд мешавад. Рангаш иваз мешавад. Ҷондор бошад, бемор мешавад, мемирад. Ин дигаргуниҳоро (**ҳодиса**) мегӯянд. Бе таъсири берунӣ ба модда ҳеҷ дигаргунӣ намешавад. Вақте, ки ҳодиса ба вуқӯ мепаивандад, сохти модда вайрон нашавад ва хусусияташ дигар нашавад, инро (**Ҳодисаи Физикӣ**) меноманд. Даронда шудани қоғаз,

ин ходисаи физикӣ аст. Барои дар модда як ходисаи физикӣ ба вучуд овардан, як қувваи беруна лозим аст, ки таъсир кунад. Ҳодисаҳои, ки сохту хусусиятҳои моддаро иваз мекунад, (**Ҳодисаҳои химиявӣ**) меноманд. Сӯхта хокистар шудани қоғаз ҳодисаи химиявӣ аст. Барои дар модда ҳодисаи химиявӣ ба вучуд овардан, таъсири як моддаи дигар ба ин модда лозим аст. Таъсири ду ваё зиёда модда ба якдигар, ки сабаби ҳодисаи химиявӣ дар ҳар кадомашон мешавад, (**Реаксияи Химиявӣ**) мегӯянд.

Барои реаксияи химиявӣ анҷом додан бо модда, яъне таъсир карданишон бо хурдтарин порчаҳо мешавад. Ин хурдтарин порчаҳои моддаҳои (**Ҷавҳарул Фард**) ваё (**Атом**) меноманд. Ҳама ҷисмҳо аз атомҳо ташаққул ёфтаанд. Яъне, ҷисм таҷаммуи атомҳо аст. Агар сохти атомҳо ба якдигар монанд ҳам бошад, бузургиашон ва вазнашон гуногун аст. Аз ҳамин сабаб, имрӯз саду панҷ намуд атомро медонем. Бузурттарин атом ҳам ба қадаре, ки ба микроскоп дида наметавонем, хурд аст. Дар як ҷо ҷамъшавии атомҳои ба ҳам монанд, (**Ҷисми сода**) ваё (**элемент**) – ро ҳосил мекунад. Аз сабабе, ки саду ҳаҷдаҳ намуди атом вучуд дорад, ҷисмҳои сода ҳам саду ҳаҷдаҳ намуд мешаванд. Оҳан, сулфур, меркури, оксиген, ангишт ҳар кадом як элемент ҳастанд. Ҷисмҳои, ки аз атомҳои гуногун ба майдон омадаанд, (**Ҷисми Мураккаб**) меноманд. Садҳо ҳазор ҷисмҳои мураккаб мавҷуд аст. Об, спирт, намак, оҳақ ва ғайра ҷисмҳои мураккабанд. Ҷисмҳои мураккаб, аз якҷошавии ду ваё зиёда ҷисмҳои сода ҳосил мешаванд. Ҷисмҳои сода бошанд, аз якҷошавии атомҳо бо якдигар ҳосил мегарданд.

Ҳамаи ҷисмҳо, масалан кӯҳҳо, баҳрҳо, ҳама намуди растаниҳо ва ҳайвонҳо ҳамеша аз он саду ҳаҷдаҳ элемент ба майдон омадаанд. Фасили ҳар як ҷисми ҷондору бечон, ҳамеша аз он саду ҳаҷдаҳ элемент сохта шудааст. Ҳамаи ҷисмҳо, аз якҷошавии як ё якчанд атомҳои ин элементҳо ҳосил мешаванд. Ҳаво, хок, об, гармӣ, равшанӣ, электрик ва микробҳо ба қисм қисм шудани ҷисмҳои мураккаб ваё ба якҷошавии ҷисмҳо сабаб мешавад. (**Бе сабаб ҳеч дигаргунӣ ё ивазшавӣ намешавад**). Дар ин дигаргунӣ, элементҳо, яъне фасилҳои ин мавҷудотҳо, аз як ҷисм ба дигар ҷисм ҷой иваз мекунад ваё аз як ҷисм ҷудо шуда ба ҳолати озод мегузаранд. Нест шудани ҷисмҳои мебинем. Мувофиқи дидамон ҳукм карда фиреб меҳурем. Ҷунки, ин назари нест шудану ҳаст шудан, ин ивазшавии моддаҳо ҳасту ҳалос. Нест шудани як ҷисм, масалан мурдаи дар мазор буда, ба

ҳаст шудани дигар ҷисмҳо масалан, об, газ ва хок сабаб мешавад. Дар як ивазшавӣ, моддаҳои навро, ки мавҷуданд, агар ба узвҳои ҳиссиамон таъсир накунад, ба майдон омадани онҳоро намефаҳмед.

Дар ҳар қадоме аз он саду ҳаҷдаҳо элемент, ивазшавӣ ва ҳодисаҳои химиявӣ физикӣ дида метавонем. Як элемент, агар ба сохти таркибие дохил шавад, ба ҳолати ион мегузарад. Яъне, отомҳо электрон мегиранд ва ё медиҳанд. Атомҳои ҳар як элемент аз ҳаста ва зарротҳои хурде, ки (**электрон**) – ашон меноманд, ташкил ёфтаанд. Ҳаста дар мобайни атом аст. Ғайр аз гидроген, ҳастаҳои ҳамаи дигар атомҳо аз дончаҳои хурди (**протон**) ва (**нейтрон**) ташаккул ёфтааст. Протонҳо дорои электрики мусбат ҳастанд. Нейтронҳо дорои электрик намебошанд. Электронҳо донҳои электрики манфӣ буда, дар атрофи ҳаста давр мезананд. Чи тавре ки электронҳо дар мадорашон давр мезананд, мадорашонро ҳам иваз мекунад.

Дар ҳастаи атомҳо ҳам ивазшавӣ, порашавӣ дида мешавад, ки онро аз элементҳои, ки (**радиоактив**) меноманд, дида мешавад. Дар ин порашавӣ ҳастаҳо, як элемент ба дигар элемент иваз шуда, моддаҳо нест мешаванд ва ба энергия (**қувва**) табдил мешаванд. Ин ивазшавӣ аз тарафи (**Эйнштейн**)³² ҳатто ҳисоб карда шудааст. Аз ин бар меояд, ки чи тавре, ки дар ҷисмҳои мураккаб мебинем, элементҳои ҳамеша дар ҳоли ивазшавианд ва аз як ҳолат ба ҳолати дигар мегузаранд. (Ҳама моддаҳои ҷондор бечон дар ҳоли ивазшавианд. Яъне, кӯнааш нест шуда, наваш дар ҳолати ҳастшавӣ аст). Ҳама маҷудоти зинда, (ҳар як растанӣ, ҳар як ҳайвон), ки имрӯз вучуд дорад, пеш вучуд надошт. Дигар маҷудот вучуд доштанд. Баъди як замон ҳам, мавҷудоте, ки имрӯз вучуд доранд, нест мешаванд ва дигар мавҷудотҳои ҳаст карда мешаванд. Мавҷудоти бечон ҳам ҳамингуна аст. Ҳама мавҷудоти бечону ҷондор, масалан оҳан ки як элемент аст, ё санге ки аз якҷинд ҷисми омехта иборат аст, устухон. Ҳамаи моддаҳо, ҳамаи зарраҳо ҳамеша дар ҳоли ивазшавианд. Яъне кӯҳнаҳо нест шуда мераванд, ва дигар моддаҳои нав ҳаст мешавад. Агар хусусиятҳои моддаҳои, ки мавҷуд аст, бо моддаҳои, ки нест шудаанд, монанд бошанд, ин ивазшавиро инсон намефаҳмад ва фикр мекунад, ки модда ҳама вақт вучуд дорад. Ин ба мисли онест, ки дар синамо лентаи филми дар ҳаракат буда, дар назди фарофикан ҳар замон расмҳои дигар омадаву мераванд, тамошобинон инро нафаҳмида фикр мекунад, ҳамоно як

32 Эйнштейн, физикдони яҳудӣ, соли 1375 [1955 – и мелодӣ] аз олам даргузашт.

расм дар парда ҳаракат мекунад. Вакте қоғаз сӯхта хокистар мешавад, мо ин дигаргуниро мебинем ва қоғаз нест шуду хокистар ҳаст шуд мегӯем. Вакте ях об мешавад, ях нест шуд ва об ҳаст шуд мегӯем. Маълумотҳои оиди моддаҳои муодерн дар китоби **(Саъодати Абадия)** дар саҳифаҳои 546, 971 ва 1041 – ум, ба тафсил оварда шудааст. Лутфан аз онҳо ҳам хонед!

Дар оғози китоби **(Шпрҳи Ақонд)** чунин омадааст: (аз сабабе, ки ҳамаи мавҷудот ба вучуд доштани Аллоҳ таъоло шаҳодат медиҳанд ва мавҷуд будани Ҷуро нишон медиҳанд, махлуқотро **(Олам)** номидаанд. Мавҷудоти аз як чинс бударо ҳам олам мегӯянд. Масалан, олами инсон, олами малоик, олами ҳайвонҳо, олами моддаҳои бечон мегӯянд. Ваё ҳар як чинс, як олам аст).

Дар китоби **(Шарҳи Мавоқиф)**³³, саҳифаи чаҳорсаду чилу якум чунин омадааст: Олам, яъне ҳама чиз, ҳадис аст, яъне махлуқанд. Маънои онро дорад, ки пеш набуданд ва баъд ҳаст шудаанд. [Дар боло, аз якдигар пайдо шуданашонро ҳам гуфта гузаштем]. Моддаҳо ва сифатҳои чинсҳо ҳам, ҳадисанд. Дар инҷо метавонем сари ин чор чиз фикр кунем:

1 – Мувофиқи Мусалмонҳо, яҳудиҳо, насронӣҳо ва мачусӣҳо ҳам моддаҳо ва сифатҳои чинсҳо ҳадисанд.

2 – Аристотел ва философҳои роҳи ӯ, ба ин боваранд, ки моддаҳо ва сифатҳои чинсҳо қадиманд. Яъне азалианд, ҳамеша ҳастанд мегӯянд. Хато будани ин суҳанҳоро химияи муодерн возеҳ исбот кардааст. Онҳое, ки ин гуна мегӯянд ё бовардоранд, аз мусалмонӣ мебароянд ва кофир мешаванд. Ибни Сино³⁴ ва Форобӣ³⁵ ҳам чунин андешадоранд.

3 – Философҳои пеш аз Аристотел ба чунин андеша буданд, ки моддаҳо қадиманд, вале сифатҳояшон ҳадисанд. Имрӯзҳо ҳам зиёде аз олимони илм, чунин фикри хато доарнд.

4 – Ҳадис будани моддаҳо ва қадим будани сифатҳоро касе даъво накардааст. Калинос аз ин чаҳор, ҳеҷ якеашро эътироф накардааст. Мусалмонҳо, ҳадис будани моддаҳо ва сифатҳояшонро бо якҷанд роҳ исбот кардаанд. Роҳи аввал ин ки моддаҳо ва тамоми зарраҳо ҳамеша

33 Муаллифи **(Шарҳи Мавоқиф)**, Саййид Шариф Алии Гурҷонӣ соли 816, [1413 – и мелодӣ] дар Шероз вафот кардааст.

34 Ибни Сино Хусайн, соли 428, [1037 – мелодӣ] вафот кардааст.

35 Муҳаммад Форобӣ, соли 339, [950 – и мелодӣ] дар Шом вафот кардааст.

дар ҳоли ивазшавианд. Ҳеч як чизе, ки дар ҳоли ивазшавӣ аст, қадим буда наметавонад. Бояд ҳадис бошад. Чунки, кори ҳар як моддае ки аз моддаи пеш аз ӯ буда ба майдон меояд, ба гузаштаи беохир рафта наметавонад. Ин ивазшавиҳоро бояд оғозе бошад. Яъне, аввалин моддаҳое, ки аз нестӣ арзи ҳастӣ карданд, намебуданд, пайдоиши моддаҳо аз моддаҳои пеш аз онҳо буда то ба гузаштаи беохир агар мерафт, пайдошавии моддаҳо аз якдигар оғозе дошта наметавонист. Ва имрӯз ҳеч як модда вучуд набояд медошт. Вучуд доштани моддаҳо ва пайдо шудан аз якдигарашон, ин нишон медиҳад, ки аз аввалин моддаҳое, ки аз нестӣ арзи вучуд карданд, пайдо гаштаанд.

Дар баробари ин, агар санге аз осмон афтод, аз абадиёт омад, гуфтан аҳмакист. Чунки, абадиёт, оғозу анҷом, аввалу охир надорад. Аз абадиёт омадан, аз нестӣ амадан аст. Чизе, ки аз абадиёт омаданаш даъво мешавад, наомаданаш лозим аст. Як чизи омадаро аз абадиёт омад гуфтан, як суханест, ҷоҳилона ва на ба ақл ва на ба илм рост меояд. Ба мисли ин, пайдошавии инсон аз якдигар, аз гузаштаи абадӣ намеояд. Аз инсонии аввалине, ки аз нестӣ арзи ҳастӣ кард, сар карда пайдо шуданашон лозим меояд. Инсонии аввалине, ки аз нестӣ арзи вучуд кард, набошад пайдоиши инсонҳо аз якдигар то ба гузаштаи абадӣ рафта мерасад гӯянд агар, ҳеч як инсон бояд имрӯз вучуд намедошт. Барои ҳама мавҷудот ҳамин тавр аст. Барои моддаҳо, ҷисмҳо аз якдигарашон пайдо шудан (ҳамин тавр омадааст, ҳамин тавр давом мекунад. Ин тавр моддаҳои аввалине, ки аз нестӣ арзи ҳастӣ карданд, вучуд надорад) гуфтан, як сухани ҷоҳилонаест, ки ба ақлу ба илм рост намеояд. Ивазшавӣ, на абадӣ будан, на аз нестӣ арзи вучуд кардан, яъне (**Вочибул Вучуд**) будан аст, балки (**Мумкинул Вучуд**) буданро нишон медиҳад.

Савол: Офаридгори ин олам худ ва сифатҳояш қадим ва азали аст. Пас, ин олам ҳам қадим буданаш лозим нест?

Ҷавоб: Мо мебинем, ки Офаридгори Қадим, ҳар замон моддаҳоро, зарраҳоро бо сабабҳои гуногун иваз мекунад, яъне нест карда, ба ҷои онҳо дигар моддаҳоро мавҷудот меофарад. Офаридгори Қадим, замоне ки ирода мекунаду меҳаҳад, ҳар замон моддаҳоро аз якдигарашон дар ҳоли офаридан аст. Чи тавре, ки оламо, ҳар як моддаро, зарраҳоро бо сабабҳои офарид, вақте хоҳаду ирода кунад, бесабаб, бевоста аз нестӣ ҳам меофарад.

Онҳое, ки ба ҳадис будани дунё бовар доранд, ба фонӣ буданаш

хам, яъне ба нест шудани ҳамаи мавҷудот ҳам бовар дорад. Нест шудани мавҷудоте, ки набуданд ва баъд офарида шудаанд, возеху равшан аст. Нест шудани зиёди мавҷудотро имрӯз метавон дид. Барои мусалмон шудан, бояд бовар кард, ки моддахову ҷисмҳо, яъне ҳамаи мавҷудот аз нестӣ арзи вучуд карданд ва такрор нест хоҳанд шуд. Вучуд надоштани ҷисмҳо ва баъд офарида шудани онҳоро ва такроран нест шуданашонро, яъне шаклҳоро хусусиятҳоишон вучуд надоштанашонро мебинем. Ҷисмҳо нест шудаву моддаҳо бимонанд, ҳам ин моддаҳо азали набуданашонро аз тарафи Аллоҳ таъоло аз ин хеле пеш офариданашон ва рӯзи киёмат такрор ҳаммашонро нест карданашро дар боло зикр кардем. Маълумотҳои илми замонамон, барои инро бовар кардан монеа нестанд. Бовар накардан, бар илм бухтон задан ва душмани Ислому буданро нишон медиҳад. Исломият маълумотҳои илмиро радд намекунад. Маълумотҳои илмӣ ҳам, Исломиятро инкор намекунанд. Ҳатто ўро таййид ва тасдиқ мекунад.

Олам ҳадис бошад, маънои онро дорад, ки офаридгоре ҳаст, ки инро аз нестӣ ҳаст кард. Чунки, ҳеч як ҳодиса худ аз худ нашуданашро дар боло овардем. Имрӯзҳо, ҳазорҳо фабрика вучуд дорад, ки ҳазорҳо намуди илоч, ашёи хона, моддаҳои тичоратӣ, олотҳои электроникӣ, васоити ҳарбӣ месозанд. Зиёди инҳо, баъди ҳисобҳои зиёду садҳо таҷрибаҳо ба даст омадаанд. Оё аз инҳо ҳатто якеашро худ аз худ пайдо шуд мегӯянд? Инҳо донишдаву хоста пайдо шуданашонро мегӯянд ва барои ҳамаи инҳо як усто, як меъмор як офаранда буданаш лозим аст мегӯянд. Ва аммо ҷисмҳои бечону ҷондор, ки ҳар аср ҷисмҳои нав ва бисёр ҳам зариф кашф ва пайдо мешаванд, ки сохти бисёре аз онҳо ҳанӯз норӯшан аст, ин миллион моддаву ҳодисаро худ аз худ, тасодуфан ҳаст шуданашонро мегӯянд. Ин дурӯягӣ як аҳмакии ошкор набуда пас чист? Аз ин дида мешавад, ки ҳар як ҳар як мода, ҳар як ҳаракат офаридгоре дорад. Ин офаридгор (**Вочибул Вучуд**) аст. Яъне, аввал набудаву баъд пайдо шуда, нест. Агар ҳамеша вучуд доштанаш лозим мешуд, (**Мумкинул Вучуд**) мешуд. Ва ба мисли олам ҳадис, яъне махлуқ мешуд. Махлуқ аз ивазшавии дигар махлуқ, ваё аз нестӣ ҳаст мешавад. Агар ба тавре ки дар боло зикр кардем фикр кунем, ки ивазшавии махлуқот абадӣ нест, офаридгорҳо ҳам абадӣ нашуданашон маълум шуда, офариниш аз аввалин офаридгор оғоз ёфтааст. Чунки, офаридани офаридгорҳо аз якдигар беохир меравад, гуем агар, бояд ҳеч офаридгоре вучуд намедошт. Ҳамин тавр, Офаридгори аввалине,

ки офарида нашудааст, офаридгори ягонаи махлуқот аст. Пеш ва баъд аз Ў, ҳеч офаридгоре нест. Офаридгор офарида намешавад. Ў ҳамеша ҳаст. Аггар лаҳзае набошад, ҳама чиз нест мешавад. Вочибул вучуд аз ҳеч тараф ба ҳеч чиз муҳтоҷ нест. Офаридгоре, ки заминро осмонро, атомҳоро, ҷондоронро бо низому ҳисоб офарид, қуввату қудраташ беохир бояд бошад, олим бояд бошад, хостаашро дарҳол бояд офарад, ягона бояд бошад ва дар Ў ҳеч ивазшавие набояд бошад. Қуввату қудраташ беохир набошад, олим набошад, ингуна махлуқони бо низому боҳисоб офарида наметавонист. Ин офаридгор аз якто зиёд бошад, дар офариниши як чиз, хоҳишхояшон мувофиқ наояд, нофаҳмиҳо ба вучуд омаданаш мумкин. Ва ҳама чиз бенизом мешуд. Барои маълумоти бештар, китоби **(Қасидаи Амалӣ)** – и Али Уширо³⁶ бо арабӣ ва туркӣ, лутфан хонед!

Дар Офаридгор ҳеч ивазшавие намешавад. Ҳоло чи гунае бошад, пеш оламо офаридан ҳам, ҳамин гуна буд. Чи тавре, ҳама чизро аз нестӣ ҳаст кард, ҳар замон ҳам, ҳоло ҳам дар ҳоли офаридан аст. Чунки, ивазшавӣ махлуқ будан ваё аз нестӣ ҳаст шуданро нишон медиҳад. Ҳамеша вучуд доштани Ўро, ҳеч нест нашуданаширо дар боло зикр кардем. Аз ҳамин сабаб дар Ў ҳеч ивазшавие намешавад. Чи тавре, ки махлуқот дар аввали офариданашон ба Ў муҳтоҷ буданд, ҳамин тавр ҳамеша муҳтоҷанд. Офаридгори ҳама чиз, ивазқунандаи ҳама чиз танҳо Ўст. Барои бо низом будан ва барои хубтар зиндагӣ кардани инсон ва барои маданӣ шуданашон, ҳама чизро бо сабабҳо дар ҳоли офаридан аст. Чи тавре, ки сабабҳоро офарид, таъсири сабабҳоро ва қор қардани онҳоро ҳам Ў меофарад. Инсонҳо барои таъсир қардан ба моддаҳои сабабҳо, як воситаанду бас.

Дар вақти гурусна будан хурдан, дар вақти беморӣ илоҷ истифода кардан, барои шамъ даргирондан гугирд задан, барои ба даст овардани гидроген дар болои зинк, асид рехтан, барои шир ба дас овардан гов парвариш қардан, барои электрик, маркази гидро – электрикӣ сохтан, ҳар гуна фабрика сохтан, сабабҳоро истифода бурда, барои офаридани чизҳои нав як воситаанд. Қуввату иродаи инсонро ҳам, Аллоҳ таъоло ҳамчун як сабаб офарид. Инсонҳо ҳам дар офаридаҳои Аллоҳ таъоло, як воситаанд. Аллоҳ таъоло ҳамин тавр офаридан меҷӯяд. Аз ин бар меояд, ки инсон як чизро офарид гуфтан, як сухани ҷоҳилонаест, ки ба ақлу дин мувофиқ нест. Инсонҳо, он офаридгоре, ки онҳоро офарид,

36 Али Ушӣ, соли 575, [1180 – и мелодӣ] вафот кардааст.

зинда кард, чизҳое, ки муҳтоҷ буданд офарид, бояд аз ҳама чиз дида бисёртар дӯст доранд. Ба ӯ банда шаванд. Яъне, махлуқот бояд, ба Ӯ ибодат кунад, итоат кунад ва боэҳтиром бошад. Дар бораи ин гуна шудан лозим, дар оғози саҳифаи ҳафт, чилди се, дар мактуби ҳабдахум бо тафсил оварда шудааст. Худованди Вочибул Вучуд ва ягона як исмаш (**Аллоҳ**) – ро ба мо хабар додааст. Бандаҳо, исмҳои ба мо хабардодаи Ӯро ҳаққи ивазкунӣ надоранд. Кори ба ноҳақ кардан, зулм буда, бисёр ҳам кори паст аст. Насрониҳову папазҳо се то будани офаридгоро мегӯянд. Навиштаҳои болоамон, якка будани Офаридгоро ва суҳанҳои насрониҳову папазҳо хато буданашонро дорад исбот мекунад.

*Гар илм набошад, дин аз майдон дур меравад,
Кӯшиш бар наҷот бояд, бар сар то сари миллат.*

*Аз шӯрии рӯйи сиёҳи ин чаҳолат,
Кифоя нест магар, ин ин дарси фалокат.*

*Ин дарси фалокат сабаби чи чизе шуд, фикр кун,
Майнаат об шуда, аз чаимат мисли об меравад.*

*Ин ҳодисоти ахир, чист медонистӣ гар қатрае,
Гарки ба худ наоём мо, миллат меравад.*

*Зеро ба тақони нав тоқат намеоварад, чун ин бор,
Хоб монанди марг аст, бедор намешавад.*

*Ахлоқро дуруст кардану илм омӯхтан бояд,
Побанди дину афсари босилоҳ будан шояд.*

*Илми динӣ, қувваи ҳарбӣ, ба пеш бояд рафт,
Ҳардуяш бо ҳам, медиҳад ҳузур ба миллат.*